

בעניין:

מיכל צוק, ת.ז. 028013027

ע"י ב"כ עוה"ד מיכאל בך ושות', משרד עו"ד ונוטריון

מרח' ויצמן 2, תל אביב, 64239

מגדל אמות השקעות

טל': 03-6932833, פקס': 03-6932834

להלן: "המבקשת";

- נ ג ד -

שופרסל בע"מ, ח.צ. 520022732

רחוב שמוטקין בנימין 30

אזור התעשייה הישן, ראשון לציון, 75363

להלן: "שופרסל";

בקשה להכיר בתובענה כייצוגית

בית המשפט הנכבד מתבקש להורות כדלקמן:

(1) להכיר בתובענה המוגשת על ידי המבקשת בתיק זה נגד המשיבה, כתובענה ייצוגית בשם הקבוצה המוגדרת להלן בהתאם להוראות חוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006 (להלן: "חוק תובענות ייצוגיות");

(2) בתוך כך, להגדיר במסגרת התביעה הייצוגית את הקבוצת שבשמה תנוהל התובענה, כדלקמן:
כל הצרכנים אשר רכשו ו/או ירכשו שקיות "מתכלות" של המשיבה מאז תחילת שיווקן (בשנת 2008 או במועד סמוך) ועד למתן פסד דין בתביעה.

(3) הנזקים אשר ייתבעו הינם השבת ההתעשרות שצמחה למשיבה, שלא כדין ו/או שלא על פי זכות שבדין, כתוצאה משיווק השקיות באופן אסור כ"שקיות מתכלות", ובנוסף על כך פיצוי בגין הפגיעה באוטונומיה של הפרט ועגמות הנפש שנובעת מההטעיה ושליטת אפשרות הבחירה הצרכנית על ידי המצגים המטעים.

המבקשת מעריכה את גובה ההשבה המצטברת לחברי הקבוצה בגין ההתעשרות העוולתית שצמחה למשיבה מן ההתנהלות האסורה נשוא בקשת אישור זו, בסך של כ- 16,800,000 ₪.

המבקשת מעריכה כי בגין ראש הנזק של הנזקים הבלתי ממוניים זכאים חברי הקבוצה לפיצוי בגובה של כ- 20,000,000 ₪.

אם ימצא בית המשפט כי פיצוי כספי לחברי הקבוצה, כולם או חלקם, אינו מעשי בנסיבות הענין, בין משום שלא ניתן לזהותם ולבצע את התשלום בעלות סבירה ובין מסיבה אחרת, לעשות שימוש בסמכותו על פי סעיף 20 (ג) לחוק תובענות ייצוגיות ובתוך כך להורות על מתן כל סעד אחר לטובת הקבוצה, כולה או חלקה, או לטובת הציבור, כפי שימצא לנכון בנסיבות הענין.

(4) להורות למשיבה לחדול מן הפרסום המטעה אודות היותן של השקיות המשווקות על ידן "שקיות מתכלות" ו/או "ידידותיות לסביבה" ו/או "מתפרקות בטבע תוך שנה" ו/או מאפשרות "סביבה ירוקה", וכן להסיר את סמל המיחזור, ולהסיר את הכיתוב הבא המצוי כיום על גבי האריזות של שקיות האשפה ה"מתכלות" של המשיבה:

"כתוצאה משילוב של אור, לחות וחום, השקיות מתפרקות בסביבה באופן טבעי תוך פרק זמן של חצי שנה עד שנה, ובכך הן תורמות לשמירה על איכות הסביבה מיחזור הוא תהליך שבו ניתן לעשות שימוש חוזר בפסולת או במרכיבים ממנה ולהפכם לחומר גלם. כך מתאפשר חיכוך בחומרי גלם מצד אחד ובכמויות הפסולת והזיהום מצד שני"

(5) להורות למשיבה לפרסם הודעה לציבור בה יוסברו לציבור תכונות מוצריהן, ובכלל זה, שהמוצר אינו מתכלה, אלא מתפרק ואינו נטמע בסביבה באופן טבעי, וכן, לפרסם וליידע את הציבור כיצד יש לנהוג במסגרת השימוש במוצריהן כדי לגרום לתהליך ההתפרקות להתרחש.

(6) לקבוע כי המבקש תייצג את הקבוצה, וכי באי כוחה ישמשו כבאי כוח הקבוצה במסגרת ניהול התביעה הייצוגית.

(7) לפסוק פיצוי מיוחד למבקשת ושכר טרחה ראוי לבאי כוחה, על שטרחו ונקטו בחליכים במסגרת תובענה זו.

(8) ליתן כל סעד אחר שבית המשפט הנכבד ימצא לנכון ומתאים בנסיבות הענין;

(9) לחייב את המשיבה בהוצאות בקשה זו ובשכר טרחת עורכי דין בתוספת מע"מ כדין.

א. עניינה של הבקשה

1. עניינה של בקשת אישור זו, הינה שקיות אשפה ושקיות אוכל המשווקות על ידי המשיבה כשקיות "מתכלות", "ידידותיות לסביבה", "מתפרקות באופן טבעי", מאפשרות "סביבה ירוקה", מתאימות למיחזור כביכול, וכיוצא באלה מצגים המתיימרים להתחדר בהיותם "ירוקים" כביכול, וזאת כדי לעודד את הציבור לרכוש, בעוד שמדובר במצגים לא נכונים ולא מבוססים אודות תכונות השקיות.

2. בפועל, השקיות נשוא התובענה אותן משווקת המשיבה, אינן מורכבות מחומרים אורגניים המתכלים ונמטעים בסביבה, אלא שהן מורכבות מפלסטיק לו הוסף תוסף כימי המאפשר לו לבצע, לכל היותר, בתנאים מסויימים, תהליך של "התפרקות" לחלקיקים קטנים (להבדיל מ"התכלות"), אשר אינם נטמעים בסביבה, ואף עלולים להזיק לה.

3. מצגים מסוג זה, המתאיימים להציג מוצר מסויים כ"ירוק", בעוד שבפועל הוא איננו כזה ו/או אין הוכחה מספקת כי הוא כזה, הינם תופעה שלמרבה הצער הפכה נפוצה הן בארץ והן ברחבי העולם, בניסיון לנצל, באופן פסול, את המודעות ההולכת וגוברת של ציבור הצרכנים לחשיבות ההגנה על הסביבה, על מנת להפוך את המוצר לאטרקטיבי יותר ולעודד את רכישתו.

תופעה זו, מכונה בעולם Greenwash, ובעברית - "התיירקות".

לעניין זה ר' למשל את דברי השר להגנת הסביבה בעמוד 4 לטיוטת "המדריך להצהרות סביבתיות מהימנות" שפירסם המשרד להגנת הסביבה להערות הציבור במאי 2013, המצי"ב כנספח "1":

"במהלך השנים האחרונות אנו עדים לתופעה הולכת וגוברת של יצרנים אשר משווקים את מוצריהם כ"ירוקים" או כ"ידידותיים לסביבה". היום ניתן כבר לומר בוודאות כי יצרנים ומשווקים הפנימו היטב את היתרונות הרבים הגלומים בפניה לקהל יעד בעל מודעות סביבתית, שאף נכון לעיתים לשלם יותר בעבור מוצר הנחשב "ירוק".

סקירה קצרה של מצב הדברים מעידה כי השוק ה"ירוק" מתנהל כ"מערב פרוע", וכי תופעת התיירקות (Greenwash) נפוצה ביותר. יצרנים רבים מבליטים יתרונות סביבתיים חלקיים תוך שמסתירים מן הצרכן חסרונות בולטים אחרים, משווקים לציבור מוצרים המתוארים באופן מוקצן או עמום כ"ידידותיים לסביבה" מבלי שניתן להוכיח זאת ובפועל מבלבלים את הציבור."

4. ההטעיה המבוצעת על ידי המשיבה היא במספר מישורים מרכזיים - הן בהכתרת המוצר כ"מתכלה" ו"ידידותי לסביבה" באופן מטעה, לא נכון, וללא ביסוס; הן לאור הצגת מצגים מטעים ולא נכונים באשר לתנאים הנדרשים לשקיות לצורך תהליך ההתפרקות ולוח הזמנים האמיתי להתפרקות (בין היתר לאור אנטיאוקסידנטים שמכילות השקיות שנועדו לשמור על פרק זמן של חיי מדף לשקיות, באופן המונע אפילו תהליך התפרקות במהלך פרק הזמן הזה); והן בכך שהמשיבה מסתירה מן הציבור את העובדה שדרך הסילוק הנכונה של השקיות היא להשליכן לפח האשפה, ומשם הן מגיעות למטמנות ונקברות בעומק המטמנה, תוך שבדרך זו, השקיות אפילו לא יתפרקו (קל וחומר שלא יתכלו); והן בכך שהמשיבה מסתירה מן הציבור את העובדה שגם במקרים בהם מתקיימים כל התנאים להתפרקות, הרי שתהליך ארוך של התפרקות שאיננו מלווה בהתכלות מלאה של החלקיקים בתוך פרק זמן קצר, עלול לטמון בחובו פוטנציאל לנזקים סביבתיים.

5. יתרה מכך, הטכנולוגיה בה מיוצרות השקיות המשווקות על ידי המשיבה, קרי הוספת תוסף כימי לשקיות פלסטיק במטרה לזרז את "התפרקותן" לחלקיקים קטנים, מאחוריה עומדת חברת epi כמפורט על גבי האריזות, הינה טכנולוגייה המכונה טכנולוגיית "Oxo Bio Degradable" (להלן: "אוקסו" ו/או "טכנולוגיית האוקסו"). טכנולוגייה זו, איננה עומדת בתקנים הבינלאומיים, ואיננה עומדת בתקן הישראלי, תוך שאיננה מקיימת את התנאים שרק בהתקיימם ניתן לכוונת מוצר כ"מתכלה", ובין היתר:

5.1. התכלות והיטמעות מלאה בסביבה.

5.2. תהליך ההתפרקות וההתכלות (שבענין האוקסו לא מתרחש כלל) - צריך להתבצע תוך פרק זמן קצר, המוגדר על פי התקנים בארץ ובעולם כלא יותר מחצי שנה.

5.3. ההתכלות צריכה להתקיים בכל דרכי הטיפול המקובלות בפסולת, קרי: במטמנות, באויר הפתוח ובהליך של קומפוסטציה.

6. כאמור, מוצרי האוקסו אינם נטמעים בסביבה. במקום זאת, הינם לכל היותר, בתנאים מסויימים, מתפרקים לחלקיקים קטנים שעלולים לגרום נזקים לסביבה שכן הם עלולים להיכנס לגופם של בעלי חיים, ולמקורות מים, וכן עלולים לגרום לנזק לתעשיית הפלסטיק שכן שרידי החומר המאיץ את ההתפרקות עלולים להיטמע בתוך חומרי הגלם של הפלסטיק הממוחזר ופוגמים ביציבות שלו. זאת ועוד, תהליך הפירוק (לחבדיל מהתכלות) של מוצרי האוקסו אורך שנים, והוא אינו מתקיים בתנאים רגילים - לא במטמנות (אליהם מפונים 87% מהפסולת הביתית, ר' חוות דעת המומחה המצי"ב כנספח "13" ותדפיס מאתר המשרד לאיכות הסביבה נספח "2") שכן הפסולת בהן אינה חשופה לחמצן ולאור; מספקים לתהליך הפירוק, לא בקומפוסט ואפילו לא באויר הפתוח.
7. העמדה לפיה טכנולוגיית האוקסו, איננה יכולה להיחשב ידידותית לסביבה, וכי לא ניתן להציג השקיות המיוצרות בה כשקיות "מתכלות", היא גם עמדת הגורמים המקצועיים הבלתי תלויים ברחבי העולם אודות טכנולוגייה זו.
8. בית המשפט הנכבד מופנה למשל, למחקר DEFRA (Department for Environment, Food and Rural Affairs) שהעתקו מצי"ב כנספח "3" - מדובר במחקר מקיף ביותר ובלתי תלוי, שהזמינה ממשלת אנגליה, באמצעות מחלקת איכות הסביבה שלה, ואשר נערך על ידי קבוצה של מומחים מאוניברסיטת Loughborough באנגליה, ואשר מטרתו הייתה לבחון את המחקרים ברחבי העולם (לנוכח קיומם של מחקרים הממומנים על ידי תעשיית האוקסו המצביעים כביכול על כך שהטכנולוגייה הזו גורמת להתכלות), ולקבוע האם יש ממש במחקרים אלה.
9. מחקר DEFRA, נערך על ידי קבוצה של מומחים מאוניברסיטת Loughborough באנגליה. תדפיסים המציגים את הרזומה של המומחים שהובילו את הצוות שערך את מחקר DEFRA, מצי"ב כנספח "41".
10. ודוק, לאחר מחקר מקיף, נקבע בדו"ח DEFRA כי אין בשקיות האוקסו שום תועלת לסביבה, ומעבר לכך עלול להיות טמון בהן פוטנציאל לסיכונים סביבתיים.
11. באותה עמדה מחזיק גם BPI - Biodegradable Products Institute, ארגון בעל שם עולמי בתחום התכלות הפלסטיק.
12. באותה עמדה מחזיק גם ה-United States Environmental Protection Agency ("EPA"), שהינה הגורם המקצועי הפדראלי בארה"ב האמון על הגנת איכות הסביבה (ר' נספח "5"), ור' נייר העמדה שהוגש ל-FTC (הגוף הממשלתי האמון בארה"ב על מסחר הוגן והגנה על הצרכן) המצי"ב כנספח "44".
13. וכן ראו את נייר העמדה שהוגש ל-FTC (הגוף הממשלתי האמון בארה"ב על מסחר הוגן והגנה על הצרכן) על ידי מחלקת איכות הסביבה של מחוז ועיריית סן פרנסיסקו, המצי"ב כנספח "6".
14. וכן ראה את עמדת ה-UK's National Centre for Biorenewable Energy, Fuels and Materials (להלן: "NNFCC"), שהינו גוף מקצועי שהוקם על ידי ממשלת אנגליה ועוסק בתחומי איכות סביבה (ר' נספח "7"), ואשר היה מעורב בטיפול המקצועי בדו"ח DEFRA ובדיקת מסקנותיו.
15. באותה עמדה מחזיק גם ה-FTC - Federal Trade Commission, שהינו הגוף הממשלתי האמון בארה"ב על מסחר הוגן והגנה על הצרכן. ר' נספח "8".

16. כך גם, אחת מיצרניות האוקסו הגדולות בעולם, חברת Symphony, הודתה, במסגרת נייר עמדה שהגישה ל-FTC (נספח "9"), כי המצגים בנוגע לאוקסו, עלולים להטעות את הצרכן, והודיעה שהיא מסכימה לשנות את המצגים, תוך שהיא מסכימה שלא תשווקנה יותר שקיות האוקסו באמצעות המצג "שקיות מתכלות", שכן היא מכירה בכך שמצג כזה איננו משקף באופן נכון ומלא את התכונות של השקיות, ובפרט, Symphony מודה בכך שאין מקום להציג את מוצרי האוקסו כמוצרים שיש להם יתרון כלשהו במטמנות, ולכן היא מציעה להציג לצרכן מצג לפיו היתרון היחיד בשקית אוקסו על פני שקית רגילה הינו רק במצב שבו השקית תגיע בסוף חייה לשטח פתוח (כאשר גם "יתרון" זה, כשלעצמו הינו מוכחש).
17. התיקון הנ"ל שמציעה Symphony, איננו מושלם ואיננו מספק, ואולם מדובר במצג הרבה פחות מטעה מן המצגים שמציגה המשיבה כיום. המבקשת תטען כי די בהודאה זו של Symphony, אחת מיצרניות האוקסו הגדולות בעולם, כדי להרים, כשלעצמה, את הנטל הלכאורי, הנדרש בשלב זה של בקשת האישור, לפיו המצגים בגינם הוגשה בקשת האישור דנא, הינם מצגים מטעים.
18. אך אם לא די בכך, בעקבות מחקר DEFRA, הפסיקו חברות בינלאומיות רבות להשתמש בשקיות האוקסו. כך למשל, רשת הענק הקמעונאית TESCO הפסיקה להשתמש בשקיות האוקסו בעקבות מחקר DEFRA (נספח "3" לעיל), לאחר שהתברר לה שהמצגים לגביהן מטעים, ושהשקיות אינן מתכלות ואינן ידידותיות לסביבה, כך גם נהג תאגיד הענק הקמעונאי Co-operative, וכפי שעולה מהכתבה המצ"ב כנספח "10", כך נהגו גם רשתות נוספות:

"Tesco Drops Oxo-Degradable Plastic Bags"

One of the UK's largest retailers, Tesco, recently announced it has ditched its 'eco-friendly' carrier bags after research revealed they may be more environmentally damaging than conventional plastic bags.

Perhaps this headline from London's largest circulation daily newspaper, The Daily Mail, says it best:

Myth of 'eco-friendly' bags exposed as Tesco dumps 'green' carriers that may actually harm the environment

Why the loud 'symphony' of criticism? Actually, this move comes more than one year after a report by Britain's DEFRA (UK Department for Environment, Food and Rural Affairs), which initially raised concerns about claims that 'oxo-degradable' bags would degrade to water, carbon dioxide and biomass in just 18 months.

A competing supermarket chain, the Co-operative, took similar action to drop 'oxo' degradable bags last year in the wake of the DEFRA report.

The 2010 DEFRA report concluded that degradability depends on where and under what conditions the bag ended up after use. In a landfill, an oxo

biodegradable bag won't degrade at all because there is no light or oxygen, and these materials also cause problems in recycling streams according to the European Plastics Recyclers Association. TESCO is merely the latest retailer to catch up to this reality.

According to an article published by the UK National Non-Food Crops Centre, Tesco commented:

"We took the decision to remove the biodegradable additive because we believed it contributed towards them becoming weaker (addressing customer concerns about the strength of our bags) and to help better promote their re-use and recycling at end of life. This decision was underpinned by a detailed review of the science, using external experts to help us understand the full life cycle environmental impacts of our carrier bags."

Tesco also stated that as early as February 2011 it started to issue new carrier bags to its stores without the biodegradable additive, but with up to 15% recycled plastic."

19. ודוק, מאז שנת 2010, מנהלת המבקשת הליך של בקשה לאישור תביעה ייצוגית, כנגד החברות סנו וחוגלה, במסגרת ת"צ 51891-05-10, בפני כבוד השופט ד"ר עמירם בנימיני, בגין מצגים דומים אודות טכנולוגיית האוקסו.

20. לאחר שכל אחד מן הצדדים הגיש מספר חוות דעת מטעמו בסוגיות המדעיות שבמחלוקת, מננה בית המשפט הנכבד את פרופ' יורם אבנימלך, מומחה בעל שיעור קומה בתחום, ומי שהיה בעבר המדען הראשי של המשרד לאיכות הסביבה וראש הפקולטה להנדסה אזרחית וסביבתית בטכניון, כמומחה מטעם בית המשפט, על מנת לסייע להכריע בסוגיות המדעיות.

21. בהתאם לעמדת המומחה מטעם בית המשפט, ולאחר הליך גישור שהתנהל בפני המומחה מטעם בית המשפט, הסכימו המשיבות שם (סנו וחוגלה) לקבל את עמדת המומחה מטעם בית המשפט ובהתאם לתקן את המצגים שהן מציגות לגבי שקיות האוקסו, כאשר בימים אלה הוגשה בקשה לאישור הסדר פשרה בתיק.

22. העתק חוות דעתו של פרופ' אבנימלך בהליך כנגד סנו וחוגלה, והעתק אישורו של פרופ' אבנימלך את המצגים המתוקנים עליהם הסכימו הצדדים במסגרת הסדר הפשרה, מצ"ב כנספחים "11" - "12".

23. כמו כן מצ"ב כנספחים "13" - "15" חוות דעת המומחה מטעם המבקשת, מרגלעד אוסטרובסקי מן המחלקה המדעית של אדם טבע ודין, שהוגשו בתיק הנ"ל.

24. אשר על כן, עם השלמת הליך הבירור בפני המומחה מטעם בית המשפט בכל הנוגע לשקיות שמשווקות סנו וחוגלה, ולאחר שסנו וחוגלה קיבלו את עמדת המומחה מטעם בית המשפט והסכימו לתקן את המצגים אודות שקיות האוקסו, ועם הגשת הבקשה לאישור הסדר הפרשה בתיק מול סנו וחוגלה, מוגשת בקשת האישור דנא גם כנגד המשיבה בתיק זה, אשר מזה מספר שנים משווקת (וממשיכה לשווק) את שקיותיה באמצעות אותם מצגים מטעים, תוך שכאמור, היא מטעה את ציבור הצרכנים, פוגעת בחופש הרצון וחופש הבחירה שלהם, ומתעשרת על חשבונם באופן פסול.

ב. הגדרות

25. על מנת לפשט את הדברים יוגדרו בתחילת בקשה זו המונחים הבאים כדלקמן:

25.1. "פלסטיק" - מיוצר מנפט ועשוי מולקולות בעלות קשרים רבים, דבר שמקנה לו עמידות גבוהה. עובדה זו גורמת לכך שהתפרקותו הנה איטית מאוד ונמשכת שנים רבות. תופעה זו כפי שידוע כיום הנה מזיקה ביותר לסביבה.

25.2. "פלסטיק ביולוגי" - פלסטיק המורכב כולו אך ורק מחומרים אורגניים מן הצומח. הגידולים החקלאיים המשמשים לייצור פלסטיק ביולוגי הינם תירס, סויה, קנה סוכר ועוד. כל חלקיו משמשים מזון עבור מיקרואורגניזמים והוא נטמע באופן מלא בסביבה.

25.3. "פלסטיק מתכלה" - פלסטיק ביולוגי, המתפרק בתהליך של "התכלות ביולוגית" - Bio Degradability - למרכיבים ראשוניים כגון פחמן-דו חמצני ומים הנתמעים באופן מלא בסביבה, כלומר, נוצרת "כליה" של כל מרכיביו והיטמעות מוחלטת בסביבה¹.

25.4. "פלסטיק מתפרק" - פלסטיק שאינו מורכב מחומרים אורגניים, אשר בתהליך ייצורו מוסף אליו תוסף כימי המחליש את הקשרים בין ו/או בתוך המולקולות של החומר, ומאפשר את התפרקותו לחלקיקים קטנים בתנאים הסביבתיים הדרושים (חשיפה לאור, חמצן, חום ולחות). פלסטיק זה, אינו מתפרק למרכיבים ראשוניים כמו הפלסטיק הביולוגי, אלא לחלקיקים קטנים, ולכן, אינו נטמע בסביבה במלואו וממילא אינו מגיע למצב של "כליה" (Degradability), אלא מגיע למצב של "התפרקות" (Fragmentation) בלבד. החלקיקים הקטנים הנוותרים בסביבה עלולים לזהם את הסביבה².

25.5. "קומפוסטיצה" - תהליך שבו ניתן להפוך חומרים אורגניים מן הצומח, ובהם, פלסטיק מתכלה, לזבל אורגני (קומפוסט), שבו ניתן לעשות שימוש לאחר מכן לדישון. "קומפוסטובילי" - חומר שניתן להפכו לזבל אורגני בהליך של קומפוסטיצה.

25.6. "טכנולוגית Oxo Bio Degradable" / טכנולוגית ה-TDPA (Totally Degradable Plastic Additives) - זו טכנולוגיה לייצור של פלסטיק מתפרק, לא אורגני, באמצעות הוספה של תוסף כימי לפלסטיק רגיל המסייע למוצר להתפרק בתנאים של חשיפה ממושכת לאור, חמצן חום

¹ ר' נספח "16" מחקר הכנסת מיום 1.7.2007 בעמ' 1.

² ר' שם, בעמ' 2

ולחות. כאמור, אין מדובר ב"התכלות", אלא ב"התפרקות" לחלקיקים קטנים בלבד, וגם אז, רק בתנאים מאד מסויימים, שאינם קיימים במטמנות האשפה³.

ג. התגברות המודעות הצרכנית לצורך לשמור על הסביבה

26. בשנים האחרונות אנו עדים להתגברות המודעות העולמית והצרכנית לחשיבות השמירה על איכות הסביבה. בישראל, הוקם בשנת 1989 המשרד להגנת הסביבה (מכוח החלטת ממשלה מס' 25 מיום 25/12/1988), הפועל כיום בשלוש רמות: ארצית, מחוזית ומקומית.

27. חזונו של המשרד לאיכות הסביבה הנו כי:

"במדינת ישראל תתקיים סביבה המספקת איכות חיים ובטחון סביבתי לתושבים, תוך שימוש מושכל במשאבים ושמירה על המערכות האקולוגיות מתוך מחויבות לרווחת האדם ולערכי טבע, נוף ומורשת לדור זה ולדורות הבאים".⁴

28. ההגנה על הסביבה מתפרשת על תחומים רבים כגון: איכות האוויר, אנרגיה, חגנה על בעלי חיים, חומרים מסוכנים, פסולת מוצקה, מיחזור, מים, קרינה, רעש, שינויי אקלים, שפכים תחבורה ועוד.

29. השמירה על הסביבה מתבצעת בין היתר באמצעות מזעור פליטות ופסולות מזיקות לסביבה ולבריאות האדם; שמירה, הגברת יעילות השימוש ושיקום של משאבי הסביבה ומערכות אקולוגיות למען הדורות הבאים; מניעה וצמצום חשיפת אוכלוסייה לסיכונים ולמפגעים; הגברת יכולת התמודדות והיערכות לסיכונים סביבה (שינוי אקלים, כימיקלים, מזיקים ועוד); חלוקה צודקת של העלויות והתועלות הסביבתיות בין קבוצות האוכלוסייה השונות; הנגשת סביבה איכותית להנאת הציבור; עידוד ויישום של טכנולוגיות סביבתיות ישראליות; הגברת יעילות ואפקטיביות של כלי המדיניות: רגולטוריים, אינפורמטיביים, כלכליים וביצועיים, להשגת מטרות המשרד.⁵

30. מחזור של פסולת הנו אחד האמצעים המרכזיים לשמירה על איכות הסביבה, כאשר הציבור הינו שותף מלא למאמצים, למחזור פסולת, בין היתר, באמצעות הפרדת מרכיבי הפסולת השונים והשלכתם בפחי אשפה ייעודיים, רכישה של מוצרים ידידותיים לסביבה, תהליכי קומפוסטציה ביתיים ועוד.

31. המודעות הסביבתית מעודדת יצרנים לייצר שורה ארוכה של מוצרים "ידידותיים לסביבה" אותם רוכש הציבור במטרה להשתתף במאמץ הגלובאלי לשמירה על הסביבה.

32. כך, ברכשו מוצר בו עליו מוטבעות המלים "מתכלה", "ידידותי לסביבה", הנאז על פי רוב באריזה בצבע ירוק (המזוהה עם השמירה על הסביבה) עם תמונות של סביבה נקייה, משוכנע הצרכן כי הוא רוכש מוצר ידידותי לסביבה שמתכלה ונטמע באופן מלא בסביבה.

³ ר' שם, בעמ' 3

⁴ מתוך אתר המשרד להגנת הסביבה, שתדפיס הימנו מצ"ב כנספח "17":

http://www.sviva.gov.il/AboutOffice/Pages/Vision_moe.aspx

⁵ שם.

33. תוסר הידע של הציבור אודות המונחים המדויקים והתהליכים הכימיים שעוברים החומרים המרכיבים את המוצרים, מוליד לעתים שיווק של מוצרים על ידי יצרנים ומשווקים המתהדרים בנוצות לא להם כדי לקדם שיווק ומכירה של מוצרים, תוך הטעיה של הציבור.

34. השימוש בפלסטיק למטרת ייצור אריזות, בין היתר שקיות, הנו רב ביותר. כפי שעולה ממחקר הכנסת מיום 1.7.2007, בישראל נצרכים כ- 80,000 טונות של אריזות מפלסטיק בשנה.

35. על פי מסמך מיום 2.6.2008 שהוכן על ידי מרכז המחקר והמידע של הכנסת (להלן: "מחקר הכנסת מיום 2.6.2008"), אשר העתקו מצ"ב נספח "18", חלקן של שקיות הפלסטיק בפסולת הביתית הנו רב. במחקר זה מתוארות ההשפעות השליליות של שקיות הפלסטיק על הסביבה כדלקמן:

"בשל משקלן הקל ועמידותן בפני פירוק השקיות הן גורם עיקרי בזיהום השטחים, הן במרחב העירוני והן בשטחים הפתוחים, בשמורות הטבע, בחופי הים ובים עצמו.

בעלי חיים יבשתיים וימיים נפגעים מבליעה של שקיות פלסטיק. צמחים ששקיות פלסטיק מכסות אותם נפגעים, מפאת הקטנת היקף חילוף הגזים שלהם.

חלקן של שקיות הפלסטיק בפסולת הביתית רב. שקיות הפלסטיק אינן מתכלות, והן נשארות באתרי הפסולת מאות שנים. יצוין כי שריפת שקיות פלסטיק בטמפרטורות נמוכות משחררת לאוויר גזים מזרחים.

36. תופעה זו, הולידה ייצור ושיווק של שקיות פלסטיק ביולוגיות, אשר מתכלות באופן מלא ונטמעות בסביבה לה יש ביקוש גדול מאד על ידי ציבור הצרכנים המעוניין לשמור על הסביבה. ציבור זה, מעדיף לרכוש את המוצרים המתכלים על פני מוצרי הפלסטיק הרגילים.

37. כפי שיפורט להלן, הצורך והביקוש למוצרים מתכלים ידידותיים לסביבה, הולידו גם ייצור של מוצרים המתיימרים להציג את עצמם כמתכלים, אשר אינם עומדים בקריטריונים אלה, ואף עלולים להזיק לסביבה.

38. בעניין המגמה שמוביל המשרד להגנת הסביבה, בפרט בנוגע למצגים לא נכונים ולא מבוססים בדבר "התכלות" ו"ידידותיות לסביבה", ר' גם טיוטת הכללים שפורסמה במאי 2013 על ידי המשרד להגנת הסביבה, נספח "1".

39. וכן ר' דו"ח שפירסם משרד התמ"ת בשנת 2010, נספח "20", לפיו כ- 40% מהאוכלוסייה בישראל מוכנה לשלם יותר עבור מוצרים "ידידותיים לסביבה".

ד. תקנים בעולם ובארץ הנוגעים לפלסטיק מתכלה

40. בעולם, ישנם שלושה תקנים מובילים הקובעים מהו פלסטיק ביולוגי מתכלה:

40.1. ארגון ה- ISO העולמי קבע את התקן ISO 17088:2008 אשר מגדיר הליכים-ידידותיות לזיהוי

וסימון מוצרי פלסטיק, המתאימים לעשיית קומפוסט. העתק התקן, מצ"ב נספח "21".

על פי התקן הבינלאומי, יש להתייחס לארבעה היבטים: התכלות ביולוגית; התפוררות במהלך עשיית קומפוסט; השפעות שליליות על התהליך; השפעות שליליות על איכות הקומפוסט המתקבל.

40.2. האיחוד האירופי קבע את התקן EN 13432 שמגדיר את תכונותיו של הפלסטיק הביולוגי.

תדפיס הסבר על התקן האירופי ותוכנו מתוך האתר של האיגוד האירופי לביופלסטיקה, מצ"ב כנספח "22".

על פי תקן זה, לפחות 90% מהחומר האורגני צריך להפוך לפחמן דו חמצני בתוך שישה חודשים, וכי לאחר שלושה חודשים של תהליך קומפוסטציה צריך שלא יישארו יותר מ- 10% מהמסה המקורית של החומר לאחר ניפוי במסננת מיוחדת.

40.3. תקן ASTM 6400 קבע בארה"ב כי תנאי לחכרה בחומר פלסטי כביולוגי הוא ש - 60% מהפחמן האורגני שבו הופך לפחמן דו חמצני בתוך 180 ימים. העתק התקן, מצ"ב כנספח "23".

41. המכנה המשותף לכל התקנים הוא כליה מוחלטת, קרי: הטמעה מוחלטת של כל החומר בתוך הסביבה, ללא שיירים של מרכיבים, כאשר השוני בין התקנים נוגע לקצב התהליך.

42. בנוסף לשלושת התקנים הבינלאומיים שתוארו לעיל, מופנה בית המשפט הנכבד גם לתקן הישראלי, שפורסם ברשומות ביום 6.6.2010 - ת"י 6018 "פלסטיק מתכלה ומוצרי" (Biodegradable Plastics and its products) (כנספח "24") המאמץ ומחיל (בשינויים לאומיים בלבד) את הוראות התקן הבין-לאומי ISO 17088:2008 (כנספח "21"), והתקן האירופי EN 13432 (כנספח "22"), אשר לאורו אין מוצרי המשיבה עונים על ההגדרה של פלסטיק מתכלה.

43. וזאת להדגיש: בוועדת המומחים שערכה ואישרה את התקן הישראלי, התקבלה פנייה לכלול את טכנולוגיית האוקסו בתוך התקן. נציגי תעשיית האוקסו אף הופיעו בפני וועדת המומחים על מנת לשכנע את הוועדה להכניס את שיטת האוקסו אל התקן, ולבסוף החליטה וועדת המומחים, ברוב דעות, שלא לכלול את האוקסו בתקן, בהיעדר ביסוס לכך שמתקיימת התכלות בשיטת האוקסו, ולאור החשש ששיטת האוקסו הינה מוזיקה לסביבה.

44. מצ"ב כנספחים "25" ו-"26", שני הפרוטוקולים הרלבנטיים של ישיבות וועדת המומחים, המתארים את הדיון בנוגע לאוקסו, ואת ההחלטה ברוב דעות שלא להכלילו בתקן.

45. מאחר והשיטות היחידות המקובלות ומבוססות בתקנים בינלאומיים הינם שיטת העיכול האירובי באמצעות קומפוסט ושיטת העיכול האנ-אירובי, אלה הן השיטות שנכללו בתקן הישראלי. אילו שיטת האוקסו הייתה גם היא מקובלת ומבוססת בתקן בינלאומי, והיא לא, לא הייתה מניעה להכלילה בתקן הישראלי.

ה. התייחסות לטכנולוגית (TDPA) Oxo Bio Degradable בארץ ובעולם

1.ה. התייחסות האיגוד האירופי לביופלסטיקה (European Bioplastics) (נספח "27")

46. מוצרים אשר מיוצרים מפלסטיק רגיל שאליו מוספים תוספים כימיים בטכנולוגית האוקסו, עוברים תהליך של "פירוק" (פרגמנטציה) ולא התכלות ביולוגית ולכן השימוש במונח "מתכלה" מטעה. ר' שם בעמ' 4, כדלקמן:

"Producers of pro-oxidant additives use the term 'oxo-biodegradable' for their products. This term suggests that the products can undergo biodegradation. However, main effect of oxidation is fragmentation into small particles, which remain in the environment. Therefore, the term 'oxo-fragmentation' does better describe the typical degradation process, which can occur to these products, under some specific environmental conditions.

European Bioplastics considers the use of the terms as biodegradable, oxo-biodegradable etc. without reference to existing standards as misleading and as such not reproducible and verifiable. Under these conditions the term "oxo biodegradable" is free of substance"

47. מטיבם, מוצרי oxo-biodegradable אינם נחשבים פתרון סביבתי, משום שכל תוצאתם, לכל היותר, היא התמרת הזיהום הנראה לעין בזיהום שאינו נראה לעין. כך, ר' האמור בעמ' 5:

"Fragmentation of "oxo-biodegradable" plastics is not the result of a biodegradation process but rather the result of a chemical reaction. The resulting fragments will remain in the environment. The fragmentation is not a solution to the waste problem, but rather the conversion of visible contaminants (the plastic waste) into invisible contaminants (the fragments). This is generally not considered as a feasible manner of solving the problem of plastic waste, as the behavioural problem of pollution by discarding waste in the in the environment could be even stimulated by these kinds of products."

48. נוסף על כך מוצרים העשויים מפלסטיק אינם יכולים להועיל בתהליך קומפוסטציה ואף עשויים להזיק. זאת שכן, מוצרים אלו אינם עשויים מחומרים מתחדשים ואינם מתפרקים למרכיבים ראשוניים. באם יתערבבו עם מוצרי פלסטיק ביולוגי, היזבל האורגניי שיתקבל מערבוב שכזה יהיה במקרה הטוב באיכות טובה פחות, ובמקרה הפחות טוב לא יהיה בר שימוש. ר' עמ' 6:

"Collection and recovery schemes for organic waste are liable to suffer from use of oxo-fragmentable materials, as these materials are reported not to meet the requirements of organic recovery.

Unfortunately, sometimes the oxo-fragmentable products have been published as "biodegradable" and "compostable", despite not meeting the standards of suitability for organic recovery...

This can lead to a general mistrust of consumers and composting plants managers towards the whole sector of biodegradables and thus to a lack of acceptance also of truly biodegradable and compostable materials."

49. ד"ר, מעיון באתר חברת epi אשר העמ' הרלוונטיים מצ"ב נספח "40", עולה כי כדי להמחיש את תהליך ההתפרקות של שקיות הפלסטיק המיוצרות בטכנולוגית Oxo Bio Degradable נדרש לתלות את השקיות באמצעות אטבים על גדר למשך תקופה ממושכת, ובכך לחשוף את הפלסטיק לתנאים הדרושים לו על מנת להתפרק, קרי, לחמצון, חום, אור ולחות. כאמור, תנאים אלה, אינם קיימים במטמנות האשפה.

50. מאליו מובן שאין זה סביר לצפות מצרכן כלשהו לנקוט בשורה מורכבת זו של פעולות, המהוות תנאי לכך שהמוצר אכן יתפרק. ואולי חמור מכך. גם לו ניתן היה למצוא "משוגע לדבר", שיסכים לעשות כל שנדרש על מנת להבטיח את פירוק המוצרים, הרי שאין לו לפי הכיתוב על המוצרים כל דרך לדעת מה נדרש, ולמעשה, אין הוא יכול אף לשער שנדרשת פעולה אקטיבית כלשהי מצידו.

2. ה. נייר עמדה של המועצה של האיגוד האירופי לביופלסטיקה מיום 1.1.2010 (נספח "28"):

51. כתוצאה מתהליך ההתפרקות (להבדיל מהתכלות), חלקיקי פלסטיק קטנים מתפזרים ברוח ומזהמים את הסביבה, ואף עלולים לגרום להעברה של רעלים כימיים בסביבה ימית. ר' עמ' 3 - 4 לנייר העמדה, שם נכתב:

"Through the impact of wind or precipitation the plastic fragments can drift into aquatic or marine habitat where they affect organisms and pose the risk of bioaccumulation. In addition, studies by the U.S. National Oceanic and Atmospheric Administration have shown that these degraded plastics can attract toxic chemicals such as PCB, DDE and others from the environment and act as transport medium in marine environments. Such persistent organic pollutants in the marine environment were found to have negative effects on marine resources."

3.ה מחקר הכנסת מיום 1.7.2007 (נספח "16")

52. מרכיבי הפלסטיק המתפרקים עלולים לחדור לתעשיית מיחזור הפלסטיק (שמייצרת מוצרי פלסטיק מארזות פלסטיק רגיל ישנות) ולפגוע בטיב המוצר הסופי, מאחר שהפלסטיק המתפרק מכיל תוספים הגורמים להתפרקות של הפלסטיק ופוגעים בעמידותו. ר' עמ' 4 לדו"ח.

4.ה החלטת הרשות להגבלים עסקיים באיטליה (Italian Official GAZETTE No. 2, 30

JANUARY 2006) אשר העתקה מצ"ב כנספח "29"

53. רשות ההגבלים באיטליה קנסה חברה על שפרסמה כי השקיות המוצעות למכירה על ידה, שיוצרו בשיטת Oxo Bio Degradable - חנן שקיות מתכלות "100%".

54. בנסיבות אותו מקרה, דובר בחברת "קואופ" האיטלקית, אשר פרסמה שקיות פלסטיק, לגביהן נטען בפרסומת כי הן "100% degradable". כמו כן, הופיע בפרסומת הסבר אודות שיטת הפירוק, לפיה לפלסטיק מוספים את התוסף EPI-TDPA (של חברת EPI בדומה לענייננו) וכי אותו תוסף הופך את החומר למתכלה. מצ"ב תדפיס מאתר האינטרנט של חברת EPI אודות תוסף ה-TDPA כנספח "39".

55. בחוות הדעת של רשות התקשורת שאוזכרה בהחלטה צוין, כי המונח "100% degradable" מצביע על הקונספט של Biodegradability – התכלות ביולוגית. ואולם לא ניתן ליחס מאפיין זה לשקיות ששווקו על ידי "קואופ", לאור המאפיינים של אותן שקיות - כי בהליך הפירוק משתחררים לסביבה חלקיקים המזיקים לה, ומאחר שלא הוכח כי בתנאים אחרים (למשל שלא בחשיפה לאור, חום, חמצן ולחות) ניתן להגיע לתוצאות הרצויות של הפירוק.

56. על כן, נקבע כי הפרסומת שבה נטען כי המוצר מתכלה "100%" מטעה את הצרכן לחשוב, כי המוצר טוב לסביבה, ובחירתו של הצרכן, האם לרכוש את השקיות של "קואופ", מושפעת מאותו פרסום. בהחלטה נקבע, כי השימוש בביטוי "100% מתכלה" עלול להטעות את הציבור וכלשון ההחלטה:

"Presenting the bags made of PE containing the additive as respecting nature because they decay 100%, or they decompose in a period of three years if thrown away with waste, the advertisement may confuse the reader about the bags' characteristics of ecocompatibility and environmental desirability."

57. עוד צוין בהחלטה, כנ"ל, כי יהיה לומר שהמוצר נשוא ההחלטה מתפרק ולא מתכלה. על המפרסם היה להבהיר מהם המאפיינים של המוצר. למשל, הצרכן איננו מבין שאותו מוצר מתפרק בחום ועל כן איננו מתאים למחזור הפרסומת גם איננה כוללת הסבר על כך שהמוצר איננו מתאים להליך של יצירת זבל אורגני.

5.ה מחקר DEFRA (Department for Environment, Food and Rural Affairs) (נספח "3")

58. על פי מחקר שערך DEFRA, המחלקה הממשלתית האמונה על נושאי איכות הסביבה, והדו"ח שפורסם בעקבותיו, לא ניתן להוכיח התכלות מספקת בפלסטיק אוקסו:

"The most rigorous test on the biodegradability of oxo-degradable plastics (as found in this review) was conducted by Feuilloley et. al.¹⁷. Three materials were tested, details of which are given in Table 1.

All materials were subjected to ten tests including EN and ASTM standard tests as detailed in Table 2. The results were as follows:

- Oxo-degradable polyethylene showed a biodegradation of <15% as measured by the respirometric test. This is clearly shown in Figure 4
- The paper positive control showed a biodegradation of >90%.
- The biodegradation of Mater-Bi was 75-88% in all tests
- The biodegradation of Ecoflex was 5-95% in all tests
- The biodegradation of oxo-degradable polyethylene ranged from negative values in some tests to 1.8% in nine of the tests
- The —biodegradation□ of oxo-degradable polyethylene as measured by the soil burial test was 90%. However, this assessment is based on visual assessment rather than actual measurement of CO₂ released, that is to say, the test showed that 90% was not visible to the naked eye after 11 months.

This is a highly robust study that shows the limited degree of biodegradation by standard test procedures."

59. כאמור, לאחר שמחקר DEFRA סקר ובחן את המחקרים הקיימים, הגיע מחקר DEFRA למסקנה כי אין בשקיות האוקסו שום תועלת לסביבה, ומעבר לכך טמון בהן פוטנציאל לסיכונים סביבתיים. ר' בעמוד 2 לדו"ח DEFRA:

"1. Key findings

The overall conclusion of this review is that incorporation of additives into petroleum-based plastics that cause those plastics to undergo accelerated degradation does not improve their environmental impact and potentially gives rise to certain negative effects."

60. באשר למטמנות (אליהן מגיעות כמעט כל השקיות), קובע הדו"ח כי אין כל הוכחה לכך ששקיות האוקסו אפילו יתפרקו במטמנות (קל וחומר שהן לא יגיעו לשלב שבו יתחיל תהליך התכלות). והסצנריו הסביר הוא ששקיות האוקסו לא יתפרקו במטמנה:

"There is a lack of evidence about what actually happens to oxo-degradable plastics in landfill. It is possible that they will degrade in landfill sites if sufficient oxygen is present but the most likely scenario is that they remain un-degraded."

61. וכן קובע הדו"ח, כממצאים סופיים לאחר סקירת המחקרים הקיימים כיום בנוגע לטכנולוגיית האוקסו, את המסקנות הבאות (ר' בנספח A7, שכותרתו "Conclusions", כדלקמן:

61.1. אחת - אין כיום שום הוכחה ששקיות אוקסו יעברו תהליך של התכלות מלאה:

"- Full biodegradability has not been shown for oxo-degradable polyethylene in any of the tests reported to date.

- Most claims of biodegradability are based on extrapolations of laboratory tests."

61.2. שתיים - ישנן הוכחות להצלבה מולקולרית של חתיכות האוקסו לאחר פירוקן, דבר שהופך אותן לעמידות בפני פירוק וממילא מפני התכלות (ומגדיל את הסיכוי שחתיכות אלה יגרמו לנזקים סביבתיים, ייבלעו על ידי בעלי חיים, וכו').

"- There is evidence for cross-linkage of oxo-degradable PE in the soil leading to persistent fragments."

62. וכן ראה את יתר המסקנות המרכזיות בע' 2 - 4 לדו"ח DERFRA, כדלקמן:

62.1. למצג לפיו פלסטיק הוא "מתכלה", אין משמעות אלא אם מציינים את קצב ההתכלות והתנאים שבהם הוא יתכלה, כאשר עדיף לצין את התקן הרלבנטי שעל פיו תיבחן ההתכלות (כאמור, גם פלסטיק רגיל ניתן על פניו לכנות "פלסטיק מתכלה" שכן הוא יתכלה בתוך מאות שנים...):

(a) Degradation and biodegradation

...

"The fact that the term - 'biodegradable' can be applied to materials with extremely widely differing rates of biodegradation demonstrates that the term is virtually meaningless unless the rates of biodegradation and conditions under which it is measured are specified, preferably with reference to a widely recognised standard."

...

62.2 החלקיקים של הפלסטיק לאחר הפירוק עלולים להיבלע על ידי חיות למיניהן, להיכנס לשרשרת המזון ולגרום לנזקים סביבתיים. אמנם אין הוכחות ברורות לנזקים סביבתיים, ואולם גם אין הוכחות שלא ייגרמו נזקים :

"(b) Bio-accumulation of plastic fragments in the environment

The fate of plastic fragments that remain in the soil is an area of uncertainty. Although these are regarded as beneficial by the producers, concerns have been raised that these particles of plastic may be ingested by invertebrates, birds, animals or fish. No evidence was found in this study that oxo-degradable fragments have a harmful bio-accumulative effect but neither was there evidence that they do not.

...

62.3 העובדה ששקיות האוקסו מתפרקות, מגבילה את האפשרות להשתמש בהן שימוש רב פעמי, ולאחסן בהם חפצים לזמן ארוך (מאחר ושימוש רב פעמי הינו דבר רצוי מבחינה סביבתית, מדובר בחיסרון גדול מאוד של שקיות האוקסו ביחס לשקיות פלסטיק רגילות) :

"(d) Re-use

The fact that they are degradable limits the re-use of oxo-degradable bags: they are unsuitable for storing items for an extended length of time."

62.4 שקיות האוקסו אינן מתאימות למיחזור, לאור היותן מתפרקות, דבר שעלול לפגוע בקווי המיחזור, ולהפוך את הפלסטיק הממוחזר לבלתי יציב. לכן אין זה סביר להציג את שקיות האוקסו כשקיות המתאימות למיחזור :

"(e) Recycling

Oxo-degradable plastics are not suitable for recycling with main-stream plastics. The recycle will contain oxo-degradable additives that will render the product more susceptible to degradation. Although the additive producers suggest that stabilisers can be added to protect against the oxo-degradable additives, it would be problematic for recyclers to determine how much stabiliser needs to be added and to what extent the oxo-degradable plastic has already degraded. On this basis it seems unreasonable to claim recyclability of oxo-degradable plastics in existing recycling streams."

62.5 לאור העובדה ששקיות האוקסו יתפרקו רק לאחר כ- 2 עד 5 שנים, אזי במהלך התקופה שטרם הפירוק, שהינה תקופה ארוכה של מספר שנים, השקיות עדיין יהוו זיהום סביבתי :

"(h) Litter

Some oxo-degradable producers maintain that their products are a solution to the littering problem because oxo-degradable packaging will eventually degrade and then biodegrade. However, as the plastics will not degrade for approximately 2-5 years, they will still remain visible as litter before they start to degrade."

63. כאמור מדובר במסקנות המבוססות על מחקר מעמיק ויסודי, ובלתי תלוי, של מומחים בעלי שם מאוניברסיטת Loughborough באנגליה, כאשר כאמור לעיל, הדו"ח גם עבר ביקורת עמיתים, שקבעו כי הוא מבוסס כדבעי.

64. ויודגש: שניים מתוך המומחים העמיתים שביצעו את הביקורת (Peer-review) על מחקר DEFRA, אף ציינו שהיה מקום לקבוע ממצא חריף יותר בנוגע לשקיות האוקסו, לפיו המצג כאילו שקיות האוקסו הינן שקיות מתכלות, איננו רק מצג מטעה כפי שקובע המחקר, אלא שמדובר ממש במצג כוזב (false).

ראה לעניין זה את דו"ח ביקורת העמיתים, המצ"ב כנספח "30", בעמוד 2, שם נכתב כך:

"Two reviewers felt that the authors' conclusion that claims on oxo-degradable plastic are 'confusing' could have been strengthened to say that the claims are 'false', on the basis of the evidence presented."

65. הרזומה של המומחים שביצעו את ה-Peer-review לדו"ח DEFRA, מצ"ב כנספח "42".

66. אחד המומחים הבולטים שמחקריו צוטטו במחקר DEFRA, ואשר גם היה אחד מתוך שלושת העמיתים שביצעו את הבדיקה (peer-review) של הדו"ח, הינו פרופ' ראמאני נאריאן (Narayan).

67. פרופ' נאריאן, הינו מומחה בעל שם עולמי בתחום התכלות הפלסטיק, כמפורט בתדפיס המצ"ב כנספח "31".

68. בין היתר, פרופ' נאריאן היה במשך שנים חבר בדירקטוריון ASTM (ארגון התקינה האמריקאי, להלן: "ASTM"), ויו"ר הוועדה הרלבנטית ב-ASTM (וועדת D20.96) שאחראית על תקנים של התכלות פלסטיק (Committee on Environmentally Degradable Plastics and Biobased Products). כיו"ר הוועדה הנ"ל זכה פרופ' נאריאן לתעודות הוקרה רבות מה-ASTM.

פרופ' נאריאן משמש כיו"ר המדעי של BPI - Biodegradable Products Institute, ארגון בעל שם עולמי בתחום התכלות הפלסטיק.

פרופ' נאריאן שימש ו/או משמש גם כנציג ארה"ב בוועדה הרלבנטית לפלסטיק בארגון התקנים העולמי (ISO), ואף משמש כיו"ר וועדה לטרמינולוגיה של התכלות פלסטיק בארגון התקנים העולמי (ISO), הכל כמפורט בנספח "31". רשימה של תקנים עליהם אחראית וועדת D20.96 שבראשה עמד פרופ' נאריאן, מצ"ב כנספח "43".

69. כך שפרופ' נאריאן, הינו מומחה בעל שם בינלאומי, אולי המומחה ב"הא הידיעה" להתכלות של פלסטיק, וכאמור, פרופ' נאריאן הינו אחד מתוך שלושת המומחים שביצעו ביקורת עמיתים על מחקר DEFRA, והוא סומך ידיו על דו"ח DEFRA ועל ממצאיו. ור' גם את ניירות העמדה והמאמרים הבאים של פרופ' נאריאן התומכים באותן מסקנות, המצ"ב כנספחים "45" - "47".

70. לסיכום פרק זה - כפי שקבע במפורש מחקר DEFRA, אין כיום בנמצא שום מחקר מהימן ומבוסס, המוכיח התכלות של שקיות אוקסו. כך נקבע באופן חד משמעי, תוך שנקבע כאמור שלשקיות האוקסו אין כל תועלת לסביבה ביחס לשקיות רגילות, בעוד שטמון בהן פוטנציאל לנזק סביבתי, וכי במפורש לא סביר שהן יתכלו במטמנות.

ה.6 מסקנות דו"ח DEFRA אומצו בזירה הבינלאומית

71. בעקבות "הנוק אאוט" שקיבלה תעשיית האוקסו בזירה הבינלאומית, בדמות מחקר DEFRA, הפסיקו חברות בינלאומיות רבות להשתמש בשקיות האוקסו.

72. כך למשל, רשת הענק הקמעונאית TESCO הפסיקה להשתמש בשקיות האוקסו בעקבות מחקר DEFRA, לאחר שהתברר לה שהמצגים לגביהן מטעים, ושהשקיות אינן מתכלות ואינן ידידותיות לסביבה. כך גם נהג תאגיד הענק הקמעונאי Co-operative, וכפי שעולה מהכתבה המצ"ב כנספח "10", כך נהגו גם רשתות נוספות:

"Tesco Drops Oxo-Degradable Plastic Bags"

One of the UK's largest retailers, Tesco, recently announced it has ditched its 'eco-friendly' carrier bags after research revealed they may be more environmentally damaging than conventional plastic bags.

Perhaps this headline from London's largest circulation daily newspaper, The Daily Mail, says it best:

Myth of 'eco-friendly' bags exposed as Tesco dumps 'green' carriers that may actually harm the environment

Why the loud 'symphony' of criticism? Actually, this move comes more than one year after a report by Britain's DEFRA (UK Department for Environment, Food and Rural Affairs), which initially raised concerns about claims that 'oxo-degradable' bags would degrade to water, carbon dioxide and biomass in just 18 months.

A competing supermarket chain, the Co-operative, took similar action to drop 'oxo' degradable bags last year in the wake of the DEFRA report.

The 2010 DEFRA report concluded that degradability depends on where and under what conditions the bag ended up after use. In a landfill, an oxo biodegradable bag won't degrade at all because there is no light or oxygen, and these materials also cause problems in recycling streams according to the European Plastics Recyclers Association. TESCO is merely the latest retailer to catch up to this reality.

According to an article published by the UK National Non-Food Crops Centre, Tesco commented:

"We took the decision to remove the biodegradable additive because we believed it contributed towards them becoming weaker (addressing customer concerns about the strength of our bags) and to help better promote their re-use and recycling at end of life. This decision was underpinned by a detailed review of the science, using external experts to help us understand the full life cycle environmental impacts of our carrier bags."

Tesco also stated that as early as February 2011 it started to issue new carrier bags to its stores without the biodegradable additive, but with up to 15% recycled plastic."

73. על רקע החלטת TESCO להפסיק את השימוש בשקיות האוקסו, מופנה בית המשפט הנכבד גם לדברים מאתר ה-NNFCC (UK's National Centre for Biorenewable Energy, Fuels and Materials) (להלן: "NNFCC"), שהינו גוף מקצועי שהוקם על ידי ממשלת אנגליה ועוסק בתחומי איכות סביבה (ר' נספח 7), ואשר היה מעורב בטיפול המקצועי בדו"ח DEFRA ובדיקת מסקנותיו.

כך, במסגרת עדכון שפירסם ה-NNFCC באתר האינטרנט שלו ביום 16.8.2011, מצוטט ד"ר ג'ון ווילאמס, בכיר ב-NNFCC, המציין כי ה-NNFCC פועל מזה מספר שנים על מנת לגרום לתאגידים המשתמשים בשקיות האוקסו לשקול את הנזקים הסביבתיים שגורמות שקיות האוקסו, ומפעילים לחץ לעבור לשקיות שהן באמת ידידותיות לסביבה, להבדיל משקיות האוקסו (תדפיס של העדכון הנ"ל מתוך אתר האינטרנט של ה-NNFCC, מצ"ב כנספח "32"):

Supermarket giants Tesco drop oxo biodegradable bags

UK supermarket chain Tesco has dropped 'eco-friendly' carrier bags after evidence suggests they are doing more harm than good.

Oxo biodegradable bags are made of non-renewable plastics, which are able to degrade in the presence of oxygen and sunlight thanks to the addition of small amounts of metals.

Last year Tesco handed out over two billion oxo biodegradable bags to customers, but now the supermarket giant has had a re-think and stopped using the bags because they may be worse for the environment than conventional carriers.

"We've been putting pressure on the supply chain for several years to consider the negative impacts of oxo biodegradable bags and move to more environmentally-friendly alternatives," said Dr John Williams, Head of Materials at the NNFCC.

"Plastics are excellent materials, highly functional and energy efficient. Promoting sensible and certified routes to reuse, recycle and dispose of plastics, will improve sustainability. Artificially accelerating the degradation of an oil-based plastic is neither economically or environmentally sensible."

Tesco's decision follows research by the UK Department for Environment, Food and Rural Affairs (Defra), which cast doubts over claims that the bag would degrade to water, carbon dioxide and biomass in just 18 months.

Defra's report concluded that degradability would depend on where and under what conditions the bag ended up after use. Certainly not an antidote to plastic littering as some producers claim.

In landfill an oxo biodegradable bag won't degrade at all because there is no light or oxygen, and these materials also cause problems in recycling streams according to the European Plastics Recyclers Association.

A spokesman for Tesco said, "We took the decision to remove the biodegradable additive because we believed it contributed towards bags becoming weaker and to help better promote their re-use and recycling at end-of-life."

"This decision was underpinned by a detailed review of the science to help us understand the full life-cycle environmental impacts of our carrier bags."

New Tesco bags are not biodegradable but instead contain 15 per cent recycled material."

74. בנוסף, מצ"ב כנספת "33" כתבה מתוך עיתון ה- Telegraph הלונדוני, המצטט את השר לאיכות הסביבה של ממשלת אנגליה נכון למועד הכתבה, דן נוריס, מאמץ את מסקנות דו"ח DEFRA ומבהיר שהוא מקווה שיצרניות האוקסו יפסיקו מעתה ואילך להציג את מצגיהן המטעים כאילו ששקיות האוקסו הן טובות יותר לסביבה מאשר שקיות פלסטיק רגילות:

"Environment minister Dan Norris said: 'The research today clearly shows us that consumers risk being confused by some claims made about oxo-degradable plastics.

...

We hope this research will discourage manufacturers and retailers from claiming that these materials are better for the environment than conventional plastics."

75. וראה גם את הדברים הבאים, שצוטטו גם הם מפי ד"ר ג'ון ווילאמס, כאמור בכיר ב- NNFCC, תוך שהוא מגן על מקצועיותו של הדו"ח, והודף את טענות תעשיית האוקסו המנסה להטיל דופי במחקר הנ"ל (נספח "34"):

"Critics of oxo-bio hit back at 'no evidence' claims

By Hamish Champ

Posted 25 October 2011

An organisation involved with a University of Loughborough report into oxo-biodegradable materials has rejected claims that its conclusions were not supported by evidence.

Dr John Williams, head of materials and energy at the NNFCC, the UK's National Centre for Biorenewable Energy, Fuels and Materials, said he was "disappointed but not surprised" to read of a recent attack on the Loughborough report in PRW by companies involved in the manufacture of oxo-biodegradable materials.

"The Loughborough report was peer reviewed and checked by the chief scientist of the Department for Environment, Food and Rural Affairs (DEFRA)," he said.

The report, commissioned by the then-Labour government and published in March 2010, argued that "some plastics marked as degradable might not be as environmentally-friendly as consumers think".

However recent criticism of the document by three companies which manufacture oxo-biodegradable materials prompted Williams to defend its findings.

"It is to be expected that any industry group will disagree with a report that does not support their view. The Loughborough report set out to with one aim, to find independent, verifiable evidence for the claims made by oxo-biodegradable material manufacturers and could not find any," he said.

Williams added: "The fact that oxodegradable manufacturers have produced their own scientific dossier is meaningless without independent supporting evidence and this was not provided when asked for."

Dr Williams' comments followed the publication of a scientific dossier compiled by Symphony Environmental, EPI and Wells Plastics and published on their respective websites.

In a joint statement issued earlier this month the three firms argued that the Loughborough research team "had no expertise" in the field of oxo-biodegradable plastic technology.

However the NNFCC, which said it persuaded supermarket giant Tesco to stop using plastic bags made of ox-biodegradable material earlier this year, rejected this and counter-argued that it was the oxo-biodegradable industry that had yet to table peer-reviewed evidence for its own claims."

76. והדברים ברורים - מסקנותיו של מחקר DEFRA, אושרו ואומצו בזירה הבינלאומית.

7.ה כללי ה- Federal Trade Commission - FTC

77. הגוף הממשלתי האמון בארה"ב על מסחר הוגן והגנה על הצרכן, הינו ה- Federal Trade Commission ("FTC"), ר' נספח "5" לעיל.

78. ל- FTC קיימים כללים מפורשים המסדירים את האופן בו ניתן להציג לצרכן מצגים שיווקיים לגבי מוצרים "מתכלים" או "ידידותיים לסביבה", וזאת על מנת למנוע הטעייה של הצרכנים בתחום זה. כללים אלה מכונים - Green Guides - Guides for the Use of Environmental Marketing Claims, וניתן לצפות בהם באתר האינטרנט של ה- FTC, בכתובת האינטרנט הבאה:
<http://www.ftc.gov/os/fedreg/2012/10/greenguidesstatement.pdf>

79. במקרים בהם תאגיד מפר את הכללים הללו, ומציג מצגים מטעים לצרכן, נוקט ה- FTC בפעולות אכיפה כנגד התאגיד המפר, כמפורט למשל בנספח "27" (עמוד 5, והערות שוליים 1) וכן ראה למשל בנספח "28" (ע"2 והערות שוליים 1). כמפורט באסמכתאות הללו, בשנים האחרונות נקט ה- FTC מספר פעולות אכיפה כנגד תאגידים שהציגו מצגים מטעים בנוגע לשקיות האוקסו, כאילו שהן שקיות מתכלות, מבלי שהיה בסיס למצגים:

"The U.S Federal Trade Commission (FTC) has advised companies 'that unqualified biodegradable claims are acceptable only if they have scientific evidence that their product will completely decompose within a reasonably short period of time under customary methods of disposal. Additionally, the U.S. National Advertising Division (NAD) of the Council of Better Business Bureaus recommends that advertisers

discontinue claims such as '100% oxo-biodegradable' because such statements incorrectly suggest that a plastic will quickly or completely biodegrade with the help of these additives. In fact, the NAD and FTC have taken action against companies using the additive technology for 'oxo-biodegradables' and using the word 'biodegradable' for marketing purposes that have made false and unsubstantiated claims."

80. באוקטובר 2010, הודיע ה-FTC, כי בכוונתו להבהיר את הכללים הקיימים, ולקבוע במפורש שניתן יהיה להציג לצרכן מצג לפיו שקית פלסטיק היא "שקית מתכלה", רק אם קיימת הוכחה מבוססת לכך שהשקית מתכלה באופן מלא בתוך פרק זמן של פחות משנה. בתוך כך גם הודיע ה-FTC שהכלל הנ"ל יחול במפורש גם על שקיות האוקסו. יצויין כי מדובר בהבהרה בלבד של הכלל הקיים, קרי הבהרה דקלרטיבית המצהירה על נורמה שכבר קיימת ואין מדובר ביצירת נורמה חדשה, וה-FTC נוהג בפועל על פי כלל זה כבר מספר שנים.

81. ה-FTC פרסם את הנוסח המוצע של הכללים החדשים הנ"ל לקבלת תגובות מן הציבור. אחד מהגופים שהגיבו, הינה Symphony, יצרנית תוסף אוקסו. תגובתה הנ"ל, הינה רלבנטית ביותר לענייננו!). נייר העמדה שהגישה Symphony ל-FTC, מצ"ב כנספח "9".

82. האמור בנייר העמדה הנ"ל הינו כמובן "דברים מטעים", המוצגים על ידי תעשיית האוקסו באופן מגמתי ובלתי מבוסס, ורוב הטענות בנייר העמדה הנ"ל גם נידחו על ידי מחקר DEFRA בהיותם חסרי בסיס, ואולם לעניין השורה התחתונה, Symphony מכירה בכך שהמצג "שקיות מתכלות", הינו כשלעצמו מצג שעלול להטעות ואיננו משקף באופן נכון ומלא את-התכונות של שקיות האוקסו, ולכן מציעה Symphony במסגרת נייר העמדה הנ"ל לתקן את-המצגים בנוגע לאוקסו, באופן הבא:

"24. The consumer is entitled to know the characteristics of the plastic, but many packages will not have enough room for lengthy description. We would therefore suggest that oxo-biodegradable plastic should bear the logo and website address of the additive-supplier and be labeled as follows:

'This packaging is made with oxo-biodegradable technology, to last a much shorter time in the open environment than ordinary plastic. For further information see [www.????](#)'

83. הדברים מדברים בעד עצמם. Symphony עצמה למעשה מודה שהצרכן זכאי לכך שיוצגו לו התכונות הנכונות והמלאות של השקיות, והיא מסכימה שלא תשווקנה יותר שקיות האוקסו באמצעות המצג "שקיות מתכלות", שכן היא מכירה בכך שמצג כזה איננו משקף באופן נכון ומלא את התכונות של השקיות, ובפרט, Symphony מודה בכך שאין מקום להציג את מוצרי האוקסו כמוצרים שיש להם יתרון כלשהו במטמנות, ולכן היא מציעה להציג לצרכן מצג לפיו היתרון היחידי בשקית אוקסו על פני שקית רגילה הינו רק במצב שבו השקית תגיע בסוף חייה לשטח פתוח (כאשר גם "יתרון" זה, כשלעצמו הינו מוכחש).

84. ואכן, בתום התהליך, אישר ה-FTC את נוסח הכללים החדשים, העתק העמודים הרלבנטיים מצ"ב כנספת "35". כן מצ"ב כנספת "36" תמצית של הכללים, וכפי שניתן לראות, הכללים קובעים כי ניתן יהיה להציג לצרכן מצג לפיו שקית פלסטיק היא "שקית מתכלה", רק אם קיימת הוכחה מבוססת לכך שהשקית מתכלה באופן מלא בתוך פרק זמן של פחות משנה.

85. עוד נצוין, כי על רקע עבודה יסודית זו שביצע ה-FTC, פועל כיום גם המשרד להגנת הסביבה לאימוץ כללים זהים ו/או דומים, ופירסם גם הוא, בדומה ל-FTC, טיוטת כללים להערות הציבור, המאמצת עמדה זהה ו/או דומה. העתק הטיוטה שפורסמה באתר המשרד להגנת הסביבה, מצ"ב כנספת "1".

86. בהתאם לכללי ה-FTC ולטיוטת הכללים שפירסם המשרד להגנת הסביבה, השימוש במושג "ידידותי לסביבה", הינו אסור, בהיותו מושג גורף וכללי מדי, שאיננו ניתן להוכחה. ר' למשל עמוד 12 לטיוטת הכללים שפירסם המשרד להגנת הסביבה.

ובאופן ספציפי, באשר למצגים של "התכלות", ו"פריקות ביולוגית", קובעת טיוטת הכללים, בהתאם לתקן הישראלי, כי ניתן להציג לגבי מוצר מסויים כי הינו "מתכלה" רק אם הוא מתכלה בקומפוסט בהתאם לתנאים שפורטו בכללים; וניתן להציג מצג לגבי מוצר מסויים כי הינו "פריק ביולוגית", ואך ורק אם ניתן לפרקו ליסודות המצויים בטבע במתקן קומפוסט תעשייתי או מתקן עיכול אנאירובי, כאמור בתקן ישראלי 6018 בעניין "פלסטיק מתכלה ומוצריו" (נספח "24"), המאמץ את התקן האירופי EN והתקן הבינלאומי ISO החל גם על המוצר וגם על אריזתו, ובנוסף הוא עומד בכל התנאים שפורטו בטיטות הכללים.

87. בהתאם להגדרות הנ"ל, וכן בהתאם לתנאים הנוספים המצטברים שפורטו, השקיות שמוכרת המשיבה, באופן מפורש, אינן יכולות להיקרא שקית "ידידותית לסביבה" ו/או "מתכלה" ו/או "פריקה ביולוגית".

8.ה על פי התקנים המוכרים, התכלות מלאה חייבת להרחש בתוך חצי שנה לכל היותר על מנת להציג לצרכן מצג כי מוצר מסויים הינו "מתכלה"

88. פרק הזמן הקצר הנ"ל מוגדר כפרק זמן שלא עולה על 180 יום על פי התקן הבינלאומי ISO 17088, התקן האירופאי EN 13432, התקן האמריקאי ASTM 6400 והתקן הישראלי SI 6018.

89. במצב בו מתקיים תהליך של התפרקות לחלקיקים קטנטנים, בעוד שהחלקיקים אינם מתכלים באופן מלא בתוך פרק זמן של שנה אחת, טמון בדבר פוטנציאל לנזק סביבתי. ראה בעניין זה במחקר DEFRA, (נספח "3") וכן את עמדתו של פרופ' נאריאן, למשל בנספחים "45"-"47", ואת עמדת הגופים הפדראליים בארה"ב מתחום הצרכנות ואיכות הסביבה, למשל בנספחים "8"-"35", "36" ו-"44".

9.ה התנאים הקיימים במטמנות אינם מאפשרים "התכלות"

90. בישראל, כ- 87% מן השקיות יגיעו למטמנה, ועל כן השאלה האם שקיות האוקסו מתכלות במטמנה או לא, הינה שאלה קריטית להכרעה בבקשת האישור דנא, לכן אם 87% מהשקיות אינן מתכלות, די בכך כדי לקבוע ששיווקן לצרכן כ"שקיות מתכלות" מהווה הטעייה צרכנית.

91. פרק 1 לדו"ח DEFRA, שכותרתו "Key Findings", בע' 4, קובע הדו"ח כך:

"There is a lack of evidence about what actually happens to oxo-degradable plastics in landfill. It is possible that they will degrade in landfill sites if sufficient oxygen is present but the most likely scenario is that they remain un-degraded."

92. כמפורט בחוות דעת המומחה המצ"ב נספח 13, באותו יום בו השקית מגיעה למטמנה, היא נכבשת תחת שכבות של אשפה, מהודקת באמצעות כלים כבדים, ומכוסה כבר לאחר יום אחד בשכבה של חול בעובי של 15 ס"מ, כך שעוד הרבה לפני שמסתיים "שלב טרום ההתפרקות", קרי שלב חיי המדף של השקית שבו פועלים האנטיאוקסידנטים המונעים את התחלת תהליך ההתפרקות, השקית כבר תגיע למצב שהיא לחלוטין איננה חשופה לחמצן, ולכן אפילו תהליך ההתפרקות לא יחל, קל וחומר שלא יתחיל שום תהליך של התכלות.

93. בית המשפט הנכבד מופנה בעניין זה גם למקרה אותו תיאר המומחה גלעד אוסטרובסקי, בחוות דעתו נספח 13 בעמוד 5, שם תואר כיצד בוצעה חפירה אל תוככי מטמנת "נעם עפולה" ונמצאו גיליונות כמעט שלמים אותם ניתן ממש לקרוא של עיתון "על המשמר" מלפני 30 שנה. שעה שנייר עיתון לא התכלה משך 30 שנה במטמנה, קל וחומר ששקיות האוקסו לא יתכלו שם.

94. כן מופנה בית המשפט הנכבד לחוות דעת משלימה של מר אוסטרובסקי, נספח 14, שם צויין כי במדידות שנעשו באתרי הטמנה רבים נמצא שכמות החמצן בגוף הפסולת המוטמנת נמוכה מאד וספק אם היא יכולה לתמוך בהתפרקות האוקסו. בחיריה, ריכוז החמצן ברוב המדידות שהתבצעו בסקר השדה בשנת 2000 היה של 0.3-1.0 אחוזים בלבד. בעוד שבמדידות אחרות שהתבצעו בחיריה ובאתר דודאים שיעור החמצן היה 0%, כלומר ללא חמצן.

95. על מנת שמטמנה בארץ תקבל רשיון עסק, עליה לעמוד בין היתר בתנאים שמכתיב המשרד לאיכות הסביבה.

96. מצ"ב נספח 19, מסגרת תנאי רישיון עסק למטמנות, כפי שהודפסה מאתר המשרד לאיכות הסביבה באינטרנט.

97. סעיף 5-עוסק בהפעלת האתר ותחזוקת שוטפת. כפי שניתן לראות סעיף 5.1.1 ג' ו-ו', בכל יום עבודה מתבצעות הפעולות הבאות במטמנה:

97.1. ראשית – כל יום, לפחות 3 פעמים ביום, נדחסת הפסולת במטמנות על ידי ציוד מכני כבד המיועד במיוחד לצורך הידוק הפסולת:

"ג. פסולת הנטמנת באתר תיכבש ע"י ציוד מכני כבד שיעבור על הפסולת לפחות שלוש פעמים לפני כיסויה..."

97.2. שנית – בסוף כל יום, מכוסה הפסולת במטמנה בשכבה של "חומר כיסוי" כהגדרתו בתקנות למניעת מפגעים (מניעת זיהום אוויר וריח בלתי סבירים מאתרים לסילוק פסולת), התש"ן-1990 (להלן: "תקנות המטמנות").

"חומר כיסוי" מוגדר בתקנה 1 לתקנות המטמנות, כך:

"חומר כיסוי" - חומר המשמש או המיועד לשמש לכיסוי פסולת המסולקת באתר לסילוק פסולת; לענין זה, "חומר" - אדמה, חול, עפר, כורכר וכיוצא באלה, ובלבד שהם ניתנים להידוק ונקיים מפסולת;

תקנה 6(א) לתקנות המטמנות מחייבת שהשכבה היומית של חומר הכיסוי שיונח על הפסולת, תהיה לכל הפחות בעובי של 15 סנטימטר:

"6. (א) מפעיל ינקוט כל אמצעים הדרושים לכיסוי יומיומי מהודק של כל הפסולת באתר באמצעות חומר כיסוי בשכבה שעוביה לא יפחת מ-15 סנטימטרים."

98. במטמנות, ובנודאי במטמנות בישראל שהן המטמנות הרלבנטיות לעניין בקשת האישור דנא, אין חמצן שיכול לתביא לתהליך של התכלות. הדבר מתחייב לאור תנאי רשיון העסק, כאשר למטמנות יש גם אינטרס עצום משל עצמן, גם ללא קשר לחובה שלהן לעמוד בדרישות תנאי העסק, לדאוג לדחיסה מקסימלית של האשפה, שכן נפח האיחסון העומד לרשות המטמנה הינו מוגבל ולכן פועלות המטמנות למיקסום יכולת האיחסון שלהן על ידי דחיסה מקסימלית של האשפה.
99. בנסיבות אלה, לא ייתכן שיהיה במטמנות "מספיק" חמצן לתהליך התכלות האוקסו. ושעה ש-87% מהשקיות יגיעו למטמנות, אזי שיווקן של שקיות האוקסו כ"שקיות מתכלות", הינה הטעייה צרכנית מובהקת.

1. המצגים המטעים שמציגה המשיבה לציבור הצרכנים

100. המשיבה הנה הרשת הקמעונאית הראשונה והגדולה בישראל, שבבעלותה רשתות שיווק ומותג פרטי, במסגרתו היא משווקת מוצרים לבית לרבות מוצרי מזון, רחצה, נקיון ועוד.
101. המשיבה משווקת שקיות פלסטיק (שקיות אשפה), אשר על גבי אריזתן מופיעים המצגים השיווקיים המטעים הבאים:

101.1. "שקיות אשפה מתכלות".

101.2. Degradable Garbage Bags

101.3. "ידידותיות לסביבה".

101.4. מתפרקות בטבע תוך שנה.

101.5. מאפשרות "סביבה ירוקה".

102. בנוסף למצגים על גבי האריזה מופיעה הפסקה המטעה הבאה:

"כתוצאה משילוב של אור, לחות וחום, השקיות מתפרקות בסביבה באופן טבעי תוך פרק זמן של חצי שנה עד שנה, ובכך הן תורמות לשמירה על איכות הסביבה מיחזור הוא תהליך שבו ניתן לעשות שימוש חוזר בפסולת או במרכיבים ממנה ולהפכם לחומר גלם. כך מתאפשר חיסכון בחומרי גלם מצד אחד ובכמויות הפסולת והזיהום מצד שני"

103. בנוסף מוצג על גבי האריזה כאילו השקיות מתאימות למיחזור פלסטיק, שעה שדה פקטו אין מיחזור של שקיות פלסטיק בישראל, ואילו היו ממחזרים, היו שקיות האוקסו גורמות נזק לקווי המיחזור מאחר שהפלסטיק המתפרק מכיל תוספים הגורמים להתפרקות של הפלסטיק ופוגעים בעמידותו. ר' למשל עמ' 4 לדו"ח DEFRA.

104. כמו כן, השקיות ארוזות באריזה ירוקה עם ציור של עץ בשדה ירוק, לכאורה לרמז על מוצר ידידותי לסביבה.

צילומים של אריזות מוצרי המשיבה, מצ"ב כנספחים "4" ו-"50".

105. יצויין כי על גבי האריזה, מופיע סימן של "epi" ולידו פרח. בהקשר זה יצויין כי EPI הינה יצרן תוסף האוקסו, ממנו מיוצרות שקיות האוקסו שמוכרת חוגלה, אשר כאמור כבר הסכימה לתקן את המצגים אודות השקיות במסגרת הסדר הפשרה בת"צ 51891-05-10.

106. כאמור בהרחבה בבקשת האישור דנא לעיל, מצגים אלה שמוצגים על גבי השקיות, אינם נכונים, ואינם מבוססים.

107. את אותם מצגים ו/או מצגים דומים הציגה המשיבה לגבי שקיות אוכל ששיווקה באותה צורה כמפורט למשל בתדפיסים המצ"ב כנספחים "48" – "51".

2. המקרה הפרטי של המבקשת

108. המבקשת מייחסת חשיבות לשמירה על איכות הסביבה, בין היתר, באמצעות השימוש במוצרים ידידותיים לסביבה.

109. המבקשת נהגה לרכוש שקיות פלסטיק רגילות (הן שקיות אשפה והן שקיות קטנות למזון), ועם התחלת ה"טרנד" של שיווק שקיות שהוצגו לצרכנים כ"מתכלות" ו"ידידותיות לסביבה", החלה לרכוש המבקשת שקיות אלה, של מגוון החברות ששיווקו שקיות אלה בשוק, לרבות של המשיבה כאן.

110. משהתברר למבקשת, כי המצגים אודות השקיות, אינם נכונים ואינם מבוססים, ושהתברר לה כי לא רק ששקיות האוקסו אינן תורמות לאיכות הסביבה, אלא אף עלולות להזיק לסביבה, הרגישה מרומה ומנוצלת וחדלה מרכישתן. המבקשת, שכאמור, מקפידה על שמירה על איכות הסביבה חשה חוסר אונים ועגמת נפש רבה.

111. המבקשת תצייין, כי משיחות שערכה עם אנשים בסביבתה – הורים גננות ועוד, הסתבר לה כי השימוש בקרב אנשים אלו בשקיות המשווקות על ידי המשיבה הנו רב ביותר, באשר לתחומים ברור שזה יותר "נכון" מבחינה סביבתית. לפיכך סברה המבקשת, כי גודלה של הקבוצה הנפגעת מהתנהלותן של המשיבות מצדיקה את בירור התובענה דן כתובענה ייצוגית.

112. המבקשת תטען, כי הפרסום המטעה בדבר תכונות המוצרים של המשיבה היה הגורם לרכישת מוצרי המשיבה על ידה.

113. מטבע הדברים, המבקשת לא שמרה בידיה את הקבלות בגין הרכישות שבוצעו על ידה של מוצרי המשיבה, אך כאמור, היא מצהירה על כך ותוסיף ותמסור פרטים על כך במהלך חקירתה הנגדית.

114. מצ"ב, כנספחים "37" – "38", המצורפים לצורך ראיית בלבד ולא לצורך ביסוס עילת התביעה, שתי קבלות בדבר רכישת שקיות אוקסו של המשיבה שביצעה המבקשת בנובמבר 2012 ובספטמבר 2013.

115. כמו כן מצ"ב כנספחים "4" ו-"50" לעיל צילום האריזות של שקיות האוקסו של המשיבה.

116. כאמור לעיל, המבקשת מנהלת מזה מספר שנים, מאז שנת 2010, הליך של בקשה לאישור תובענה ייצוגית כנגד סנו וחוגלה. בימים אלה, לאחר הליך גישור שנוהל בפני מומחה מטעם בית המשפט בהליך הנ"ל, הסכימו סנו וחוגלה לתקן את המצגים אודות השקיות והושג הסדר פשרה שהוגש לבית המשפט הנכבד שם, ועם הגשת הבקשה לאישור הסדר הפשרה בתיק מול סנו וחוגלה, מוגשת בקשת האישור דנא גם כנגד המשיבה בתיק זה, אשר מזה מספר שנים משוקת (וממשיכה לשוק) את שקיותיה באמצעות אותם מצגים מטעים, תוך שכאמור, היא מטעה את ציבור הצרכנים, פוגעת בחופש הרצון וחופש הבחירה שלהם, ומתעשרת על חשבונם באופן פסול.

ח. הנזקים שנגרמו למבקשת

117. כאמור, המבקשת מייחסת חשיבות לשמירה על איכות הסביבה, ושיקול זה הנחה אותה לרכוש דווקא את השקיות של המשיבה שהוצגו כ"מתכלות", מתוך הבנה שבכך היא מסייעת לאיכות הסביבה.
118. בפועל, נאלצה המבקשת ללמוד בעצמה, ובדיעבד, כי היא הולכה שולל על ידי המשיבה, וכי לא רק שהשקיות אינן תורמות לאיכות הסביבה, אלא אף עשויות להזיק לה.
119. המשיבה נטעה בליבה של המבקשת והציבור את התחושה שהינם חלק מהמאמץ הגלובאלי לשמירה על איכות הסביבה.
120. בכך סיכלה המשיבה, באמצעות המצגים המטעים, את חופש הרצון וחופש הבחירה של המבקשת, באופן שגרם לה לפעול בניגוד לבחירותיה ולרצונה.
121. משנתגלה למבקשת אודות תכונותיהן האמיתיות של השקיות, והעובדה שהיא הולכה שולל על ידי המשיבה לרכוש מוצר העומד בניגוד לרצונה לפעול לטובת איכות הסביבה, נגרמו לה תחושות קשות של כעס, ותסכול, תוך שחשה מרומה, וכי המשיבה ניצלה את תמימותה וחוסר הידיעה שלה על מנת לחלוץ אותה שולל בניגוד לרצונה, וגרמה לה לרכוש מוצר שיש בו פוטנציאל לנזק סביבתי, ונגרמה לה עוגמת נפש רבה.
122. נזקים בלתי ממוניים אלה, הינם תוצאה ישירה וטבעית של מעשיה ומחדליה האסורים של המשיבה, ומשכך, על פי דין, מקימים למבקשת זכות פיצוי בגין הנזקים שנגרמו לה.
123. המבקשת מעריכה את הנזק שנגרם לה בגין ראש נזק זה, באופן שמרני, בסכום של 100 ₪.
124. בנוסף, תטען המבקשת, כי על המשיבה להשיב לה ולציבור את שווי ההתעשרות שצמחה לה שלא כדין ו/או שלא על פי זכות שבדין כתוצאה מהמצגים המטעים, תפסה לעצמה נתח שוק ו/או שמרה על נתח השוק שלה ו/או הגדילה את נתח השוק שלה כתוצאה מהשימוש במצגים המטעים ו/או הפיקה רווחים כתוצאה ממכירת השקיות על יסוד מצגים בלתי נכונים, כאשר גובה ההתעשרות העוללתית יתברר במסגרת בירור התובענה.

125. המבקשת מעריכה כי היא רכשה כ- 4 אריזות של שקיות אשפה של המשיבה ו- 4 אריזות של שקיות אוכל של המשיבה (כאשר מובחר שבגין 2 האריזות שנרכשו על ידי המבקשת לצורך התיעוד הראייתי לקראת התביעה אין היא תובעת השבת התעשרותה של המשיבה, אלא אך ורק בגין האריזות שנרכשו על ידה על יסוד המצגים המטעים). המבקשת מעריכה כי עלות ממוצעת של אריזה של שקיות אשפה של המשיבה הינה כ- 20 ₪, ועל כן מעריכה המבקשת ששילמה כ- 80 ₪ בגין שקיות אשפה של המשיבה. המבקשת מעריכה כי עלות ממוצעת של אריזה של שקיות אוכל של המשיבה הינה כ- 8 ₪, ועל כן מעריכה המבקשת ששילמה כ- 32 ₪ בגין שקיות אוכל של המשיבה. לאור הכשל היסודי בתמורת העסקה שנקשרה בין המשיבה לבין המבקשת תוך שהמשיבה התחייבה לספק למבקשת במסגרת עסקת רכישת השקיות, שקיות שהן "מתכלות" ו"ידידותיות לסביבה", ובפועל לא סיפקה שקיות כאלה, ומאחר והמבקשת מעריכה כי רווחיה של המשיבה, שהינם כמפורט בהרחבה לעיל, רווחים עוולתיים ואשר צמחו לה שלא כדין ואו שלא על פי זכות שבדין, הינם כ- 30% מעלות האריזה לצרכן, מעריכה המבקשת את שווי ההשבה לה היא זכאית מן המשיבה, בסך של כ- 24 ₪ בגין שקיות אשפה, וכ- 10 ₪ בגין שקיות אוכל, ובסך הכל 34 ש"ח.

ט. היקף הנזקים לחברי הקבוצה

126. מטבע הדברים, אין בידי המבקשת את הנתונים המדויקים ביחס להיקפי המכירות של המשיבה, ולפיכך הנזקים שנגרמו לציבור ושווי ההתעשרות שצמחה למשיבה כתוצאה מן המצגים המטעים, אך כפי שיפורט להלן, המבקשת מסוגלת לאמוד ולהעריך נזקים אלה, על פי החישוב הבא:

126.1. על פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה⁶ בישראל ישנן כ- 1,730,700 משפחות. המבקשת מניחה שלפחות 70% מהמשפחות הללו (קרי: 1,211,490 משפחות) רוכשות שקיות אוכל "מתכלות" ומעדיפות אותן על פני שקיות פלסטיק רגילות.

126.2. המבקשת מעריכה כי נתח השוק הממוצע של המשיבה בשוק שקיות האשפה ושקיות האוכל על פני השנים הוא כ- 20%.

126.3. המבקשת מעריכה כי כל צרכן שהיה יודע כי השקיות המתפרקות עלולות להזיק לסביבה, כאשר טרם נבדקו כדבעי ההשלכות הסביבתיות והבריאותיות של החלקיקים הקטנטנים שנוצרים בתהליך ההתפרקות ואינן מתכלים ונטמעים בסביבה באופן מלא (ר' מחקר DEBRA, נספח 3), לא היה רוכש את השקיות.

126.4. לחילופין מעריכה המבקשת, כי כ- 60% מציבור הצרכנים של שקיות המשיבה, רוכש אותן על יסוד המצגים בדבר היותן "ירוקות". לעניין הערכה זו מופנה בית המשפט הנכבד למחקר משרד התמ"ת, נספח 20, המבוסס על סקר שנערך בקרב משקי בית בישראל, וקובע כי כ- 70% מן הצרכנים בישראל רואים בפרמטר של השפעת המוצר על הסביבה כשיקול חשוב בהחלטת הקנייה שלהם, וכי כ- 40% ממשקי הבית מוכנים לשלם יותר עבור מוצרים "ידידותיים לסביבה", תוך שיש בנתון זה כדי לאפשר לבית המשפט הנכבד לקבוע, בוודאי בשלב הלכאורי של

⁶ ר' נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לשנת 2008.

בקשת האישור, אודות קיומו של קשר סיבתי בין מצגים מטעים כאילו מוצר מסויים הינו "ידידותי לסביבה", לבין החלטת ציבור הצרכנים לרכוש מוצר כזה, והיקף הקבוצה.

126.5. על כן מעריכה המבקשת כי הקבוצה מונה כ- 200,000 משקי בית.

127. בהתאם, מעריכה המבקשת את גובה הפיצוי המצטבר לחברי הקבוצה בגין ראש הנזק הלא ממוני, בסכום של כ- 20,000,000 ₪ (200,000 יחידים קבוצה כפול 100 ₪ פיצוי לכל אחד מיחיד הקבוצה).

128. לעניין הפיצוי ו/או החשבה בגין שווי ההתעשרות העוללתית שצמחה למשיבה שלא כדין ו/או שלא על פי זכות שבדין כתוצאה מהמצגים המטעים -

128.1. המשיבה תפסה לעצמה נתח שוק ו/או שמרה על נתח השוק שלה ו/או הגדילה את נתח השוק שלה כתוצאה מהשימוש במצגים המטעים ו/או הפיקה רווחים כתוצאה ממכירת השקיות על יסוד מצגים בלתי נכונים, וזאת באמצעות הצגת מצגים מטעים לצרכנים, והפרת חובות הגילוי ואיסור הטעייה והתחייבויותיה החוזיות כלפי הצרכנים.

128.2. נתח השוק שתפסה לעצמה המשיבה ו/או נתח השוק ששמרה עליו באמצעות המצגים המטעים, יצר למשיבה התעשרות עוללתית, שלא כדין ושלא על פי זכות שבדין.

128.3. אלמלא המצגים המטעים, לא הייתה המשיבה יכולה לזכות בנתח שוק מתוך שוק "השקיות המתכלות".

128.4. בגידרה של תביעה זו תידרש המשיבה להשיב לציבור את שווי ההתעשרות שצמחה לה, קרי מלוא הרווחים שצמחו לה מכוח נתח השוק שנוצר לה בשוק זה. כאשר גובה ההתעשרות העוללתית יתברר במסגרת בירור התובענה.

128.5. המבקשת מעריכה כי שווי ממוצע של שקיות אשפה הינו כ- 20 ₪ לאריזה. ר' הקבלות המצ"ב כנספחים "37" – "38". המבקשת מעריכה כי שווי ממוצע של שקיות אוכל הינו כ- 8 ₪ לאריזה. ר' התדפיסים המצ"ב כנספחים "48" – "49".

128.6. המבקשת מניחה כי משפחה ממוצעת רוכשת 10 חבילות של שקיות בשנה. מאחר והמבקשת מעריכה כי נתח השוק הממוצע של המשיבה על פני השנים הינו כ- 20%, מעריכה המבקשת כי משק בית רוכש בממוצע כ- 2 חבילות של שקיות של המשיבה בשנה מכל סוג (2 אשפה ו- 2 אוכל).

128.7. המבקשת מעריכה כי הרווחים שצומחים למשיבה מכל אריזה הינם בגובה 50% מן המחיר לצרכן.

128.8. השקיות נשוא התובענה משווקות על ידי המשיבה מאז שנת 2008 או מועד סמוך. בשלב מסויים, ככל הנראה, הופסק שיווק שקיות האוכל תחת המותג "שופרסל", תוך שכיום ככל הנראה נמכרות שקיות האוכל במתכונת שונה תחת המותג "בייסיקס" של המשיבה (ר' נספח "50") (כאשר התביעה דנא עוסקת בכל המותגים של המשיבה במסגרתם שווקו שקיות "מתכלות" ו"ידידותיות לסביבה" וכיוצא באלה מצגים כמפורט בבקשה זו לעיל).

128.9. על יסוד הנחות והערכות אלה, מעריכה המבקשת כי הרווחים העוללתיים שצמחו למשיבה, שלא כדין ו/או שלא על פי זכות שבדין, על פני השנים כתוצאה מכשל התמורה היסודי במסגרת מכירת

השקיות נשוא התביעה, ונתח השוק שיצרה לה המשיבה בשוק המוצרים ה"מתכלים" על יסוד המצגים המטעים והאסורים והפרת התחייבויותיה באשר לתכונות המוצרים, הינו סך של כ- 16,800,000 ₪ על פני השנים, על פי הפירוט הבא:

128.9.1. בגין שקיות אשפה, סך של 12 מיליון ₪ על פני השנים - 200,000 משקי בית בקבוצה, כפול 2 אריזות בשנה, כפול כ- 5 שנים, כפול 20 ₪ מחיר ממוצע של אריזה, כפול 30% רווח של המשיבה מכל אריזה.

128.9.2. בגין שקיות אוכל, סך של 4.8 מיליון ₪ על פני השנים - 200,000 משקי בית בקבוצה, כפול 2 אריזות בשנה, כפול כ- 5 שנים, כפול 8 ₪ מחיר ממוצע של אריזה, כפול 30% רווח של המשיבה מכל אריזה.

י. העילות המשפטיות

י.1. הפרת חוזה

129. בין חברי הקבוצה לבין המשיבה, נכרת חוזה, לפיו רכשו חברי הקבוצה מן המשיבה מוצר שהוצג כי על פי תכונותיו יש בו כדי לתרום לאיכות הסביבה, וכי הינו מתכלה.

130. משמוכח כי מצגים חוזיים אלה, הינם בלתי נכונים, ואינם מתקיימים, הרי שיש בכך משום הפרת החוזה בין הצדדים, הן במישור הפרת חובות תום הלב בנוגע למצגים השיווקיים הטרומים חוזיים עובר להתקשרות, הן במישור הטעייה החוזית, והן במישור אי אספקת התמורה החוזית שהובטחה, קרי המשיבה הבטיחה לספק בעבור תשלום ששולם לה, שקיות "מתכלות" ו"ידידותיות לסביבה", ובפועל איננה מספקת את התמורה החוזית הנ"ל.

י.2. הטעיה צרכנית והפרת חובות גילוי

131. המבקשת תטען כי יש בהצגת המצגים המטעים על ידי המשיבה, הן במעשה והן במחדל, משום:

131.1. הטעיה שלה ושל ציבור הצרכנים, בהתאם להוראות סעיפים 2 (1) ו/או 2 (2) ו/או 2 (4) ו/או 2 (5) ו/או 2 (7) ו/או 2 (14) לחוק הגנת הצרכן, התשמ"א - 1981 (להלן: "חוק הגנת הצרכן").

131.2. הפרת חובת הגילוי המוטלת על המשיבה בהתאם להוראות סעיף 4 לחוק הגנת הצרכן.

131.3. הטעיה בפרסומת על פי הוראת סעיף 7 (ב) לחוק הגנת הצרכן.

132. בתוך כך, תטען המבקשת, לחילופין, ולמען הזהירות-בלבד, כי גם אם סברה המשיבה כי ישנם מחקרים שעשויים להצביע על חיות המוצר המשווק על ידה מתכלה, הרי שבנסיבות הענין, בהן ידוע לה היטב כי לאור תקנים, מחקרים, ופרסומים בעולם לאורם אין לראות במוצר זה כמתכלה, אין המשיבה רשאית לקבוע כעניין של עובדה כי מוצרים שיוצרו בטכנולוגיה זו מתכלים ו/או עדיפים על פני שיטות התכלות אחרות, ולכל הפחות, היה עליה לפרסם על גבי המוצר כי המוצר מתפרק לחלקיקים קטנים שנשארים בסביבה וכי לא הוכח מדעית שאכן מתרחשת התכלות ביולוגית.

133. בנוסף, או לחילופין, מטעה המשיבה את הציבור בכך שגורמת לו לסבור כאילו שהמוצרים עומדים בתקנים של איכות הסביבה לענין התכלות ומיחזור, תוך הפרת הוראות 2 (11) לחוק הגנת הצרכן ו/או סעיף 13 לחוק התקנים, התשי"ג – 1953, אשר קובע כי:

"(א) אסור לאדם –

- (1) להשתמש במלים תקן, סטנדרט ונורמה, או במלים קרובות לאלה, על כל נטיותיהן (להלן – מלים מוגנות), לתיאור מיפרט, או כללים טכניים, שלא נקבעו כתקן או כתקן רשמי;
- (2) להשתמש במלה מהמלים המוגנות כשם לעסקו, או לפעולות עסקו, ללא היתר מאת שר המסחר והתעשייה; הוראה זו לא תחול על אדם שהשתמש כאמור לפני תחילת תקפו של חוק זה;
- (3) לתאר מצרך, בכתב או בעל פה או בכל דרך אחרת שהיא, תיאור העלול לעורר את הרושם שניתן היתר לסמנו בתו תקן או בסימן השגחה, אלא אם נוכח שאמנם ניתן היתר כזה;
- (4) לסמן מצרך באופן העלול לעורר את הרושם, כי המצרך מתאים לתקן או לתקן רשמי פרט לסימון כחוק בתו תקן. (5) לתאר א1 לסמן מצרך באופן העלול לעורר את הרושם כי המכון משגיח על ייצורו, אם אין המכון משגיח על ייצורו. (ב) בסעיף זה, "מצרך" לרבות האריזה, העטיפה, הסליל או כל דבר אחר, שבהם נמכר המצרך, וכן כל פתק המחובר להם או למצרך."

בענין זה, מופנה בית המשפט הנכבד אל אשר נפסק בת.א 1065/05 (בש"א 1895/05) אמיר שהי שאול נ' תדיראן מוצרי צריכה בע"מ [פורסם בנבו] שם נקבע כי:

"זאת ועוד, על פי סעיף 2 לחוק הגנת הצרכן די בהטעייה על דרך של מחדל, ובענייננו מדובר, לכאורה, בהעדר גילוי נאות לצרכן בנוגע להעדרו של תו-תקן למזגן המשווק, דבר שהוא מהותי מבחינת הצרכן. לענין זה אין צורך לדעת מה ידע כל צרכן, שהרי הטענה היא שהוא לא יכול היה לדעת על העדר תקן למזגנים נשוא הבקשה, הואיל ותדיראן נמנעה מלהודיע לצרכנים על כך שהמזגנים אינם נושאים תו-תקן. החזקה היא כי הצרכן נותן אמון בעוסק, ולכן לא ניתן להטיל על הצרכן את הנטל לברר האם המוצר שרכש עונה על דרישות החוק או התקן..."

ויובחר, בענייננו לא מדובר רק בהטעייה "על דרך של מחדל" אלא בהטעייה אקטיבית ממש, וביצירה מכוונת של חזות של מוצר העומד בתקן.

134. באשר לקשר הסיבתי (ככל שיש צורך בהוכחתו אך ורק לגבי העילה הנזיקית) - יש לקבוע כי במקרה דנא חלה "חזקת ההסתמכות" עליה עמד בית המשפט העליון בעניין ברזני (דנ"א 5712/01) - משעה שהמבקשת הוכיחה כי הסתמכה על המצגים המטעים שהובילו אותה לרכישת השקיות המתכלות, וכי אילו הייתה יודעת את התכונות האמיתיות של השקיות לא הייתה רוכשת אותן, יש לקבוע כי קיימת קבוצה גדולה של צרכנים שהיו נוהגים באותו אופן, לפחות בשלב חלקאורי של בקשת האישור.

135. בנוסף ו/או לחילופין, מופנה בית המשפט הנכבד למחקר משרד התמ"ת, נספח "20", המבוסס על סקר בנערך בקרב משקי בית בישראל, וקובע כי כ- 70% מן הצרכנים בישראל רואים בפרמטר של השפעת המוצר על הסביבה כשיקול בהחלטת הקנייה שלהם, וכי כ- 40% ממשקי הבית מוכנים לשלם יותר עבור מוצרים "ידידותיים לסביבה", תוך שיש בנתון זה כדי לאפשר לבית המשפט הנכבד לקבוע, בוודאי בשלב חלקאורי של בקשת האישור, אודות קיומו של קשר סיבתי בין מצגים מטעים כאילו מוצר מסוים הינו "ידידותי לסביבה", לבין החלטת ציבור הצרכנים לרכוש מוצר כזה, והיקף הקבוצה.

3.י. הפרת חובה חקוקה

136. המבקשת תוסיף ותטען כי יש בכל אחת מן הפעולות והמחדלים שבוצעו על ידי המשיבה המתוארים בפרק 6/א לעיל, וקו"ח שעל רקע הצטברותם יחד, משום הפרת חובה חקוקה של הוראות סעיפים 2 ו/או 4 ו/או 7 לחוק הגנת הצרכן ו/או סעיף 13 לחוק התקנים.

4.י. עשיית עושר; השבה הרתעתית

137. כן, תטען המבקשת כי יש בחתנהלות המשיבה המתוארת בתביעה זו משום עשיית עושר ולא במשפט על חשבון רצונו של הציבור להשתתף במאמץ הגלובאלי לשמירה על איכות הסביבה.

138. בית המשפט הנכבד מופנה לדוקטרינת ההשבה ההרתעתית שאומצה על ידי בית המשפט העליון - לעקרון המחייב השבה, ואף השבה הרתעתית, במקרה של עשיית עושר ולא במשפט, יסודות עמוקים בשיטתנו, המעוגנים בחוק ובהלכה. בפסק הדין ע"א 8728/07 אגריפרם אינטרנשיונל בע"מ נ' שמואל מאירסון [פורסם בנבו, 15.7.2010], מבהיר כב' השופט א' רובינשטיין כי תחולתם של כללים אלו רחבה, ומשתרעת מעבר לפירוש המילולי הצר של האיסור, ואף קשורה קשר ישיר לחובת תום הלב:

"למעלה מהצורך, אוסיף כי חובת ההשבה של המשיבים קמה לא רק בהסתמך על כך שהתעשרותם נעשתה תוך הפרת ההסכם עם המערערת. התנאי לפיו קמה החובה להשיב התעשרות אם זו נעשתה "שלא כדין" אינו מתקיים רק במצבים בהם הופר דין "חיצוני" לדיני עשיית העושר ולא במשפט, כגון הוראת דין, הוראה בהסכם או ביצוע עוולה, אלא גם במצבים בהם ההתעשרות נעשתה באופן "בלתי צודק" [ראו למשל: עניין ליבוביץ, בעמ' 321]."

139. על טיבו של כלל זה - לפיו יש להורות על השבה מחמת שאין החוטא יוצא נשכר - ועל הרציונאל שבבסיסו עמוד פרופ' פרידמן:

"... הרעיון המונח ביסוד עקרון זה גורם, לא אחת, להכרה בזכותו של האדם, אשר האינטרס שלו הוא בעל קירבה מספקת לארוע הפסול, לתבוע השבת רווח שהופק שלא כדין. זאת, אף אם הרווח לא הופק 'על חשבוננו'. השבה בנסיבות אלה משרתת מטרת דומה לזו של פיצוי עונשין. מנקודת ראות התובע יש בכך, בשני המקרים, רווח לא צפוי (windfall), אך זוהי תוצאה נלווית למטרה המרכזית, שהדין מעוניין בה, והיא הרתעה מפני המעשה שביצע התובע ושליטת הרווח שהפיק. אולם מניעה של 'ההשבה ההרתעתית' חזקים מאלה של 'הפיצויים ההרתעתיים', שכן התופעה של חוטא נשכר מקוממת יותר מזו של חוטא שלא נענש" [פרידמן כרך א', בעמ' 595; והשוו: גרוסקופף, בעמ' 144-145]."

140. כיום בפני בית המשפט ניצב מקרה המחייב שליחת מסר לא פחות חשוב מזה אותו ביקש בית המשפט העליון להעביר במקרה אגריפרם ובעניין א.ש.י.ר. - המשיבה, גרפת רווחים על חשבון חברי הקבוצה ועל חשבון איכות הסביבה של כולנו, תוך פגיעה באוטונומיה של הרצון של הצרכן, ותוך שהיא מתעלמת גם מהחשש העצום לנזקים סביבתיים ובריאותיים שגורמת טכנולוגיית TDPA, ופעולות רק מתוך האינטרס הכלכלי שלהן להגדיל את רווחיהן, בהתעלם מההשלכות השליליות על הסביבה.

141. להבדיל מהצגת מצג מטעה כעוולה נזיקית, שם קיומם של נזק וקשר סיבתי מהווים יסודות של העוולה, אזי בכל הנוגע להטעיה צרכנית מכוח חוק הגנת הצרכן, קבע המחוקק כי עצם הצגת מצג שעלול להטעות מהווה כשלעצמה פעולה שלא כדין, תוך הפרת האיסור הקבוע בסעיף 2 לחוק הגנת הצרכן (וכן בסעיפים 3, 4, 6 ו-7 לחוק הגנת הצרכן), וזאת ללא תלות בשאלת קיומו של נזק או קשר סיבתי.

142. לכן, שעה שעצם הצגת המצגים המטעים (וכן עלולים להטעות), כפי שתוכנן בבקשת האישור ולעיל, מהווה הפרה של חוראות חוק הגנת הצרכן ובפרט של האיסור הקבוע בסעיף 2(א) לחוק הגנת הצרכן, הדבר מחייב, מניה וביה, שכל התעשרות שבאה למשיבה מהמצגים המטעים (או העלולים להטעות) מהווה התעשרות שלא כדין ושלא על פי זכות שבדין, ולצורך עילה זו אין צורך בהוכחת קשר סיבתי ו/או נזק. אין חולק כי המשיבה התעשרה ומתעשרת כתוצאה ממכירת השקיות המתכלות, תוך שבין היתר תפסה לעצמה נתח שוק ו/או שמרה על נתח השוק שלה ו/או הגדילה את נתח השוק שלה כתוצאה מהשימוש במצגים המטעים ו/או הפיקה רווחים כתוצאה ממכירת השקיות על יסוד מצגים בלתי נכונים, כאשר גובה ההתעשרות העוללתית יתברר במסגרת בירור התובענה.

5.י. פגיעה באוטונומיה של הפרט, בחופש הרצון ובחופש הבחירה; הנזקים הבלתי ממוניים

143. בנוסף, או לחילופין, תטען המבקשת כי ההטעיה בדבר תכונותיהם של מוצרי המשיבה עולה לכדי פגיעה באוטונומיה של הפרט. הצרכנים רכשו את מוצרי המשיבה תוך העדפתם על פני מוצרים אחרים בשל השקפת עולמם כי יש לשמור על איכות הסביבה, בין היתר, באמצעות השימוש במוצרים ידידותיים לסביבה. הפגיעה בצרכנים מתאפשרת הודות לפערי המידע בין המשווקת לבין הצרכן, כאשר המשווקת מנצלת לרעה את עמדת הנחיתות האינפורמטיבית בה מצוי הצרכן ומפרסמת על גבי אריזות מוצריהן נתונים ומאפיינים של המוצרים שאינם אמת.

144. הפרסום המטעה של המשיבה היווה מרכיב עיקרי בהליך קבלת ההחלטה באם לרכוש את מוצרי המשיבה אם לאו, כאשר הפגיעה בתהליך קבלת ההחלטות גורמת באופן ישיר לאובדן נוחות, ושליטת חופש הרצון וחופש הבחירה. מעשי המשיבה ומחדליה מהווים פגיעה ברגשות אותם צרכנים ורווחתם, באשר זכותם לעצב את חייהם כרצונם, ובכלל זה הרצון לבחור בצורה מושכלת את המוצרים שהם רוכשים, וכן הרצון לשמור על איכות הסביבה, הבא לידי ביטוי ברכישת מוצרים ידידותיים לסביבה. בענין זה, מופנה כב' בית המשפט לע"א 1338/97 תנובה מרכז שיתופי לשווק תוצרת חקלאית בישראל בע"מ נ' תופיק ואח', פ"ד נו(4) 673 (להלן: "עניין תנובה").

145. ר' בעניין זה גם בטיוטת ה"מדריך להצהרות סביבתיות מהימנות" של המשרד להגנת הסביבה (נספח "1", ע' (4):

"צריכה של מוצרים המתיימרים להיות 'ירוקים' פוגעת בסביבה ושוללת מן הציבור את המנדט שלו כסוכן שינוי".

146. על פי ההלכה הפסוקה שיצאה מפי בית המשפט העליון, הנזקים הלא ממוניים שנגרמו לחברי הקבוצה, שהם תוצאה ישירה וטבעית וברורה של ההטעיה, בהחלט מתאימים להתברר במסגרת תובענה ייצוגית.

147. בית המשפט הנכבד מופנה בעניין זה לפסק דינו של בית המשפט העליון בע"א 1338/97 תנובה מרכז שיתופי לשווק תוצרת חקלאית בע"מ נ' ראבי, שם אושרה החלטת בית המשפט המחוזי להכיר בתובענה כייצוגית על יסוד נזקים לא ממוניים שגרמה תנובה לחברי הקבוצה:

"אינני סבורה שעלינו לקבוע כי רק נזק ממוני יכול להצדיק תביעה ייצוגית. לתובע נגרם לכאורה נזק לא ממוני שאיננו עניין של מה בכך, ודי בכך כדי להכשיר את תביעתו כתביעה ייצוגית..."

ובהמשך:

הפגיעה, שלא כדון, ברגשותיו של אדם כתוצאה מאי-כיבוד זכותו היסודית לעצב את חייו כרצונו, מהווה פגיעה ברווחתו של אותו אדם, והיא נכנסת לגדר הגדרת "נזק" האמורה. זאת, בין שנראה בה משום פגיעה ב"נוחותו" של אדם, ובין שנראה בה משום "אבדן או חיסור כיוצאים באלה", כלשון הגדרת נזק בסעיף 2 לפקודה. אכן, עמדנו על מרכזיותה של הזכות לאוטונומיה בעיצוב זהותו וגורלו של האדם בחברה שבה אנו חיים. ראינו את חשיבותה של זכות זו ליכולתו לחיות כפרט חושב ועצמאי. מתבקשת המסקנה כי זכות זו היא חלק חיוני, בלתי נפרד, באינטרס של אדם "בנפשו, בנוחותו ובאשרו..." (שם, בעמ' 573-575).

148. וראה גם את הניתוח המקיף של בית משפט נכבד זה בהחלטה לאשר תובענה כייצוגית במסגרת ת"א 2150-07 אורלי פרנקל נ' הנקל סוד בע"מ. באותו מקרה נטען להטעיית הצרכנים כתוצאה מכך שהמשיבה פירסמה על גבי מוצריה סמל המעיד כי היא איננה מבצעת ניסויים בבעלי חיים, כאשר התברר שהמשיבה משתייכת לקונצרן אשר כן מבצע ניסויים בבעלי חיים. בין היתר נטענה טענה לנזק בלתי ממוני כתוצאה מפגיעה באוטונומיה של הרצון וגרימת עוגמת נפש, בדומה לבקשת האישור דנא, ובית המשפט הנכבד שם קיבל את הטענה לנזק בלתי ממוני כתוצאה מפגיעה באוטונומיה של הרצון, תוך ניתוח מקיף של הסוגייה בסעיף 35 עמודים 23 – 25, היפה גם לענייננו:

"שוכנעתי כי המבקשת וחברי הקבוצה זכאים לפיצוי בגין נזק לא-ממוני הנובע מפגיעה באוטונומיה של הרצון ועוגמת נפש, וכי הוכחו, לכאורה, הסתמכותם של חברי הקבוצה על המצג המטעה וקשר סיבתי בין החטעיה לבין הנזק הנטען שנגרם להם.

ראשית, ההטעיה במקרה הנדון התבטאה, לכאורה, גם במחדל לגלות לצרכן - באמצעות האגודה - את העובדות המהותיות, קרי: השתייכותה של המשיבה לקונצרן המבצע ניסויים בבעלי חיים, תוך שימוש בידע של הקונצרן לצורך פיתוח וייצור המוצרים בישראל. כאשר מדובר בהטעיה מסוג זה, ספק אם יש צורך להוכיח הסתמכות, שהרי המוצר לא נרכש בשל הסתמכות הצרכן על מידע מסוים, אלא לאור העדרו של מידע מהותי ורלבנטי לרכישה (ראה סעיף 22 לעיל, וההפניה לפסק הדין בעניין רחמן-נוני).

שנית, וכפי שהובהר לעיל, סבורני כי למצער בשלב אישור התובענה הייצוגית ניתן להיעזר ב"חזקת ההסתמכות" שהוצעה על ידי כמה משופטי בית המשפט העליון בעניין ברזני: משהוכח, לכאורה, מצג מטעה מצד היצרן בנוגע לתכונה מהותית של המוצר, בפרסום מטעמו או על גבי המוצר, צריך להניח שלפחות חלק משמעותי מן הלקוחות רכשו את המוצר בהסתמך על מצג זה (ראה סעיפים 21, 22 לעיל). משהוכח כי מבקש האישור הסתמך על המצג המטעה ופעל לפיו - יש להניח כי שאר חברי הקבוצה, ולמצער חלק משמעותי מהם, פעלו בדרך דומה. השאלה אילו מן הלקוחות חברי הקבוצה הסתמכו על המצג המטעה ומי מהם היה נמנע מלרכוש את המוצר לו

ידע את העובדות לאשורן – תוכל להתברר בתובענה עצמה. בשלב זה של הדיון, די בכך שהמבקשת העלתה הצעות מניחות את הדעת למנגנון שלפיו ניתן יהיה להעריך אלו צרכנים הושפעו מן המצג המטעה ונפגעו מכך (ראה הלכת שטנדל, סעיף 22 לעיל). מנגנון זה מבוסס על סקר הצרכנים והניתוח הסטטיסטי בידי פרופ' מבורך, אותו יהיה צורך לעדכן בהתאם להגדרת הקבוצה בדרך שבוארה לעיל.

שלישית, וזה העיקר: חברי הקבוצה התובעת כוללים, כאמור לעיל, צרכנים השמים את הדגש על "כשרותה" של החברה המשווקת את המוצר; הם לא ירכשו מוצרים שאינם נושאים את סמל הארנב, ובוודאי לא ירכשו מוצרים הנושאים את סמל הארנב ללא רשות האגודה הישראלית. חברי קבוצה אלו יחרימו חברה המשתמשת לקונצרן המבצע ניסויים בבעלי-חיים, ועל אחת כמה וכמה – חברה המשתמשת לשם ייצור מוצריה ופיתוחם בידע של חברת האם, המבצעת ניסויים בבעלי-חיים. לגבי חברי קבוצה זו, הוכחה לכאורה הסתמכות על המצג המטעה של המשיבה – הסתמכות שהביאה לרכישת המוצרים, שהרי מדובר באנשים המוודאים שהמוצר נושא את סמל הארנב. לגבי אנשים מסוג זה הוכח גם, לכאורה, קשר ישיר בין רכישת המוצרים לבין המצג המטעה של המשיבה, הכרוך בשימוש בסמל הארנב ללא הצדקה, שכן חזקה על חברי הקבוצה כי לא היו רוכשים את המוצרים אלמלא נשאו את סמל הארנב לשווא. מכאן שהן לגבי המבקשת והן לגבי כלל חברי הקבוצה הוכח, לכאורה, הקשר הסיבתי הנדרש להוכחת עילת ההטעיה. כך גם הוכחה, לכאורה, הפגיעה שנגרמה לחברי הקבוצה כתוצאה מן ההטעיה, ואשר מתבטאת בנזק לא-ממוני של עוגמת נפש ופגיעה באוטונומיה של הרצון. המבקשת תיארה בתצהירה ובעדותה את תחושת התסכול ועוגמת הנפש שנגרמו לה, כאדם המתנגד עקרונית לניסויים בבעלי-חיים ומקפיד שלא לרכוש מוצרים של קונצרן המבצע ניסויים שכאלו, עת הסתבר לה כי סייעה בעקיפין למימון קונצרן זה והולכה שולל על ידי המשיבה עקב שימוש מטעה בסמל הארנב. תחושה זו איננה, מן הסתם, רק תחושתה של המבקשת, אלא תחושת חברי הקבוצה שהיא מבקשת לייצג, כפי שניתן להסיק מסקר הצרכנים שערך פרופ' מבורך.

רביעית, פגיעה באוטונומיה של הרצון של הצרכנים, שהיא אחד מראשי הנזק בתובענה זו, גורמת לנזק לא-ממוני שהוא בר-פיצוי בפני עצמו. היקף הנזק יכול שייקבע על דרך האומדנא, בהתאם למכלול של שיקולים שפותחו בפסיקה. ניתן להעניק פיצוי בגין פגיעה באוטונומיה של הפרט גם בהיעדר ראיות של ממש בעניין הנזק הלא-ממוני שנגרם, שכן קיומו של הנזק והיקפו, עולים מעצם הפרת החובה על ידי המזיק (דברי כב' השופט ת' אור בע"א 2781/93 דעקה נ' בית החולים כרמל, פ"ד

נג(4) 526, פסקה 29). כך גם ציינה כב' השופטת ט' שטרסברג-כהן בעניין דעקה

(פסקאות 36-37), כי הפגיעה באוטונומיה של הפרט מתרחשת באופן מידי עם הפרת

החובה למסור מידע מלא, והיא "פגיעה אינהרנטית להתנהגות העוללתית", באופן

שהקשר הסיבתי בין הפרת החובה לבין הפגיעה באוטונומיה, טבוע בהפרת החובה.

לכן אין צורך להוכיח קשר סיבתי בין הפרת החובה לבין נזק ממשי שנגרם כתוצאה

ממנה. עצם שלילת כוח הבחירה מהצרכן, במקרה של הטעיה, הוא נזק עצמאי, גם

בהיעדר ראיה על כך שהצרכן היה נמנע מלרכוש את המוצר אילו ידע את העובדות

לאמיתן (ראה גם: א' ריבלין, "פיצויים בגין נזק לא מוחשי ובגין נזק לא מממני –

מגמות הרחבה", ספר שמגר, מאמרים, חלק ג', התשס"ג-2003, 21, בעמ' 44 וכן מאמרו של צ' קרן-פז, "פיצוי בשל פגיעה באוטונומיה: הערכה נורמטיבית, התפתחויות עכשוויות ומגמות עתידיות", המשפט י"א (התשס"ז-2007), 187 בעמ' 191, 197, 210-206. הלכות אלו נדונו בהרחבה בפסק הדין שניתן על ידי בעניין תנובה, פסקאות 47-51.

אולם כאמור לעיל, נראה לי שבמקרה זה הוכח, לכאורה, נזק לא-ממוני של עוגמת נפש שנגרם לחברי הקבוצה עקב רכישת מוצרי המשיבה, בהסתמך על סמל הארנב, ונזק זה נובע ישירות מן ההטעה ועומד לצד הנזק האינהרנטי הנובע מן פגיעה באוטונומיה של הרצון. כפי שהדגיש בית המשפט העליון בעניין תנובה, במקרה מעין זה נגרם נזק לא-מוחשי לצרכן שהוא בעל העדפה ברורה שמקורה בהשקפת עולם או באידיאולוגיה שבה הוא מאמין, כאשר הצרכן הוטעה לרכוש מוצר המנוגד להעדפה זו (דברי כב' השופטת מ' נאור בפסקה 10, ודברי כב' השופטת א' פרוקצ'יה בפסקה 13). גם בענייננו, הוטעו לכאורה חברי הקבוצה לרכוש מוצר שרכישתו מנוגדת להשקפת עולמם, בשל היותו כרוך בניסויים בבעלי חיים בדרך שבוארה לעיל, וכאשר לא היתה הרשאה לעשות שימוש בסמל הארנב. פגיעה זו באוטונומיה של הרצון, הכרוכה אף בעוגמת נפש, מזכה, לכאורה, את חברי הקבוצה בפיצוי.

149. בנוסף מופנה בית המשפט הנכבד אל סעיף 2 לפקודת הנוזקין, הקובע מהו "נזק", לרבות אובדן או חסר לא ממוני, ואל הדברים הבאים מתוך תצ (ח"י) 38449-04-11 שטיין טל נ' יוניליוור ישראל מזון בע"מ (פורסם בנבו 20.1.2013):

פקודת הנוזקין (נוסח חדש) מכירה גם בנזק של "חוסר נוחות", כפי שנקבע בסעיף 2 של הפקודה:

"נזק" - אובדן חיים, אובדן נכס, נוחות, רווחה גופנית או שם-טוב, או חיסור מהם, וכל אובדן או חיסור כיוצאים באלה; (ההדגשה שלי - י.ג.)

דהיינו, גם חוסר נוחות הוא בגדר נזק. במקרה דנן, חוסר הנוחות מתבטא בכך ששיווקן של אריזות דגני הבוקר שלא בהתאם להוראות תקן ישראלי 1118(11), הביא לכך שהמבקשים התקשו בהשוואה בין מוצרים חלופיים ובבחינת כדאיותה של הרכישה (עיינו: סעיף 5(ג) לתצהירו של המבקש מס' 1 וסעיפים 6-7 לתצהירה של המבקשת מס' 2).

אמנם, עדיין היה באפשרות המבקשים להשוות בין מחירי המוצרים גם במקומות שאינם מחויבים בסימון מחיר ליחידת מידה, וזאת על-ידי שימוש במחשבון (הזמין, למשל, גם בטלפונים סלולאריים), ואולם הדבר דורש מן הצרכן מאמץ שהתקן בא לחסוך אותו ולהקל עליו להשוות בין מוצרים חלופיים ולבצע בחירה מושכלת של הקניה הכדאית.

זאת ועוד, בעניין הראל הכיר כב' השופט א. קיסרי בנזק שעניינו הגבלה או מניעה של יכולת הצרכן להשוות בין מחירי מוצרים דומים או חלופיים במטרה לקבל החלטה צרכנית מושכלת.

150. מעבר להיותה של הפגיעה באוטונומיה של הפרט ראש נזק נפרד, מתבקש בית המשפט הנכבד לקבוע גם כי מן הראוי לסווג את הפגיעה באוטונומיה כעוולה חוקתית עצמאית המקימה עילת תביעה עצמאית. לעניין זה, ראה את דבריו של בית המשפט העליון בעניין תנובה, שהותיר סוגיה זו בצריך עיון:

חשוב להדגיש כי בעניין דעקה סווגה הפגיעה באוטונומיה כראש נזק לא ממוני במסגרת עוולת הרשלנות ולא כעוולה עצמאית העומדת על רגליה היא. לאחר שניתן פסק הדין בעניין דעקה הובעה אמנם הדעה כי מן הראוי לסווג פגיעה באוטונומיה כעוולה חוקתית המקימה עילת תביעה עצמאית (ראו דברי המשנה לנשיאה א' ריבלין בע"א 8126/07 עזבון המנוחה ברוריה צבי נ' בית החולים ביקור חולים ([פורסם בנבו], 3.1.2010); עניין בן-צבי, פסקה 54 לחוות דעתו וכן ראו באותו עניין חוות דעתו של השופט י' עמית בעניין בן-צבי, פסקה 21. עוד ראו ריבלין, 45. כן ראו והשוו: קרן-פז; נילי קרקר-אייל "דוקטרינת 'ההסכמה מדעת' - עילת התביעה הראויה במקום שבו הופרה זכות המטופל לאוטונומיה" הפרקליט-מט 181, 223-222 (2006)). אולם סוגיה נכבדה זו המבקשת להכיר בעוולה חדשה יציר הפסיקה, טרם נדונה לעומקה בפסיקתנו והמקרה דנן אינו מצריך דיון והכרעה בה. זאת בהינתן העובדה שהתובעים הייצוגיים שבפנינו פסעו בנתיב ההלכה הפסוקה וסיווגו את הפגיעה באוטונומיה כראש נזק לא ממוני במסגרת עוולת ההטעיה אותה ייחסו לתנובה על פי חוק הגנת הצרכן. משלא הועלתה על ידי התובעים הייצוגיים בבית משפט קמא ואף לא בפנינו הטענה כי יש להכיר בהקשר זה בעוולה עצמאית של פגיעה בזכות חוקתית המקימה את זכותו של הנתבע לפיצוי בגין פגיעה באוטונומיה, ניתן להותיר סוגיה זו לעת מצוא ואין מקום כי נדרש לה מיוזמתנו.

6. י. עקרון "הזהירות המונעת"

151. כאשר הנזק שעלול להיגרם הוא נזק סביבתי ובריאותי, שהיקפו בלתי ידוע ועלול להיות עצום, העיקרון השולט הינו עקרון הזהירות המונעת.

152. עקרון הזהירות המונעת הינו "עקרון על" בתחום איכות הסביבה, שמעמד הבכורה שלו אף קיבל ביטוי בפסק דינו של בית המשפט העליון בבג"צ 466/07 ח"ב זהבה גלאון מר"צ-יחד נ' היועץ המשפטי לממשלה, מפי כבוד השופט חנן מלצר (פורסם בנבו), שעמד על חשיבותו המרכזית של עקרון הזהירות המונעת והצורך בנקיטת אמצעי זהירות ראויים כאשר תוחלת הנזק לסביבה גבוהה במיוחד, גם בהיעדר הוכחה מדעית מספקת שהחשש לנזק אכן יתממש (ע' 168):

"עקרון הזהירות המונעת הוא עיקרון חדש יחסית במשפט הציבורי, אך תוך מספר שנים הוא הפך ובצדק - בתמיכת משפטים ליברליים ופסיקה - לאחד העקרונות החשובים במספר תחומים כמו: איכות הסביבה, השימוש באנרגיה גרעינית ובפסולת גרעינית, השימוש בתרופות, הנדסה גנטית, פיקוח על צוון ומקורות מים ועוד.

...

ביישומו של כלל זה בתחומים שבהם הוא כבר הוכר - עקרון הזהירות המונעת נועד להתמודד עם הקושי שבפער בין הידע הקיים בזמן נתון, לבין הנזק הפוטנציאלי האדיר והלא ודאי שעלול להיגרם מפעילות כלשהי, אם לא ינקטו לגביה אמצעי זהירות ראויים.

...

העיקרון כוסח משפטית לראשונה בצורה אוניברסאלית ב- 1992 בהצהרת ריו על שינויי האקלים, שקראה כך:

"Where there are threats of serious or irreversible damage, lack of full scientific certainty shall not be used as a reason for postponing cost-effective measures to prevent environmental degradation."

153. מאז לבש הכלל ושינה צורות ותכנית שונים ויש לו כבר כ- 20 ניסוחים. ... הגישה המקובלת כיום לגבי הגדרתו מנוסחת כדלקמן:

"Where an activity raises threats of harm to the environment or human health, precautionary measures should be taken even if some cause and effect relationship are not fully established scientifically. In this context the proponent of an activity, rather than the public bears the burden of proof."

[ההדגשות אינן במקור - הח"מ]

154. השקיות המתכלות של המשיבה, מתפוררות לחלקיקים קטנים, שמסתובבים בסביבה (environment), ועלולים לספוח אליהם רעלים מן הסביבה (ר' חוות הדעת נספח "13" ונייר העמדה נספח "28") - מה יקרה אם אנשים ינשמו את החלקיקים או יבואו איתם במגע בדרך אחרת, אם החלקיקים יגיעו למצבורי מים ויזוהמו אותם, אם החלקיקים יאכלו על ידי בעלי חיים ודגה ויגרמו להם נזקים בריאותיים, ואולי יגיעו דרך כך גם לשרשרת המזון של בני האדם - בהיעדר מחקרים מדעיים המפריכים חששות אלה, עליהם עומדים מחקרים מדעיים, אין שום מקום להתעלם מנזקים כל כך חמורים, ולאפשר למשיבה לשווק את שקיות האוקסו כשקיות "ידידותיות לסביבה".

יא. באשר לרף ההוכחה הנדרש לשם הכרעה במחלוקת מדעית

155. לעניין רף ההוכחה הנדרש במצב שבו נטענת טענת הטעייה הכרוכה בעניין מדעי, מופנה בית המשפט הנכבד להחלטת בית משפט נכבד זה מיום 16.3.2011, בת"א 2084/07 יוסף ורון נ' Herbamed (פורסם בנבו) (להלן: "עניין ורון"), במסגרתה נעתר בית המשפט הנכבד לבקשה לאישור תובענה כייצוגית, על רקע טענת הטעייה בעלת מאפיינים דומים למקרה דנא.

156. באותו מקרה, טענו המבקשים כי תוספי המזון "פרוטק" ו"חיוקית", הוצגו לצרכנים כבעלי יכולת לחזק את המערכת החיסונית, ללא הוכחה מדעית מספקת למצג הנ"ל, תוך שגם נטען כי קיימת הטעייה במחדל, כתוצאה מכך שהמצגים אודות המוצרים הנ"ל לא ציינו תופעות לוואי שנטען שקיימות.

157. בית המשפט שם, עמד על הסוגיות העקרוניות שמעוררת הבקשה, לאורגנית את המקרה, כדלקמן:

"בקשה זו מעוררת שאלות חשובות ועקרוניות. שאלה אחת שמתעוררת היא מהי רמת הביסוס המדעי הנדרשת ליעילותו של תוסף מזון על מנת שפרסומו כיעיל לא יחשב להטעייה לפי חוק הגנת הצרכן. שאלה נוספת היא, האם ומתי קמה חובה לפי חוק הגנת הצרכן לציין את תופעות הלוואי של תוסף המזון בפרסומת המתייחסת ליעילותו. כמו כן, מתעוררת שאלת היחס בין האיסור לייחס למצרך מזון סגולות ריפוי, הקבוע בתקנות בריאות הציבור, לבין איסור ההטעייה בחוק הגנת הצרכן."

158. במישור העקרוני מדובר בסוגיות הדומות לסוגיות-שמתעוררת גם בבקשה דנא, כאשר במקרה דנא, בדומה

לעניין ורון, מתעוררת גם כן השאלה מהי רמת הביסוס המדעי הנדרשת לשם הצגת המצג לפניו שקיות האוקסו, הינן "שקיות מתכלות" ו"ידידותיות לסביבה". ובנוסף, גם במקרה דנא, לצד הטענה להטעייה במעשה, קיימת גם טענה להטעייה במחדל, בין היתר כתוצאה מכך שהמצגים אודות שקיות האוקסו אינם מציינים דבר אודות החשש לכך ששקיות האוקסו עלולות לגרום לנזקים סביבתיים, אי פרסום אודות הדרך הנכונה להיפטר (dispose) משקיות האוקסו והדרך הנכונה להביא להתפרקותן, ומשך הזמן שיתפרקו בשימוש רגיל (קרי לאחר זריקתן לפח והעברתן למטמנה).

159. כאמור, בית המשפט אישר את התובענה בעניין ורון כתובענה ייצוגית, תוך שקבע כי על מנת להציג מצג מסויים כמו פרסום אודות יעילות של המוצר, או במקרה דנא התכלות של המוצר, לא ניתן להסתמך על כך שקיימת אסכולה מסויימת שתומכת בכך שאותו מצג הינו מבוסס מבחינה מדעית, שכן אנו מצויים בעידן של הצפת מידע בו ניתן למצוא מומחה שיתמוך בכל מצג שהוא, אלא שמן ההכרח להסתמך על עמדה מדעית מבוססת שאומצה על ידי הקהילה המדעית (Substantial body of science), למשל אומצה על ידי ארגון רשמי, או שהיא מבוססת במחקרים שהניבו תוצאות מובהקות. ראה את הדברים הבאים מתוך ההחלטה בעניין ורון:

"אין לבסס ממצא לכאן או לכאן על מאמר או שניים. דרך זו אינה מעשית כיום בעידן האינטרנט והצפת המידע. עמד על כך א' כרמי, בריאות ומשפט (ירושלים 2003) כרך א', 68-69 (להלן: א' כרמי, בריאות ומשפט, עמ' 212, הערת שוליים 518):

"כל המעין בספרות הרפואית אינו יכול שלא להתרשם מן הכמות האדירה של המאמרים, ומן העובדה שרבים מהם משקפים ניסויים או מסקנות שלא רק שטרם אומתו ונקלטו בקהילייה הרפואית, אלא שלא מועטים מהם נדחו או נסתרו על-ידי מאמרים מאוחרים יותר, בנימוקים מתקבלים או בלתי מתקבלים מן הבחינה המדעית... כמות הפרסומים המקצועיים המתפרסמים הוא כה רב, עד שלא ניתן לרופא, ויהא זה שקדן ככל שיהיה, לחבוק את מלוא המידע או אף להגיע לפתחו".

(הדגשה שלי – מ' א' ג')

אשר על כן, להוכחת פרסום יעילותו של תוסף תזונה, כמו גם ראיות לאי יעילותו של תוסף כאמור, בהקשר של הטעיה בפרסום, יש צורך באימוץ עמדה או גישה מסוימת ע"י הקהילה הרפואית - substantial body of science. עמדה כזו – ניתן לבסס – על מחקר – שהתפרסם באחד מהעיתונים המובילים, מאמרים מרכזיים בספרות הרפואית, על מטא אנליזה עם תוצאות מובהקות, על המלצות ארגון הבריאות העולמי או רשויות הבריאות, וכיו"ב. בנושא יעילות האכינצאה בטיפול ומניעה של מחלות חורף למעשה לא היו מחקרים כאלו בעת הפרסום."

160. במקרה דנא, לא רק שהטענה כאילו שקיות האוקסו הינן "מתכלות" ו"ידידותיות לסביבה" לא אומצה על ידי גוף רשמי ולא רק שאין תוצאות מובהקות התומכות בה, אלא שהיא עומדת בסתירה למחקרים בלתי תלויים כמפורט לעיל.

יב. הסעדים המבוקשים

161. הסעדים המבוקשים על ידי המבקשת הינם כדלקמן:

161.1. לחייב את המשיבה לפצות את כל אחד מחברי הקבוצה בפיצוי בגובה של 100 ש"ח בגין הנזקים הבלתי ממוניים שגרמה להם.

161.2. לחייב את המשיבה להשיב את שווי ההתעשרות שצמחה לה שלא כדין ו/או שלא על פי זכות שבדין כתוצאה מהמצגים המטעים, תפסה לעצמה נתח שוק ו/או שמרה על נתח השוק שלה ו/או

הגדילה את נתח השוק שלה כתוצאה מהשימוש במצגים המטעים ו/או הפיקה רווחים כתוצאה ממכירת חשקיות על יסוד מצגים בלתי נכונים, כאשר גובה ההתעשרות העוללתית יתברר במסגרת בירור התובענה.

161.3. אם ימצא בית המשפט כי פיצוי כספי לחברי הקבוצה, כולם או חלקם, אינו מעשי בנסיבות הענין, בין משום שלא ניתן לזהותם ולבצע את התשלום בעלות סבירה ובין מסיבה אחרת, לעשות שימוש בסמכותו על פי סעיף 20 (ג) לחוק תובענות ייצוגיות ובתוך כך להורות על מתן כל סעד אחר לטובת הקבוצה, כולה או חלקה, או לטובת הציבור, כפי שימצא לנכון בנסיבות הענין.

161.4. לחדול מן הפרסום המטעה אודות היותן של החשקיות המשווקות על ידן "חשקיות מתכלות" ו/או "ידידותיות לסביבה".

161.5. לפרסם הודעה לציבור בה יוסברו לציבור תכונות מוצריה, ובכלל זה, שהמוצר אינו מתכלה, אלא מתפרק ואינו נטמע בסביבה.

161.6. כמו כן, לפרסם וליידע את הציבור כיצד יש לנהוג במסגרת השימוש במוצריהן כדי לגרום לתהליך ההתפרקות להתרחש.

יג. ההצדקה לאישור התובענה כייצוגית

יג.1. ההצדקה לאישור התובענה כייצוגית על פי חוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006

162. בהתאם לסעיף 3(א) לחוק תובענות ייצוגיות:

"לא תוגש תובענה ייצוגית אלא בתביעה כמפורט בתוספת השניה או בענין שנקבע בהוראת חוק מפורשת מן ניתן להגיש בו תובענה ייצוגית";

163. ס"ק 1 לתוספת השנייה לחוק תובענות ייצוגיות קובע מגדיר את העילות בגינן ניתן להגיש תביעה ייצוגית, וביניהן מונה את אלה:

"תביעה נגד עוסק, כהגדרתו בחוק הגנת הצרכן, בקשר לענין שבינו לבין לקוח, בין אם התקשרו בעסקה ובין אם לאו."

164. סעיף 4 לחוק תובענות ייצוגיות קובע כדלקמן:

"(א) אלה רשאים להגיש לבית המשפט בקשה לאישור תובענה ייצוגית כמפורט להלן:

(1) אדם שיש לו עילה בתביעה או בענין כאמור בסעיף 3(א), המעוררת שאלות מהותיות של עובדה או משפט המשותפות לכלל החברים הנמנים עם קבוצת בני אדם – בשם אותה קבוצה";

...

(ב) בבקשה לאישור שהוגשה בידי אדם כאמור בסעיף קטן (א)(1) - די בכך שהמבקש יראה כי לכאורה נגרם לו נזק".

165. סעיף 8(א) לחוק תובענות ייצוגיות קובע כדלקמן:

"בית המשפט רשאי לאשר תובענה ייצוגית, אם מצא שהתקיימו כל אלה:

(1) התובענה מעוררת שאלות מהותיות של עובדה או משפט המשותפות לכלל חברי הקבוצה, ויש אפשרות סבירה שהן יוכרעו בתובענה לטובת הקבוצה;

(2) תובענה ייצוגית היא הדרך היעילה וההוגנת להכרעה במחלוקות בנסיבות הענין;

(3) קיים יסוד סביר להניח כי ענינם של כלל חברי הקבוצה ייוצג וינוהל בדרך הולמת; הנתבע לא רשאי לערער או לבקש לערער על החלטה בענין זה;

(4) קיים יסוד סביר להניח כי ענינם של כלל חברי הקבוצה ייוצג וינוהל בתום לב;

יג. התובענה מעוררת שאלות של עובדה ומשפט המשותפות למבקשת ולחברי הקבוצה

166. המבקשת טוען, כי היא וחברי הקבוצה הם "צרכנים" וכי המשיבה היא "עוסק", כמשמעות מונחים אלה בפרט 2 לתוספת השנייה לחוק התובענות הייצוגיות.

167. התובענה מעוררת שאלות חשובות של עובדה ומשפט המשותפות לקבוצה גדולה של מאות אלפי צרכני מוצרי המשיבות.

168. בנסיבות אלה, נכון יהיה לברר טענות אלה במשותף, במקום לנהל בנפרד בתביעות נפרדות.

169. התובענה מעוררת בין היתר את השאלות העובדתיות והמשפטיות המשותפות כדלקמן:

169.1. האם הכיתובים המופיעים על אריזות ופרסומי מוצרי המשיבה לענין היות המוצרים "מתכלים"

ו/או "ידידותיים לסביבה" ו/או "מתפרקים בסביבה באופן טבעי", הינם מטעים, ובפרט האם טענת המשיבה לפיה מתקיים בשקיות ה"מתכלות" שהיא משווקת תהליך של התכלות מלאה בתוך חצי שנה עד שנה, הינה טענה נכונה ומבוססת במישור המדעי-כימי.

את ההתכלות יש לבחון בהתאם לסביבה (disposal environment) אליה עתידה חשקית להגיע בסוף חייה - במטמנות, בשטחים פתוחים, ובקומפוסט.

169.2. האם פרק הזמן שאורכת ההתכלות של חשקיות המתכלות של המשיבה (ככל שמתקיימת התכלות מלאה במובן הכימי, דבר המוכחש) הינו פרק זמן סביר ומקובל במושגים של איכות הסביבה, ומנקודת המבט של הצרכן הסביר החפץ בטובת איכות הסביבה.

169.3. האם המשיבה הטעתה את ציבור לקוחותיה במחדל בכך שלא מסרה לה מידע על תהליך ההתפרקות ועל תוצאותיו כמו גם על הפעולות הנדרשות לשם ביצוע ההתפרקות.

169.4. האם בהתנהלותה זו הפרה המשיבה את הוראות החוק המפורטות בפרק ז' לעיל.

יג.3. קיימת אפשרות סבירה שהשאלות שבמחלוקת תוכרענה לטובת חברי הקבוצה שייצוגה מבוקש

170. בהתאם להוראות סעיף 8 לחוק תובענות ייצוגיות, על המבקשת להראות, בשלב זה, אפשרות סבירה כי התביעה תוכרע לטובת הקבוצה.
171. לאור הראיות והאסמכתאות המוצגות בבקשה זו, כמו גם הוראות החוק המפורשות עליהן נסמכת הבקשה, תטען המבקשת כי היא עמדה בנטל הוכחות להראות אפשרות סבירה זו.
172. כאמור, התביעה נסמכת על תקנים בארץ ובעולם, על מחקרים ופרסומים של גורמים רשמיים בעלי מוניטין רב בעולם. כאמור, באיטליה, כבר התקבלה תביעה בגין הטעיה זחה.

יג.4. הגשת תובענה ייצוגית, מוצדקת והוגנת להכרעה במחלוקת

173. קיים חשש כי חלק גדול מחברי הקבוצה שייצוגה מבוקש (אם לא כולם) כלל אינם מודעים לזכויותיהם או שהינם חסרים את האמצעים הדרושים לשם ניהול הליך משפטי ולפיכך, בהיעדר תובענה ייצוגית, הם לא יזכו בקבלת הסעדים המבוקשים, ועולם כמנהגו ימשיך לנהוג.
174. מדובר בסוגיה חשובה הנוגעת לצרכנים לא מעטים ולמוצר נפוץ מאוד המצוי כמעט בכל בית בישראל.
175. העובדה שלכל חבר קבוצה נגרם נזק כלכלי נמוך, יחסית, מקטין את הכדאיות לחברי הקבוצה לתבוע באופן אינדיבידואלי ועל כן רק תביעת הנזק המצרפי תהווה תמריץ ראוי לניהול הליך משפטי.
176. יש לגרום למשיבה לחדול מהתנהגות ונראה כי רק באמצעות תובענה ייצוגית הדבר יתאפשר.
177. בדרך זו תוגשמה המטרות העומדות ביסוד חקיקת חוק תובענות ייצוגיות.

יג.5. קיים יסוד סביר להניח כי המבקשת מייצגת בדרך הולמת את עניינם של חברי הקבוצה

178. המבקשת נמנית על נפגעי פעולותיה של המשיבה ועניינה בתובענה זו זהה לחלוטין לעניינם של כל שאר חברי הקבוצה.
179. המבקשת נקטה יוזמה והגישה תביעה בשם כלל ציבור הצרכנים אשר נפגעו עקב פעולות המשיבה.
180. באי כוחה של המבקשת הינם עו"ד המנוסים והמתמחים בניהול של תובענות ייצוגיות.
181. בהתאם לכך, קיים יסוד סביר להניח כי המבקשת תייצג בדרך הולמת את עניינם של חברי הקבוצה.

יג.6. התובענה הוגשה בתום לב

182. נושאי איכות הסביבה, פסולת ומיחזור קרובים לליבה של המבקשת, והיא משתדלת לקיים אורח חיים תוך צריכה ובחירות אחראיות מבחינה סביבתית – חברתית.
183. משגילתה המבקשת את הפער בין הכיתוב והמצג שיצרה המשיבה לעניין מוצריה, ובין תכונותיהם לאשורו של דבר, חדלה המבקשת מהשימוש, ואולם היא חשה מתוסכלת ומרומה עקב השימוש שנעשה בשל התטעיה.

184. משכך, רצונה של המבקשת קודם לכל, הוא כי תחילה תחדל המשיבה ממעשיה ומתדלית הנוגדים את הדין.
185. המבקשת גם מעוניינת כי המשיבה תפצה את ציבור הצרכנים הנמנים על חברי הקבוצה, אשר אינם מודעים לזכויותיהם, אינם מודעים להשלכות הנלוות לבחירתם הצרכנית, ואינם יכולים לעמוד על מימושן.

7.ג. גודלה של הקבוצה מצדיק הגשת תובענה ייצוגית

186. התובענה מוגשת בשמם של צרכנים רבים, אשר להם אינטרס משותף ושירי בבירור התובענה בדרך של תובענה ייצוגית. באם לא יתאפשר בירור התובענה בדרך זו, תמנע מרובם המכריע (אם לא מכולם), האפשרות לקבל סעד כלשהו בגין המעשים נשוא התובענה, שכן חלק גדול מהם כלל אינו מודע לזכויותיו, וחסר את האמצעים והכישורים המתאימים לניהול הליך משפטי שיביא למימושן.
187. יתירה מזו, מאחר ולגבי כל לקוח מדובר בסכום קטן יחסית, לא תהיה הצדקה כלכלית לניהול הליך ארוך ויקר לכל אחד מן הצרכנים בעניין זה. על כן, באם לא תאושר התביעה כייצוגית, קיים חשש כי חלק ניכר מחברי הקבוצה, אם לא כולם, לא יוכל לעמוד על זכויותיהם והמשיבה תצא נשכרת מכך, שלא כדין, ואף תמשיך במדיניותה זו.

יד. סוף דבר

188. אשר על כל אלה, מתבקש בית המשפט הנכבד להיעתר למבוקש ברישא לבקשה זו.
189. בקשה זו נתמכת בתצהירה של המבקשת, גבי מיכל צוק.

מיכאל בן עו"ד רון לזרמן, עו"ד אנדריאה דיאמנטשטיין, עו"ד

ב"כ המבקשת

מיכאל בן עו"ד ושות', משרד עו"ד ונוטריון

תל אביב, היום 1 באוקטובר, 2013

תצהיר

אני הח"מ, מיכל צוק, נושאת ת.ז. מס' 028013027, לאחר שהוזהרתי כי עלי להצהיר אמת וכי אחיה צפוייה לעונשים הקבועים בחוק אם לא אעשה כן, מצהירה בזאת, בכתב כדלקמן:

אני עושה תצהירי זה בתמיכה לבקשה לאישור תובענה ייצוגית נגד שופרסל בע"מ בת.צ. _____ בביהמ"ש המחוזי בתל אביב (להלן: "הבקשה").

א. עניינה של הבקשה

1. עניינה של בקשת אישור זו, הינה שקיות אשפה ושקיות אוכל המשווקות על ידי המשיבה כשקיות "מתכלות", "ידידותיות לסביבה", "מתפרקות באופן טבעי", מאפשרות "סביבה ירוקה", מתאימות למיחזור כביכול, וכיוצא באלה מצגים המתיימרים להתהדר בהיותם "ירוקים" כביכול, וזאת כדי לעודד את הציבור לרכוש, בעוד שמדובר במצגים לא נכונים ולא מבוססים אודות תכונות השקיות.

2. בפועל, השקיות נשוא הבקשה אותן משווקת המשיבה, אינן מורכבות מחומרים אורגניים המתכלים ונמטעים בסביבה, אלא שהן מורכבות מפלסטיק לו חוסף תוסף כימי המאפשר לו לבצע, לכל היותר, בתנאים מסויימים, תהליך של "התפרקות" לחלקיקים קטנים (להבדיל מ"מתכלות"), אשר אינם נטמעים בסביבה, ואף עלולים להזיק לה.

3. מצגים מסוג זה, המתיימרים להציג מוצר מסויים כ"ירוק", בעוד שבפועל הוא איננו כזה ו/או אין הוכחה מספקת כי הוא כזה, הינם תופעה שלמרבה הצער הפכה נפוצה הן בארץ והן ברחבי העולם, בניסיון לנצל, באופן פסול, את המודעות ההולכת וגוברת של ציבור הצרכנים לחשיבות ההגנה על הסביבה, על מנת להפוך את המוצר לאטרקטיבי יותר ולעודד את רכישתו.

תופעה זו, מכונה בעולם Greenwash, ובעברית - "התיירקקות".

לעניין זה ר' למשל את דברי השר להגנת הסביבה בעמוד 4 לטיוטת "המדרוך להצהרות סביבתיות מהימנות" שפירסם המשרד להגנת הסביבה להערות הציבור במאי 2013, המציב כנספח "1":

"במהלך השנים האחרונות אנו עדים לתופעה הולכת וגוברת של יצרנים אשר משווקים את מוצריהם כ"ירוקים" או כ"ידידותיים לסביבה". היום ניתן כבר לומר בוודאות כי יצרנים ומשווקים הפנימו היטב את היתרונות הרבים הגלומים בפניה לקהל יעד בעל מודעות סביבתית, שאף נכון לעיתים לשלם יותר בעבור מוצר הנחשב "ירוק".

סקירה קצרה של מצב הדברים מעידה כי השוק ה"ירוק" מתנהל כ"מערב פרוע", וכי תופעת ההתיירקקות (Greenwash) נפוצה ביותר. יצרנים רבים מגליטים יתרונות סביבתיים חלקיים תוך שמסתירים מן הצרכן חסרונות בולטים אחרים, משווקים לציבור מוצרים המתוארים באופן מוקצן או עמום כ"ידידותיים לסביבה" מבלי שניתן להוכיח זאת ובפועל מבלבלים את הציבור."

4. החטעה המבוצעת על ידי המשיבה היא במספר מישורים מרכזיים - הן בהתרת המוצר כ"מתכלה" ו"ידידותי לסביבה" באופן מטעה, לא נכון, וללא ביסוס; הן לאור הצגת מצגים מטעים ולא נכונים באשר לתנאים הנדרשים לשקיות לצורך תהליך ההתפרקות ולוח הזמנים האמיתי להתפרקות (בין היתר לאור אנטיאוקסידנטים שמכילות השקיות שנועדו לשמור על פרק זמן של חיי מדף לשקיות, באופן המונע אפילו תהליך התפרקות במהלך פרק הזמן הזה); והן בכך שהמשיבה מסתירה מן הציבור את העובדה שדרך הסילוק הנכונה של השקיות היא להשליכן לפח האשפה, ומשם הן מגיעות למטמנות ונקברות בעומק המטמנה, תוך שבדרך זו, השקיות אפילו לא יתפרקו (קל וחומר שלא יתכלו); והן בכך שהמשיבה מסתירה מן הציבור את העובדה שגם במקרים בהם מתקיימים כל התנאים להתפרקות, הרי שתהליך ארוך של התפרקות שאיננו מלווה בהתכלות מלאה של החלקיקים בתוך פרק זמן קצר, עלול לטמון בחובו פוטנציאל לנזקים סביבתיים.

5. יתרה מכך, הטכנולוגיה בה מיוצרות השקיות המשווקות על ידי המשיבה, קרי חוספת תוסף כימי לשקיות פלסטיק במטרה לזרז את "התפרקותן" לחלקיקים קטנים, מאחוריה עומדת חברת epi כמפורט על גבי האריזות, הינה טכנולוגיית המכונה טכנולוגיית "Oxo Bio Degradable" (להלן: "אוקסיו" ו/או "טכנולוגיית האוקסיו"). טכנולוגיית זו, איננה עומדת בתקנים הבינלאומיים, ואיננה עומדת בתקן הישראלי, תוך שאיננה מקיימת את התנאים שרק בהתקיימם ניתן לכוונת מוצר כ"מתכלה", ובין היתר:

5.1. התכלות והיטמעות מלאה בסביבה.

5.2. תהליך ההתפרקות וההתכלות (שבענין האוקסיו לא מתרחש כלל) צריך להתבצע תוך פרק זמן קצר, המוגדר על פי התקנים בארץ ובעולם כלא יותר מחצי שנה.

5.3. ההתכלות צריכה להתקיים בכל דרכי הטיפול המקובלות בפסולת, קרי: במטמנות, באויר הפתוח ובהליך של קומפוסטציה.

6. כאמור, מוצרי האוקסו אינם נטמעים בסביבה. במקום זאת, הינם לכל היותר, בתנאים מסויימים, מתפרקים לחלקיקים קטנים שעלולים לגרום נזקים לסביבה שכן הם עלולים להיכנס לגופם של בעלי חיים, ולמקורות מים, וכן עלולים לגרום לנזק לתעשיית הפלסטיק שכן שרידי החומר המאיץ את ההתפרקות עלולים להיטמע בתוך חומרי הגלם של הפלסטיק הממוחזר ופוגמים ביציבות שלו. זאת ועוד, תהליך הפירוק (להבדיל מהתכלות) של מוצרי האוקסו אורך שנים, והוא אינו מתקיים בתנאים רגילים - לא במטמנות (אליהם מפונים 87% מהפסולת הביתית, ר' חוות דעת המומחה המצ"ב כנספח "13") ותדפיס מאתר המשרד לאיכות הסביבה נספח "2") שכן הפסולת בהן אינה חשופה לחמצן ולאויר; מספקים לתהליך הפירוק, לא בקומפוסט ואפילו לא באויר הפתוח.

7. העמדה לפיה טכנולוגיית האוקסו, איננה יכולה להיחשב ידידותית לסביבה, וכי לא ניתן להציג השקיות המיוצרות בה כשקיות "מתכלות", היא גם עמדת הגורמים המקצועיים הבלתי תלויים ברחבי העולם אודות טכנולוגייה זו.

8. בית המשפט הנכבד מופנה למשל, למחקר DEFRA (Department for Environment, Food and Rural Affairs) שהעתיקו מצ"ב כנספח "3" - מדובר במחקר מקיף ביותר ובלתי תלוי, שהזמינה ממשלת אנגליה, באמצעות מחלקת איכות הסביבה שלה, ואשר נערך על ידי קבוצה של מומחים מאוניברסיטת Loughborough באנגליה, ואשר מטרתו הייתה לבחון את המחקרים ברחבי העולם (לנוכח קיומם של מחקרים הממומנים על ידי תעשיית האוקסו המצביעים כביכול על כך שהטכנולוגייה הזו גורמת להתכלות), ולקבוע האם יש ממש במחקרים אלה.

9. מחקר DEFRA, נערך על ידי קבוצה של מומחים מאוניברסיטת Loughborough באנגליה. תדפיסים המציגים את הרזומה של המומחים שהובילו את הצוות שערך את מחקר DEFRA, מצ"ב כנספח "41".

10. ודוק, לאחר מחקר מקיף, נקבע בדו"ח DEFRA כי אין בשקיות האוקסו שום תועלת לסביבה, ומעבר לכך עלול להיות טמון בהן פוטנציאל לסיכונים סביבתיים.

11. באותה עמדה מחזיק גם BPI - Biodegradable Products Institute, ארגון בעל שם עולמי בתחום התכלות הפלסטיק.

12. באותה עמדה מחזיק גם ה-United States Environmental Protection Agency ("EPA"), שהינה הגורם המקצועי הפדראלי בארה"ב האמון על הגנת איכות הסביבה (ר' נספח "5"), ור' נייר העמדה שהוגש ל-FTC (הגוף הממשלתי האמון בארה"ב על מסחר הוגן והגנה על הצרכן) המצ"ב כנספח "44".

13. וכן ראו את נייר העמדה שהוגש ל-FTC (הגוף הממשלתי האמון בארה"ב על מסחר הוגן והגנה על הצרכן) על ידי מחלקת איכות הסביבה של מחוז ועיריית סן פרנסיסקו, המצ"ב כנספח "6".

14. וכן ראה את עמדת ה-UK's National Centre for Biorenewable Energy, Fuels and Materials (להלן: "NNECC"), שהינו גוף מקצועי שהוקם על ידי ממשלת אנגליה ועוסק בתחומי איכות סביבה (ר' נספח "7"), ואשר היה מעורב בטיפול המקצועי בדו"ח DEFRA ובדיקת מסקנותיו.

15. באותה עמדה מחזיק גם ה-FTC - Federal Trade Commission, שהינו הגוף הממשלתי האמון בארה"ב על מסחר הוגן והגנה על הצרכן. ר' נספח "8".

16. כך גם, אחת מיצרניות האוקסו הגדולות בעולם, חברת Symphony, הודתה, במסגרת נייר עמדה שהגישה ל-FTC (נספח "9"), כי המצגים בנוגע לאוקסו, עלולים להטעות את הצרכן, והודיעה שהיא מסכימה לשנות את המצגים, תוך שהיא מסכימה שלא תשווקנה יותר שקיות האוקסו באמצעות המצג "שקיות מתכלות", שכן היא מכירה בכך שמצג כזה איננו משקף באופן נכון ומלא את התכונות של השקיות, ובפרט, Symphony מודה בכך שאין מקום להציג את מוצרי האוקסו כמוצרים שיש להם יתרון כלשהו במטמנות, ולכן היא מציעה להציג לצרכן מצג לפיו היתרון היחידי בשקית אוקסו על פני שקית רגילה הינו רק במצב שבו השקית תגיע בסוף חייה לשטח פתוח (כאשר גם "יתרון" זה, כשלעצמו הינו מוכחש).

17. התיקון הנ"ל שמציעה Symphony, איננו מושלם ואיננו מספק, ואולם מדובר במצג הרבה פחות מטעה מן המצגים שמציגה המשיבה כיום. המבקשת תטען כי די בהודאה זו של Symphony, אחת מיצרניות האוקסו הגדולות בעולם, כדי להרים, כשלעצמה, את הנטל הלכאורי, הנדרש בשלב זה של בקשת האישור, לפיו המצגים בגינם הוגשה בקשת האישור דנא, הינם מצגים מטעים.

אך אם לא די בכך, בעקבות מחקר DEFRA, הפסיקו חברות בינלאומיות רבות להשתמש בשקיות האוקסו. כך למשל, רשת הענק הקמעונאית TESCO הפסיקה להשתמש בשקיות האוקסו בעקבות מחקר DEFRA (נספח "3" לעיל), לאחר שהתברר לה שהמצגים לגביהן מטעים, ושהשקיות אינן מתכלות ואינן ידידותיות לסביבה, כך גם נהג תאגיד הענק הקמעונאי Co-operative, וכפי שעולה מהכתבה המציינת כנספח "10", כך נהגו גם רשתות נוספות:

"Tesco Drops Oxo-Degradable Plastic Bags"

One of the UK's largest retailers, Tesco, recently announced it has ditched its 'eco-friendly' carrier bags after research revealed they may be more environmentally damaging than conventional plastic bags.

Perhaps this headline from London's largest circulation daily newspaper, The Daily Mail, says it best:

Myth of 'eco-friendly' bags exposed as Tesco dumps 'green' carriers that may actually harm the environment

Why the loud 'symphony' of criticism? Actually, this move comes more than one year after a report by Britain's DEFRA (UK Department for Environment, Food and Rural Affairs), which initially raised concerns about claims that 'oxo-degradable' bags would degrade to water, carbon dioxide and biomass in just 18 months.

A competing supermarket chain, the Co-operative, took similar action to drop 'oxo' degradable bags last year in the wake of the DEFRA report.

The 2010 DEFRA report concluded that degradability depends on where and under what conditions the bag ended up after use. In a landfill, an oxo biodegradable bag won't degrade at all because there is no light or oxygen, and these materials also cause problems in recycling streams according to the European Plastics Recyclers Association. TESCO is merely the latest retailer to catch up to this reality.

According to an article published by the UK National Non-Food Crops Centre, Tesco commented:

"We took the decision to remove the biodegradable additive because we believed it contributed towards them becoming weaker (addressing customer concerns about the strength of our bags) and to help better promote their re-use and recycling at end of life. This decision was underpinned by a detailed review of the science, using external experts to help us understand the full life cycle environmental impacts of our carrier bags."

Tesco also stated that as early as February 2011 it started to issue new carrier bags to its stores without the biodegradable additive, but with up to 15% recycled plastic."

ודוק, מאז שנת 2010, אני מנהלת הליך של בקשה לאישור תביעה ייצוגית, כנגד החברות סנו וחוגלה, במסגרת ת"צ 51891-05-10, בפני כבוד השופט ד"ר עמירם בנימיני, בגין מצגים דומים אודות טכנולוגיית האוקסו.

לאחר שכל אחד מן הצדדים הגיש מספר חוות דעת מטעמו בסוגיות המדעיות שבמחלוקת, מינה בית המשפט הנכבד את פרופ' יורם אבנימלך, מומחה בעל שיעור קומה בתחום, ומי שהיה בעבר המדען הראשי של המשרד לאיכות הסביבה וראש הפקולטה להנדסה אזרחית וסביבתית בטכניון, כמומחה מטעם בית המשפט, על מנת לסייע להכריע בסוגיות המדעיות.

בחתאם לעמדת המומחה מטעם בית המשפט, ולאחר הליך גישור שהתנהל בפני המומחה מטעם בית המשפט, הסכימו המשיבות שם (סנו וחוגלה) לקבל את עמדת המומחה מטעם בית המשפט ובהתאם לתקן את המצגים שהן מציגות לגבי שקיות האוקסו, כאשר בימים אלה הוגשה בקשה לאישור הסדר פשרה בתיק.

העתק חוות דעתו של פרופ' אבנימלך בהליך כנגד סנו וחוגלה, והעתק אישורו של פרופ' אבנימלך את המצגים המתוקנים עליהם הסכימו הצדדים במסגרת הסדר הפשרה, מציינת כנספחים "11" - "12".

23. כמו כן מצ"ב **כנספחים "13" - "15"** חוות דעת המומחה, מר גלעד אוסטרובסקי מן המחלקה המדעית של אדם טבע ודין, שהוגשו מטעמי בתיק הנ"ל.

24. אשר על כן, עם השלמת הליך הבירור בפני המומחה מטעם בית המשפט בכל הנוגע לשקיות שמשווקות סנו וחוגלה, ולאחר שסנו וחוגלה קיבלו את עמדת המומחה מטעם בית המשפט והסכימו לתקן את המצגים אודות שקיות האוקסו, ועם הגשת הבקשה לאישור הסדר הפשרה בתיק מול סנו וחוגלה, מוגשת בקשת האישור דנא גם כנגד המשיבה בתיק זה, אשר מזה מספר שנים משווקת (וממשיכה לשווק) את שקיותיה באמצעות אותם מצגים מטעים, תוך שכאמור, היא מטעה את ציבור הצרכנים, פוגעת בחופש תרצון וחופש הבחירה שלהם, ומתעשרת על חשבונם באופן פסול.

ב. הגדרות

25. על מנת לפשט את הדברים יוגדרו המונחים הבאים כדלקמן:

25.1. **"פלסטיק"** - מיוצר מנפט ועשוי מולקולות בעלות קשרים רבים, דבר שמקנה לו עמידות גבוהה. עובדה זו גורמת לכך שהתפרקותו הנה איטית מאוד ונמשכת שנים רבות. תופעה זו כפי שידוע כיום הנה מזיקה ביותר לסביבה.

25.2. **"פלסטיק ביולוגי"** - פלסטיק המורכב כולו אך ורק מחומרים אורגניים מן הצומח. הגידולים החקלאיים המשמשים לייצור פלסטיק ביולוגי הינם תירס, סויה, קנה סוכר ועוד. כל חלקיו משמשים מזון עבור מיקרואורגניזמים והוא נטמע באופן מלא בסביבה.

25.3. **"פלסטיק מתכלה"** - פלסטיק ביולוגי, המתפרק בתהליך של "התכלות ביולוגית" - Bio Degradability - למרכיבים ראשוניים כגון פחמן-דו חמצני ומים הנטמעים באופן מלא בסביבה, כלומר, נוצרת "כליה" של כל מרכיביו והיטמעות מוחלטת בסביבה¹.

25.4. **"פלסטיק מתפרק"** - פלסטיק שאינו מורכב מחומרים אורגניים, אשר בתהליך ייצורו מוסף אליו תוסף כימי המחליש את הקשרים בין ו/או בתוך המולקולות של החומר, ומאפשר את התפרקותו לחלקיקים קטנים בתנאים הסביבתיים הדרושים (חשיפה לאור, חמצן, חום ולחות). פלסטיק זה, אינו מתפרק למרכיבים ראשוניים כמו הפלסטיק הביולוגי, אלא לחלקיקים קטנים, ולכן, אינו נטמע בסביבה במלואו וממילא אינו מגיע למצב של "כליה" (Degradability), אלא מגיע למצב של "התפרקות" (Fragmentation) בלבד. החלקיקים הקטנים הנוותרים בסביבה עלולים לזהם את הסביבה².

25.5. **"קומפוסטציה"** - תהליך שבו ניתן להפוך חומרים אורגניים מן הצומח, ובהם, פלסטיק מתכלה, לזבל אורגני (קומפוסט), שבו ניתן לעשות שימוש לאחר מכן לדישון. **"קומפוסטובילי"** - חומר שניתן להפכו לזבל אורגני בהליך של קומפוסטציה.

25.6. **"טכנולוגית Oxo Bio Degradable" / טכנולוגית ה-TDPA (Totally Degradable Plastic Additives)** - זו טכנולוגיה לייצור של פלסטיק מתפרק, לא אורגני, באמצעות הוספה של תוסף כימי לפלסטיק רגיל המסייע למוצר להתפרק בתנאים של חשיפה ממושכת לאור, חמצן חום ולחות. כאמור, אין מדובר ב"התכלות", אלא ב"התפרקות" לחלקיקים קטנים בלבד, וגם אז, רק בתנאים מאד מסויימים, שאינם קיימים במטמנות האשפה³.

ג. התגברות המודעות הצרכנית לצורך לשמור על הסביבה

26. בשנים האחרונות אנו עדים להגברת המודעות העולמית והצרכנית לחשיבות השמירה על איכות הסביבה. בישראל, הוקם בשנת 1989 המשרד להגנת הסביבה (מכוח החלטת ממשלה מס' 25 מיום 25/12/1988), הפועל כיום בשלוש רמות: ארצית, מחוזית ומקומית.

27. חזונו של המשרד לאיכות הסביבה הנו כי:

¹ ר"י נספח "16" מחקר הכנסת מיום 1.7.2007 בעמ' 1.

² ר"י שם, בעמ' 2.

³ ר"י שם, בעמ' 3.

"במדינת ישראל תתקיים סביבה המספקת איכות חיים ובטחון סביבתי לתושבים, תוך שימוש מושכל במשאבים ושמירה על המערכות האקולוגיות מתוך מחויבות לרווחת האדם ולערכי טבע, נוף ומורשת לדורות ולדורות הבאים".⁴

28. ההגנה על הסביבה מתפרשת על תחומים רבים כגון: איכות האוויר, אנרגיה, הגנה על בעלי חיים, חומרים מסוכנים, פסולת מוצקה, מיחזור, מים, קרינה, רעש, שינויי אקלים, שפכים תחבורה ועוד.
29. השמירה על הסביבה מתבצעת בין היתר באמצעות מזעור פליטות ופסולות מזיקות לסביבה ולבריאות האדם; שמירה, הגברת יעילות השימוש ושיקום של משאבי הסביבה ומערכות אקולוגיות למען הדורות הבאים; מניעה וצמצום חשיפת אוכלוסייה לסיכונים ולמפגעים; הגברת יכולת התמודדות והיערכות לסיכונים סביבה (שינויי אקלים, כימיקלים, מזיקים ועוד); חלוקה צודקת של העלויות והתועלות הסביבתיות בין קבוצות האוכלוסייה השונות; הנגשת סביבה איכותית להנאת הציבור; עידוד ויישום של טכנולוגיות סביבתיות ישראליות; הגברת יעילות ואפקטיביות של כלי המדיניות: רגולטוריים, אינפורמטיביים, כלכליים וביצועיים, להשגת מטרות המשרד.⁵
30. מחזור של פסולת הנו אחד האמצעים המרכזיים לשמירה על איכות הסביבה, כאשר הציבור הינו שותף מלא למאמצים למחזור פסולת, בין היתר, באמצעות הפרדת מרכיבי הפסולת השונים והשלכתם בפחי אשפה ייעודיים, רכישה של מוצרים ידידותיים לסביבה, תהליכי קומפוסטציה ביתיים ועוד.
31. המודעות הסביבתית מעודדת יצרנים לייצר שורה ארוכה של מוצרים "ידידותיים לסביבה" אותם רוכש הציבור במטרה להשתתף במאמץ הגלובאלי לשמירה על הסביבה.
32. כך, ברכשו מוצר בו עליו מוטבעות המלים "מתכלה", "ידידותי לסביבה", הנארו על פי רוב באריזה בצבע ירוק (המזוהה עם השמירה על הסביבה) עם תמונות של סביבה נקייה, משוכנע הצרכן כי הוא רוכש מוצר ידידותי לסביבה שמתכלה ונטמע באופן מלא בסביבה.
33. חוסר הידע של הציבור אודות המונחים המדויקים והתהליכים הכימיים שעוברים החומרים המרכיבים את המוצרים, מוליד לעתים שיווק של מוצרים על ידי יצרנים ומשווקים המתחדרים בנוצות לא להם כדי לקדם שיווק ומכירה של מוצרים, תוך הטעיה של הציבור.
34. השימוש בפלסטיק למטרת ייצור אריזות, בין היתר שקיות, הנו רב ביותר. כפי שעולה ממחקר הכנסת מיום 1.7.2007, בישראל נצרכים כ- 80,000 טונות של אריזות מפלסטיק בשנה.
35. על פי מסמך מיום 2.6.2008 שהוכן על ידי מרכז המחקר והמידע של הכנסת (להלן: "מחקר הכנסת מיום 2.6.2008"), אשר העתקו מצ"ב כנסת 18", חלקן של שקיות הפלסטיק בפסולת הביתית הנו רב. במחקר זה מתוארות ההשפעות השליליות של שקיות הפלסטיק על הסביבה כדלקמן:

"בשל משקלן הקל ועמידותן בפני פירוק השקיות הן גורם עיקרי בזיהום השטחים, הן במרחב העירוני והן בשטחים הפתוחים, בשמורות הטבע, בחופי הים ובים עצמו.

בעלי חיים יבשתיים וימיים נפגעים מבליעה של שקיות פלסטיק. צמחים ששקיות פלסטיק מכסות אותם נפגעים, מפאת הקטנת היקף חילוף הגזים שלהם.

חלקן של שקיות הפלסטיק בפסולת הביתית רב. שקיות הפלסטיק אינן מתכלות, והן נשארות באתרי הפסולת מאות שנים. יצוין כי שריפת שקיות פלסטיק בטמפרטורות נמוכות משחררת לאוויר גזים מזהמים."
36. תופעה זו, הולידה ייצור ושיווק של שקיות פלסטיק ביולוגיות, אשר מתכלות באופן מלא ונטמעות בסביבה לה יש ביקוש גדול מאד על ידי ציבור הצרכנים המעוניין לשמור על הסביבה. ציבור זה, מעדיף לרכוש את המוצרים המתכלים על פני מוצרי הפלסטיק הרגילים.
37. כפי שיפורט להלן, הצורך והביקוש למוצרים מתכלים ידידותיים לסביבה, הולידו גם ייצור של מוצרים המתיימרים להציג את עצמם כמתכלים, אשר אינם עומדים בקריטריונים אלה, ואף עלולים להזיק לסביבה.
38. בעניין המגמה שמוביל המשרד להגנת הסביבה, בפרט בנוגע למצגים לא נכונים ולא מבוססים בדבר "התכלות" ו"ידידותיות לסביבה", ר' גם טיוטת הכללים שפורסמה במאי 2013 על ידי המשרד להגנת הסביבה, נספח "1".

⁴ מתוך אתר המשרד להגנת הסביבה, שתדפיס הימנו מצ"ב כנסת 17":

http://www.sviva.gov.il/AboutOffice/Pages/Vision_moe.aspx
⁵ שם.

39. וכן ר' דו"ח שפירסם משרד התמ"ת בשנת 2010, נספח "20", לפיו כ- 40% מהאוכלוסייה בישראל מוכנה לשלם יותר עבור מוצרים "ידידותיים לסביבה".

ד. תקנים בעולם ובארץ הנוגעים לפלסטיק מתכלה

40. בעולם, ישנם שלושה תקנים מובילים הקובעים מהו פלסטיק ביולוגי מתכלה:

40.1. ארגון ה- ISO העולמי קבע את התקן ISO 17088:2008 אשר מגדיר הליכים ודרישות לזיהוי וסימון מוצרי פלסטיק, המתאימים לעשיית קומפוסט. העתק התקן, מצ"ב כנספח "21".

על פי התקן הבינלאומי, יש להתייחס לארבעה היבטים: התכלות ביולוגית; התפוררות במהלך עשיית קומפוסט; השפעות שליליות על התהליך; השפעות שליליות על איכות הקומפוסט המתקבל.

40.2. האיחוד האירופי קבע את התקן EN 13432 שמגדיר את תכונותיו של הפלסטיק הביולוגי. תדפיס הסבר על התקן האירופי ותוכנו מתוך האתר של האיגוד האירופי לביופלסטיקה, מצ"ב כנספח "22".

על פי תקן זה, לפחות 90% מהחומר האורגני צריך להפוך לפחמן דו חמצני בתוך שישה חודשים, וכי לאחר שלושה חודשים של תהליך קומפוסטציה צריך שלא יישארו יותר מ- 10% מהמסה המקורית של החומר לאחר ניפוי במסננת מיוחדת.

40.3. תקן ASTM 6400 קבע בארה"ב כי תנאי להכרה בחומר פלסטי כביולוגי הוא ש- 60% מהפחמן האורגני שבו הופך לפחמן דו חמצני בתוך 180 ימים. העתק התקן, מצ"ב כנספח "23".

41. המכנה המשותף לכל התקנים הוא כליה מוחלטת, קרי: הטמעה מוחלטת של כל החומר בתוך הסביבה, ללא שיירים של מרכיבים, כאשר השוני בין התקנים נוגע לקצב התהליך.

42. בנוסף לשלושת התקנים הבינלאומיים שתוארו לעיל, מופנה בית המשפט הנכבד גם לתקן הישראלי, שפורסם ברשומות ביום 6.6.2010 - ת"י 6018 "פלסטיק מתכלה ומוצרי" (Biodegradable Plastics and its products), (נספח "24") המאמץ ומחיל (בשינויים לאומיים בלבד) את הוראות התקן הבין-לאומי ISO 17088:2008 (נספח "21"), והתקן האירופי EN 13432 (נספח "22"), אשר לאורו אין מוצרי המשיבה עונים על ההגדרה של פלסטיק מתכלה.

43. וזאת להדגיש: בוועדת המומחים שערכה ואישרה את התקן הישראלי, התקבלה פנייה לכלול את טכנולוגיית האוקסו בתוך התקן. נציגי תעשיית האוקסו אף הופיעו בפני וועדת המומחים על מנת לשכנע את הוועדה להכניס את שיטת האוקסו אל התקן, ולבסוף החליטה וועדת המומחים, ברוב דעות, שלא לכלול את האוקסו בתקן, בהיעדר ביסוס לכך שמתקיימת התכלות בשיטת האוקסו, ולאור החשש ששיטת האוקסו הינה מזיקה לסביבה.

44. מצ"ב כנספחים "25" ו-"26", שני הפרוטוקולים הרלבנטיים של ישיבות וועדת המומחים, המתארים את הדיון בנוגע לאוקסו, ואת ההחלטה ברוב דעות שלא להכלילו בתקן.

45. מאחר והשיטות היחידות המקובלות ומבוססות בתקנים בינלאומיים הינם שיטת העיכול האירובי באמצעות קומפוסט ושיטת העיכול האנ-אירובי, אלה הן השיטות שנכללו בתקן הישראלי. אילו שיטת האוקסו הייתה גם היא מקובלת ומבוססת בתקן בינלאומי, והיא לא, לא הייתה מניעה להכלילה בתקן הישראלי.

ה. התייחסות לטכנולוגית (TDPA) Oxo Bio Degradable בארץ ובעולם

1.ה. התייחסות האיגוד האירופי לביופלסטיקה (European Bioplastics) (נספח "27")

46. מוצרים אשר מיוצרים מפלסטיק רגיל שאליו מוספים תוספים כימיים בטכנולוגית האוקסו, עוברים תהליך של "פירוק" (פרגמנטציה) ולא התכלות ביולוגית ולכן השימוש במונח "מתכלה" מטעה. ר' שם בעמ' 4, כדלקמן:

"Producers of pro-oxidant additives use the term 'oxo-biodegradable' for their products. This term suggests that the products can undergo biodegradation. However, main effect of oxidation is fragmentation into small particles, which remain in the environment. Therefore, the term 'oxo-fragmentation' does better describe the typical degradation process, which can occur to these products, under some specific environmental conditions.

European Bioplastics considers the use of the terms as biodegradable, oxo-biodegradable etc. without reference to existing standards as misleading and as such not reproducible and verifiable. Under these conditions the term "oxo biodegradable" is free of substance"

47. מטיבם, מוצרי oxo-biodegradable אינם נחשבים פתרון סביבתי, משום שכל תוצאתם, לכל היותר, היא התמרת הזיהום הנראה לעין בזיהום שאינו נראה לעין. כך, ר' האמור בעמ' 5:

"Fragmentation of "oxo-biodegradable" plastics is not the result of a biodegradation process but rather the result of a chemical reaction. The resulting fragments will remain in the environment. The fragmentation is not a solution to the waste problem, but rather the conversion of visible contaminants (the plastic waste) into invisible contaminants (the fragments). This is generally not considered as a feasible manner of solving the problem of plastic waste, as the behavioural problem of pollution by discarding waste in the in the environment could be even stimulated by these kinds of products."

48. נוסף על כך מוצרים העשויים מפלסטיק אינם יכולים להועיל בתהליך קומפוסטציה ואף עשויים להזיק. זאת שכן, מוצרים אלו אינם עשויים מחומרים מתחדשים ואינם מתפרקים למרכיבים ראשוניים. באם יתערבבו עם מוצרי פלסטיק ביולוגי, היזבל האורגני שיתקבל מערבוב שכזה יהיה במקרה הטוב באיכות טובה פחות, ובמקרה הפחות טוב לא יהיה בר שימוש. ר' עמ' 6:

"Collection and recovery schemes for organic waste are liable to suffer from use of oxo-fragmentable materials, as these materials are reported not to meet the requirements of organic recovery.

Unfortunately, sometimes the oxo-fragmentable products have been published as "biodegradable" and "compostable", despite not meeting the standards of suitability for organic recovery...

This can lead to a general mistrust of consumers and composting plants managers towards the whole sector of biodegradables and thus to a lack of acceptance also of truly biodegradable and compostable materials."

49. דוק, מעיון באתר חברת epi אשר העמ' הרלוונטיים מצ"ב בנספח "40", עולה כי כדי להמחיש את תהליך ההתפרקות של שקיות הפלסטיק המיוצרות בטכנולוגית Oxo Bio Degradable נדרש לתלות את השקיות באמצעות אטבים על-גדר למשך תקופה ממושכת, ובכך לחשוף את הפלסטיק לתנאים הדרושים לו על מנת להתפרק, קרי, לחמצן, חום, אור ולחות. כאמור, תנאים אלה, אינם קיימים במטמנות האשפה.

50. מאליו מובן שאין זה סביר לצפות מצרכן כלשהו לנקוט בשורה מורכבת זו של פעולות, המהוות תנאי לכך שהמוצר אכן יתפרק. ואולי חמור מכך. גם לו ניתן היה למצוא "משוגע לדבר", שיסכים לעשות כל שנדרש על מנת להבטיח את פירוק המוצרים, הרי שאין לו לפי הכיתוב על המוצרים כל דרך לדעת מה נדרש, ולמעשה, אין הוא יכול אף לשער שנדרשת פעולה אקטיבית כלשהי מצידו.

2.ה נייר עמדה של המועצה של האיגוד האירופי לביופלסטיקה מיום 1.1.2010 (נספח "28"):

51. כתוצאה מתהליך ההתפרקות (להבדיל מהתכלות), חלקיקי פלסטיק קטנים מתפורים ברוח ומזהמים את הסביבה, ואף עלולים לגרום להעברה של רעלים כימיים בסביבה ימית. ר' עמ' 3 - 4 לנייר העמדה, שם נכתב:

"Through the impact of wind or precipitation the plastic fragments can drift into aquatic or marine habitat where they affect organisms and pose the risk of bioaccumulation. In addition, studies by the U.S. National Oceanic and Atmospheric Administration have shown that these degraded plastics can attract toxic chemicals such as PCB, DDE and others from the environment and act as transport medium in marine environments. Such persistent organic pollutants in the marine environment were found to have negative effects on marine resources."

3.ה מחקר הכנסת מיום 1.7.2007 (נספח "16")

52. מרכיבי הפלסטיק המתפרקים עלולים לחדור לתעשיית מיחזור הפלסטיק (שמייצרת מוצרי פלסטיק מארזות פלסטיק רגיל ישנות) ולפגוע בטיב המוצר הסופי, מאחר שהפלסטיק המתפרק מכיל תוספים גורמים להתפרקות של הפלסטיק ופוגעים בעמידותו. ר' עמ' 4 לדו"ח.

4.ה החלטת הרשות להגבלים עסקיים באיטליה (Italian Official GAZETTE No. 2, 30 (JANUARY 2006) אשר העתקה מצ"ב כנספח "29"

53. רשות ההגבלים באיטליה קנסה חברה על שפרסמה כי השקיות המוצעות למכירה על ידה, שיוצרו בשיטת Oxo Bio Degradable - הן שקיות מתכלות "100%".

54. בנסיבות אותו מקרה, דובר בחברת "קואופ" האיטלקית, אשר פרסמה שקיות פלסטיק, לגביהן נטען בפרסומת כי הן "100% degradable". כמו כן, הופיע בפרסומת הסבר אודות שיטת הפירוק, לפיה לפלסטיק מוספים את התוסף EPI-TDPA (של חברת EPI בדומה לענייננו) וכי אותו תוסף חופך את החומר למתכלה. מצ"ב תדפיס מאתר האינטרנט של חברת EPI אודות תוסף ה- TDPA כנספח "39".

55. בחוות הדעת של רשות התקשורת שאוזכרה בהחלטה צוין, כי המונח "100% degradable" מצביע על הקונספט של Biodegradability – התכלות ביולוגית. ואולם לא ניתן ליחס מאפיין זה לשקיות ששווקו על ידי "קואופ", לאור המאפיינים של אותן שקיות - כי בהליך הפירוק משתחררים לסביבה חלקיקים המזיקים לה, ומאחר שלא הוכח כי בתנאים אחרים (למשל שלא בחשיפה לאור, חום, חמצן ולחות) ניתן להגיע לתוצאות הרצויות של הפירוק.

56. על כן, נקבע כי הפרסומת שבה נטען כי המוצר מתכלה "100%" מטעה את הצרכן לחשוב, כי המוצר טוב לסביבה, ובחירתו של הצרכן, האם לרכוש את השקיות של "קואופ", מושפעת מאותו פרסום. בהחלטה נקבע, כי השימוש בביטוי "100% מתכלה" עלול להטעות את הציבור וכלשון ההחלטה:

"Presenting the bags made of PE containing the additive as respecting nature because they decay 100%, or they decompose in a period of three years if thrown away with waste, the advertisement may confuse the reader about the bags' characteristics of ecocompatibility and environmental desirability."

57. עוד צוין בהחלטה, כי נכון יהיה לומר שהמוצר נשוא ההחלטה מתפרק ולא מתכלה. על המפרסם היה להבהיר מהם המאפיינים של המוצר. למשל, הצרכן איננו מבין שאותו מוצר מתפרק בחום ועל כן איננו מתאים למחזור. הפרסומת גם איננה כוללת הסבר על כך שהמוצר איננו מתאים להליך של יצירת זבל אורגני.

5.ה מחקר DEFRA (Department for Enviromnet, Food and Rural Affairs) (נספח "3")

58. על פי מחקר שערך DEFRA, המחלקה הממשלתית האמונה על נושאי איכות הסביבה, והדו"ח שפורסם בעקבותיו, לא ניתן להוכיח התכלות מספקת בפלסטיק אוקסו:

"The most rigorous test on the biodegradability of oxo-degradable plastics (as found in this review) was conducted by Feuilloley et. al.¹⁷. Three materials were tested, details of which are given in Table 1.

All materials were subjected to ten tests including EN and ASTM standard tests as detailed in Table 2. The results were as follows:

- Oxo-degradable polyethylene showed a biodegradation of <15% as measured by the respirometric test. This is clearly shown in Figure 4
- The paper positive control showed a biodegradation of >90%.
- The biodegradation of Mater-Bi was 75-88% in all tests
- The biodegradation of Ecoflex was 5-95% in all tests
- The biodegradation of oxo-degradable polyethylene ranged from negative values in some tests to 1.8% in nine of the tests
- The —biodegradation□ of oxo-degradable polyethylene as measured by the soil burial test was 90%. However, this assessment is based on visual assessment rather than actual measurement of CO₂ released, that is to say, the test showed that 90% was not visible to the naked eye after 11 months.

This is a highly robust study that shows the limited degree of biodegradation by standard test procedures."

59. כאמור, לאחר שמחקר DEFRA סקר ובחן את המחקרים הקיימים, הגיע מחקר DEFRA למסקנה כי אין בשקיות האוקסו שום תועלת לסביבה, ומעבר לכך טמון בהן פוטנציאל לסיכונים סביבתיים. ר' בעמוד 2 לדו"ח DEFRA:

"1. Key findings

The overall conclusion of this review is that incorporation of additives into petroleum-based plastics that cause those plastics to undergo accelerated degradation does not improve their environmental impact and potentially gives rise to certain negative effects."

60. באשר למטמנות (אליהן מגיעות כמעט כל השקיות), קובע הדו"ח כי אין כל הוכחה לכך ששקיות האוקסו אפילו יתפרקו במטמנות (קל וחומר שהן לא יגיעו לשלב שבו יתחיל תהליך התכלות). והסגנריו הסביר הוא ששקיות האוקסו לא יתפרקו במטמנה:

"There is a lack of evidence about what actually happens to oxo-degradable plastics in landfill. It is possible that they will degrade in landfill sites if sufficient oxygen is present but the most likely scenario is that they remain un-degraded."

61. וכן קובע הדו"ח, כממצאים סופיים לאחר סקירת המחקרים הקיימים כיום בנוגע לטכנולוגיית האוקסו, את המסקנות הבאות (ר' בנספח A7, שכותרתו "Conclusions", כדלקמן:

61.1. אחת - אין כיום שום הוכחה ששקיות אוקסו יעברו תהליך של התכלות מלאה:

"- Full biodegradability has not been shown for oxo-degradable polyethylene in any of the tests reported to date.

- Most claims of biodegradability are based on extrapolations of laboratory tests."

61.2. שתים - ישנן הוכחות להצלבה מולקולרית של חתיכות האוקסו לאחר פירוקן, דבר שהופך אותן לעמידות בפני פירוק וממילא מפני התכלות (ומגדיל את הסיכוי שחתיכות אלה יגרמו לנזקים סביבתיים, ייבלעו על ידי בעלי חיים, וכו'):

"- There is evidence for cross-linkage of oxo-degradable PE in the soil leading to persistent fragments."

62.1. למצג לפיו פלסטיק הוא "מתכלה", אין משמעות אלא אם מציינים את קצב ההתכלות והתנאים שבהם הוא יתכלה, כאשר עדיף לציין את התקן הרלבנטי שעל פיו תיבחן ההתכלות (כאמור, גם פלסטיק רגיל ניתן על פניו לכנות "פלסטיק מתכלה" שכן הוא יתכלה בתוך מאות שנים...):

(a) Degradation and biodegradation

...

"The fact that the term - 'biodegradable' can be applied to materials with extremely widely differing rates of biodegradation demonstrates that the term is virtually meaningless unless the rates of biodegradation and conditions under which it is measured are specified, preferably with reference to a widely recognised standard."

62.2. החלקיקים של הפלסטיק לאחר הפירוק עלולים להיבלע על ידי חיות למיניהן, להיכנס לשרשרת המזון ולגרום לנזקים סביבתיים. אמנם אין הוכחות ברורות לנזקים סביבתיים, ואולם גם אין הוכחות שלא ייגרמו נזקים:

"(b) Bio-accumulation of plastic fragments in the environment

The fate of plastic fragments that remain in the soil is an area of uncertainty. Although these are regarded as beneficial by the producers, concerns have been raised that these particles of plastic may be ingested by invertebrates, birds, animals or fish. No evidence was found in this study that oxo-degradable fragments have a harmful bio-accumulative effect but neither was there evidence that they do not.

...

62.3. העובדה ששקיות האוקסו מתפרקות, מגבילה את האפשרות להשתמש בהן שימוש רב פעמי, ולאחסן בהם חפצים לזמן ארוך (מאחר ושימוש רב פעמי הינו דבר רצוי מבחינה סביבתית, מדובר בחיסרון גדול מאוד של שקיות האוקסו ביחס לשקיות פלסטיק רגילות):

"(d) Re-use

The fact that they are degradable limits the re-use of oxo-degradable bags: they are unsuitable for storing items for an extended length of time."

62.4. שקיות האוקסו אינן מתאימות למיחזור, לאור היותן מתפרקות, דבר שעלול לפגוע בקווי המיחזור, ולהפוך את הפלסטיק הממוחזר לבלתי יציב. לכן אין זה סביר להציג את שקיות האוקסו כשקיות המתאימות למיחזור:

"(e) Recycling

Oxo-degradable plastics are not suitable for recycling with main-stream plastics. The recycle will contain oxo-degradable additives that will render the product more susceptible to degradation. Although the additive producers suggest that stabilisers can be added to protect against the oxo-degradable additives, it would be problematic for recyclers to determine how much stabiliser needs to be added and to what extent the oxo-degradable plastic has already degraded. On this basis it seems unreasonable to claim recyclability of oxo-degradable plastics in existing recycling streams."

62.5. לאור העובדה ששקיות האוקסו יתפרקו רק לאחר כ- 2 עד 5 שנים, אזי במהלך התקופה שטרם הפירוק, שהינה תקופה ארוכה של מספר שנים, השקיות עדיין יחוו זיהום סביבתי:

"(h) Litter

Some oxo-degradable producers maintain that their products are a solution to the littering problem because oxo-degradable packaging will eventually degrade and then biodegrade. However, as the plastics will not degrade for approximately 2-5 years, they will still remain visible as litter before they start to degrade."

63. כאמור מדובר במסקנות המבוססות על מחקר מעמיק ויסודי, ובלתי תלוי, של מומחים בעלי שם מאוניברסיטת Loughborough באנגליה, כאשר כאמור לעיל, הדו"ח גם עבר ביקורת עמיתים, שקבעו כי הוא מבוסס כדבעי.

64. ויודגש: שניים מתוך המומחים העמיתים שביצעו את הביקורת (Peer-review) על מחקר DEFRA, אף ציינו שהיה מקום לקבוע ממצא חריף יותר בנוגע לשקיות האוקסו, לפיו המצג כאילו שקיות האוקסו הינן שקיות מתכלות, איננו רק מצג מטעה כפי שקובע המחקר, אלא שמדובר ממש במצג כוזב (false).

ראה לעניין זה את דו"ח ביקורת העמיתים, המצ"ב כנספח "30", בעמוד 2, שם נכתב כך:

"Two reviewers felt that the authors' conclusion that claims on oxo-degradable plastic are 'confusing' could have been strengthened to say that the claims are 'false', on the basis of the evidence presented."

65. הרזומה של המומחים שביצעו את ה-Peer-review לדו"ח DEFRA, מצ"ב כנספח "42".

66. אחד המומחים הבולטים שמחקריו צוטטו במחקר DEFRA, ואשר גם היה אחד מתוך שלושת העמיתים שביצעו את הבדיקה (peer-review) של הדו"ח, הינו פרופ' ראמאני נאריאן (Narayan).

67. פרופ' נאריאן, הינו מומחה בעל שם עולמי בתחום התכלות הפלסטיק, כמפורט בתדפיס המצ"ב כנספח "31".

68. בין היתר, פרופ' נאריאן היה במשך שנים חבר בדירקטוריון ASTM (ארגון התקינה האמריקאי, לחלן: "ASTM"), ויו"ר הוועדה הרלבנטית ב-ASTM (וועדת D20.96) שאחראית על תקנים של התכלות פלסטיק (Committee on Environmentally Degradable Plastics and Biobased Products). כיו"ר הוועדה הנ"ל זכה פרופ' נאריאן לתעודות הוקרה רבות מה-ASTM.

פרופ' נאריאן משמש כיו"ר המדעי של BPI - Biodegradable Products Institute, ארגון בעל שם עולמי בתחום התכלות הפלסטיק.

פרופ' נאריאן שימש ואו משמש גם כנציג ארה"ב בוועדה הרלבנטית לפלסטיק בארגון התקנים העולמי (ISO), ואף משמש כיו"ר וועדה לטרמינולוגיה של התכלות פלסטיק בארגון התקנים העולמי (ISO), הכל כמפורט בנספח "31". רשימה של תקנים עליהם אחראית וועדת D20.96 שבראשה עמד פרופ' נאריאן, מצ"ב כנספח "43".

69. כך שפרופ' נאריאן, הינו מומחה בעל שם בינלאומי, אולי המומחה ב"הא הידיעה" להתכלות של פלסטיק. וכאמור, פרופ' נאריאן הינו אחד מתוך שלושת המומחים שביצעו ביקורת עמיתים על מחקר DEFRA, והוא סומך ידיו על דו"ח DEFRA ועל ממצאיו. ורי גם את ניירות העמדה והמאמרים הבאים של פרופ' נאריאן התומכים באותן מסקנות, המצ"ב כנספחים "45" - "47".

70. לסיכום פרק זה - כפי שקבע במפורש מחקר DEFRA, אין כיום בנמצא שום מחקר מהימן ומבוסס, המוכיח התכלות של שקיות אוקסו. כך נקבע באופן חד משמעי, תוך שנקבע כאמור שלשקיות האוקסו אין כל תועלת לסביבה ביחס לשקיות רגילות, בעוד שטמון בהן פוטנציאל לנוזק סביבתי, וכי במפורש לא סביר שהן יתכלו במטמנות.

ה.6. מסקנות דו"ח DEFRA אומצו בזירה הבינלאומית

71. בעקבות "הנוק אאוט" שקיבלה תעשיית האוקסו בזירה הבינלאומית, בדמות מחקר DEFRA, הפסיקו חברות בינלאומיות רבות להשתמש בשקיות האוקסו.

כך למשל, רשת הענק הקמעונאית TESCO הפסיקה להשתמש בשקיות האוקסו בעקבות מחקר DEFRA, לאחר שהתברר לה שהמצגים לגביהן מטעים, ושהשקיות אינן מתכלות ואינן ידידותיות לסביבה. כך גם נהג תאגיד הענק הקמעונאי Co-operative, וכפי שעולה מהכתבה המציינת כנספת 10", כך נהגו גם רשתות נוספות:

"Tesco Drops Oxo-Degradable Plastic Bags"

One of the UK's largest retailers, Tesco, recently announced it has ditched its 'eco-friendly' carrier bags after research revealed they may be more environmentally damaging than conventional plastic bags.

Perhaps this headline from London's largest circulation daily newspaper, The Daily Mail, says it best:

Myth of 'eco-friendly' bags exposed as Tesco dumps 'green' carriers that may actually harm the environment

Why the loud 'symphony' of criticism? Actually, this move comes more than one year after a report by Britain's DEFRA (UK Department for Environment, Food and Rural Affairs), which initially raised concerns about claims that 'oxo-degradable' bags would degrade to water, carbon dioxide and biomass in just 18 months.

A competing supermarket chain, the Co-operative, took similar action to drop 'oxo' degradable bags last year in the wake of the DEFRA report.

The 2010 DEFRA report concluded that degradability depends on where and under what conditions the bag ended up after use. In a landfill, an oxo biodegradable bag won't degrade at all because there is no light or oxygen, and these materials also cause problems in recycling streams according to the European Plastics Recyclers Association. TESCO is merely the latest retailer to catch up to this reality.

According to an article published by the UK National Non-Food Crops Centre, Tesco commented:

"We took the decision to remove the biodegradable additive because we believed it contributed towards them becoming weaker (addressing customer concerns about the strength of our bags) and to help better promote their re-use and recycling at end of life. This decision was underpinned by a detailed review of the science, using external experts to help us understand the full life cycle environmental impacts of our carrier bags."

Tesco also stated that as early as February 2011 it started to issue new carrier bags to its stores without the biodegradable additive, but with up to 15% recycled plastic."

על רקע החלטת TESCO להפסיק את השימוש בשקיות האוקסו, מופנה בית המשפט הנכבד גם לדברים מאתר ה- NNFCC (UK's National Centre for Biorenewable Energy, Fuels and Materials) (להלן: "NNFCC"), שהינו גוף מקצועי שהוקם על ידי ממשלת אנגליה ועוסק בתחומי איכות סביבה (ר' נספח 17), ואשר היה מעורב בטיפול המקצועי בדו"ח DEFRA ובדיקת מסקנותיו.

כך, במסגרת עדכון שפירסם ה- NNFCC באתר האינטרנט שלו ביום 16.8.2011, מצוטט ד"ר ג'ון וולאמס, בכיר ב- NNFCC, המציין כי ה- NNFCC פועל מזה מספר שנים על מנת לגרום להתאגידים המשתמשים בשקיות האוקסו לשקול את הנזקים הסביבתיים שגורמות שקיות האוקסו, ומפעילים לחץ לעבור לשקיות שהן באמת ידידותיות לסביבה, להבדיל משקיות האוקסו (תדפיס של העדכון הנ"ל מתוך אתר האינטרנט של ה- NNFCC, מצ"ב כנספת 32"):

Supermarket giants Tesco drop oxo biodegradable bags

UK supermarket chain Tesco has dropped 'eco-friendly' carrier bags after evidence suggests they are doing more harm than good.

Oxo biodegradable bags are made of non-renewable plastics, which are able to degrade in the presence of oxygen and sunlight thanks to the addition of small amounts of metals.

Last year Tesco handed out over two billion oxo biodegradable bags to customers, but now the supermarket giant has had a re-think and stopped using the bags because they may be worse for the environment than conventional carriers.

"We've been putting pressure on the supply chain for several years to consider the negative impacts of oxo biodegradable bags and move to more environmentally-friendly alternatives," said Dr John Williams, Head of Materials at the NNFCC.

"Plastics are excellent materials, highly functional and energy efficient. Promoting sensible and certified routes to reuse, recycle and dispose of plastics, will improve sustainability. Artificially accelerating the degradation of an oil-based plastic is neither economically or environmentally sensible."

Tesco's decision follows research by the UK Department for Environment, Food and Rural Affairs (Defra), which cast doubts over claims that the bag would degrade to water, carbon dioxide and biomass in just 18 months.

Defra's report concluded that degradability would depend on where and under what conditions the bag ended up after use. Certainly not an antidote to plastic littering as some producers claim.

In landfill an oxo biodegradable bag won't degrade at all because there is no light or oxygen, and these materials also cause problems in recycling streams according to the European Plastics Recyclers Association.

A spokesman for Tesco said, "We took the decision to remove the biodegradable additive because we believed it contributed towards bags becoming weaker and to help better promote their re-use and recycling at end-of-life."

"This decision was underpinned by a detailed review of the science to help us understand the full life-cycle environmental impacts of our carrier bags."

New Tesco bags are not biodegradable but instead contain 15 per cent recycled material."

74 בנוסף, מצ"ב כנספח "33" כתבה מתוך עיתון ה- Telegraph הלונדוני, המצטט את השר לאיכות הסביבה של ממשלת אנגליה נכון למועד הכתבה, דן גוריס, מאמץ את מסקנות דו"ח DEFRA ומבהיר שהוא מקווה שיצרניות האוקסו יפסיקו מעתה ואילך להציג את מצגיהן המטעים כאילו ששקיות האוקסו הן טובות יותר לסביבה מאשר שקיות פלסטיק רגילות :

"Environment minister Dan Norris said: 'The research today clearly shows us that consumers risk being confused by some claims made about oxo-degradable plastics.

...

We hope this research will discourage manufacturers and retailers from claiming that these materials are better for the environment than conventional plastics."

75 וראה גם את הדברים הבאים, שצוטטו גם הם מפי ד"ר ג'ון ווילאמס, כאמור בכיר ב- NNFCC, תוך שהוא מגן על מקצועיותו של הדו"ח, והודף את טענות תעשיית האוקסו-המנסה להטיל דופי במחקר הנ"ל (כנספח "34") :

"Critics of oxo-bio hit back at 'no evidence' claims

By Hamish Champ

Posted 25 October 2011

An organisation involved with a University of Loughborough report into oxo-biodegradable materials has rejected claims that its conclusions were not supported by evidence.

Dr John Williams, head of materials and energy at the NNFCC, the UK's National Centre for Biorenewable Energy, Fuels and Materials, said he was "disappointed but not surprised" to read of a recent attack on the Loughborough report in PRW by companies involved in the manufacture of oxo-biodegradable materials.

"The Loughborough report was peer reviewed and checked by the chief scientist of the Department for Environment, Food and Rural Affairs (DEFRA)," he said.

The report, commissioned by the then-Labour government and published in March 2010, argued that "some plastics marked as degradable might not be as environmentally-friendly as consumers think".

However recent criticism of the document by three companies which manufacture oxo-biodegradable materials prompted Williams to defend its findings.

"It is to be expected that any industry group will disagree with a report that does not support their view. The Loughborough report set out to with one aim, to find independent, verifiable evidence for the claims made by oxo-biodegradable material manufacturers and could not find any," he said.

Williams added: "The fact that oxodegradable manufacturers have produced their own scientific dossier is meaningless without independent supporting evidence and this was not provided when asked for."

Dr Williams' comments followed the publication of a scientific dossier compiled by Symphony Environmental, EPI and Wells Plastics and published on their respective websites.

In a joint statement issued earlier this month the three firms argued that the Loughborough research team "had no expertise" in the field of oxo-biodegradable plastic technology.

However the NNFCC, which said it persuaded supermarket giant Tesco to stop using plastic bags made of ox-biodegradable material earlier this year, rejected this and counter-argued that it was the oxo-biodegradable industry that had yet to table peer-reviewed evidence for its own claims."

76. והדברים ברורים - מסקנותיו של מחקר DEFRA, אושרו ואומצו בזירה הבינלאומית.

7.ה כללי ה- Federal Trade Commission - FTC

77. הגוף הממשלתי האמון בארה"ב על מסחר הוגן והגנה על הצרכן, הינו ה- Federal Trade Commission ("FTC"), ר' נספח "5" לעיל.

78. ל- FTC קיימים כללים מפורשים המסדירים את האופן בו ניתן להציג לצרכן מצגים שיווקיים לגבי מוצרים "מתכלים" או "ידידותיים לסביבה", וזאת על מנת למנוע הטעייה של הצרכנים בתחום זה. כללים אלה מכונים - Guides for the Use of Environmental Marketing Claims - Green Guides, וניתן לצפות בהם באתר האינטרנט של ה- FTC, בכתובת האינטרנט הבאה:
<http://www.ftc.gov/os/fedreg/2012/10/greenguidesstatement.pdf>

79. במקרים בהם תאגיד מפר את הכללים הללו, ומציג מצגים מטעים לצרכן, נוקט ה-FTC בפעולות אכיפה כנגד התאגיד המפר, כמפורט למשל ב**נספח "27"** (עמוד 5, והערות שוליים 1) וכן ראה למשל ב**נספח "28"** (עמ' 2 והערות שוליים 1). כמפורט באסמכתאות הללו, בשנים האחרונות נקט ה-FTC מספר פעולות אכיפה כנגד תאגידים שהציגו מצגים מטעים בנוגע לשקיות האוקסו, כאילו שהן שקיות מתכלות, מבלי שהיה בסיס למצגים:

"The U.S Federal Trade Commission (FTC) has advised companies 'that unqualified biodegradable claims are acceptable only if they have scientific evidence that their product will completely decompose within a reasonably short period of time under customary methods of disposal. Additionally, the U.S. National Advertising Division (NAD) of the Council of Better Business Bureaus recommends that advertisers discontinue claims such as '100% oxo-biodegradable' because such statements incorrectly suggest that a plastic will quickly or completely biodegrade with the help of these additives. In fact, the NAD and FTC have taken action against companies using the additive technology for 'oxo-biodegradables' and using the word 'biodegradable' for marketing purposes that have made false and unsubstantiated claims."

80. באוקטובר 2010, הודיע ה-FTC, כי בכוונתו להבהיר את הכללים הקיימים, ולקבוע במפורש שניתן יהיה להציג לצרכן מצג לפיו שקית פלסטיק היא "שקית מתכלה", רק אם קיימת הוכחה מבוססת לכך שהשקית מתכלה **באופן מלא בתוך פרק זמן של פחות משנה**. בתוך כך גם הודיע ה-FTC שהכלל הנ"ל יחול במפורש גם על שקיות האוקסו. יצויין כי מדובר בהבהרה בלבד של הכלל הקיים, קרי תבהרה דקלרטיבית המצהירה על נורמה שכבר קיימת ואין מדובר ביצירת נורמה חדשה, וה-FTC נוהג בפועל על פי כלל זה כבר מספר שנים.

81. ה-FTC פרסם את הנוסח המוצע של הכללים החדשים הנ"ל לקבלת תגובות מן הציבור. אחד מהגופים שהגיבו, הינה Symphony, יצרנית תוסף אוקסו. תגובתה הנ"ל, **הינה רלבנטית ביותר לענייננו!!**. נייר העמדה שהגישה Symphony ל-FTC, מצ"ב **כנספח "9"**.

82. האמור בנייר העמדה הנ"ל הינו כמובן "דברים מטעים", המוצגים על ידי תעשיית האוקסו באופן מגמתי ובלתי מבוסס, ורוב הטענות בנייר העמדה הנ"ל גם נידחו על ידי מחקר DEFRA בהיותם חסרי בסיס, ואולם לעניין השורה התחתונה, Symphony מכירה בכך שהמצג "שקיות מתכלות", הינו כשלעצמו מצג שעלול להטעות ואיננו משקף באופן נכון ומלא את התכונות של שקיות האוקסו, ולכן מציעה-Symphony במסגרת נייר העמדה הנ"ל לתקן את המצגים בנוגע לאוקסו, באופן הבא:

"24. The consumer is entitled to know the characteristics of the plastic, but many packages will not have enough room for lengthy description. We would therefore suggest that oxo-biodegradable plastic should bear the logo and website address of the additive-supplier and be labeled as follows:

'This packaging is made with oxo-biodegradable technology, to last a much shorter time in the open environment than ordinary plastic. For further information see www.????'

83. הדברים מדברים בעד עצמם. Symphony עצמה למעשה מודה שהצרכן זכאי לכך שיוצגו לו התכונות הנכונות והמלאות של השקיות, והיא מסכימה שלא תשווקנה יותר שקיות האוקסו באמצעות המצג "שקיות מתכלות", שכן היא מכירה בכך שמצג כזה איננו משקף באופן נכון ומלא את התכונות של השקיות, ובפרט, Symphony מודה בכך שאין מקום להציג את מוצרי האוקסו כמוצרים שיש להם יתרון כלשהו במטמנות, ולכן היא מציעה להציג לצרכן מצג לפיו היתרון היחידי בשקית אוקסו על פני שקית רגילה הינו רק במצב שבו השקית תגיע בסוף חייה לשטח פתוח (כאשר גם "יתרון" זה, כשלעצמו הינו מוכחש).

84. ואכן, בתום התהליך, אישר ה-FTC את נוסח הכללים החדשים, העתק העמודים הרלבנטיים מצ"ב **כנספח "35"**. כן מצ"ב **כנספח "36"** תמצית של הכללים, וכפי שניתן לראות, הכללים קובעים כי ניתן יהיה להציג לצרכן מצג לפיו שקית פלסטיק היא "שקית מתכלה", רק אם קיימת הוכחה מבוססת לכך שהשקית מתכלה **באופן מלא בתוך פרק זמן של פחות משנה**.

85. עוד יצויין, כי על רקע עבודה יסודית זו שביצע ה-FTC, פועל כיום גם המשרד להגנת הסביבה לאימוץ כללים זהים ו/או דומים, ופירסם גם הוא, בדומה ל-FTC, טיוטת כללים להערות הציבור, המאמצת עמדה זהה ו/או דומה. העתק הטיוטה שפורסמה באתר המשרד להגנת הסביבה, מצ"ב **כנספח "1"**.

86. בהתאם לכללי ה-FTC ולטיוטת הכללים שפירסם המשרד להגנת הסביבה, השימוש במושג "ידידותי לסביבה", הינו אסור, בהיותו מושג גורף וכללי מדי, שאיננו ניתן להוכחה. ר' למשל עמוד 12 לטיוטת הכללים שפירסם המשרד להגנת הסביבה.

ובאופן ספציפי, באשר למצגים של "התכלות", ו"פריקות ביולוגית", קובעת טיוטת הכללים, בהתאם לתקן הישראלי, כי ניתן להציג לגבי מוצר מסויים כי הינו "מתכלה" רק אם הוא מתכלה בקומפוסט בהתאם לתנאים שפורטו בכללים; וניתן להציג מצג לגבי מוצר מסויים כי הינו "פריק ביולוגית", ואך ורק אם ניתן לפרקו ליסודות המצויים בטבע במתקן קומפוסט תעשייתי או מתקן עיכול אנאירובי, כאמור בתקן ישראלי 6018 בעניין "פלסטיק מתכלה ומוצרייו" (נספח "24"), המאמץ את התקן האירופי EN והתקן הבינלאומי ISO החל גם על המוצר וגם על אריזתו, ובנוסף הוא עומד בכל התנאים שפורטו בטיטות הכללים.

87. בהתאם להגדרות הנ"ל, וכן בהתאם לתנאים הנוספים המצטברים שפורטו, השקיות שמוכרת המשיבה, באופן מפורש, אינן יכולות להיקרא שקית "ידידותית לסביבה" ו/או "מתכלה" ו/או "פריקה ביולוגית".

8.ה. על פי התקנים המוכרים, התכלות מלאה חייבת להרחש בתוך חצי שנה לכל היותר על מנת להציג לצרכן מצג כי מוצר מסויים הינו "מתכלה"

88. פרק הזמן הקצר הנ"ל מוגדר כפרק זמן שלא עולה על 180 יום על פי התקן הבינלאומי ISO 17088, התקן האירופאי EN 13432, התקן האמריקאי ASTM 6400 והתקן הישראלי SI 6018.

89. במצב בו מתקיים תהליך של התפרקות לחלקיקים קטנטנים, בעוד שהחלקיקים אינם מתכלים באופן מלא בתוך פרק זמן של שנה אחת, טמון בדבר פוטנציאל לנזק סביבתי. ראה בעניין זה במחקר DEFRA, (נספח "3") וכן את עמדתו של פרופ' נאריאן, למשל בנספחים "45"–"47", ואת עמדת הגופים הפדראליים בארה"ב מתחום הצרכנות ואיכות הסביבה, למשל בנספחים "8", "35", "36" ו-"44".

9.ה. התנאים הקיימים במטמנות אינם מאפשרים "התכלות"

90. בישראל, כ- 87% מן השקיות יגיעו למטמנה, ועל כן השאלה האם שקיות האוקסו מתכלות במטמנה או לא, הינה שאלה קריטית להכרעה בבקשת האישור דנא, לכן אם 87% מהשקיות אינן מתכלות, די בכך כדי לקבוע ששיווקן לצרכן כ"שקיות מתכלות" מהווה הטעייה צרכנית.

91. פרק 1 לדו"ח DEFRA, שכותרתו "Key Findings", בע' 4, קובע הדו"ח כך:

"There is a lack of evidence about what actually happens to oxo-degradable plastics in landfill. It is possible that they will degrade in landfill sites if sufficient oxygen is present but the most likely scenario is that they remain un-degraded."

92. כמפורט בחוות דעת המומחה המצ"ב נספח "13", באותו יום בו השקית מגיעה למטמנה, היא נכבשת תחת שכבות של אשפה, מהודקת באמצעות כלים כבדים, ומכוסה כבר לאחר יום אחד בשכבה של חול בעובי של 15 ס"מ, כך שעוד הרבה לפני שמסתיים "שלב טרום ההתפרקות", קרי שלב חיי המדף של השקית שבו פועלים האנטיאוקסידנטים המונעים את התחלת תהליך ההתפרקות, השקית כבר תגיע למצב שהיא לחלוטין איננה חשופה לחמצן, ולכן אפילו תהליך ההתפרקות לא יחל, קל וחומר שלא יתחיל שום תהליך של התכלות.

93. בית המשפט הנכבד מופנה בעניין זה גם למקרה אותו תיאר המומחה גלעד אוסטרובסקי, בחוות דעתו נספח "13" בעמוד 5, שם תואר כיצד בוצעה חפירה אל תוככי מטמנת "נעם עפולה" ונמצאו גיליונות כמעט שלמים אותם ניתן ממש לקרוא של עיתון "על המשמר" מלפני 30 שנה. שעה שנייר עיתון לא התכלה משך 30 שנה במטמנה, קל וחומר ששקיות האוקסו לא יתכלו שם.

94. כן מופנה בית המשפט הנכבד לחוות דעת משלימה של מר אוסטרובסקי, נספח "14", שם צויין כי במדידות שנעשו באתרי הטמנה רבים נמצא שכמות החמצן בגוף הפסולת המוטמנת נמוכה מאד וספק אם היא יכולה לתמוך בהתפרקות האוקסו. בחיריה, ריכוז החמצן ברוב המדידות שהתבצעו בסקר-השדה בשנת 2000 היה של 0.3-1.0 אחוזים בלבד. בעוד שבמדידות אחרות שהתבצעו בחיריה ובאתר דודאים שיעור החמצן היה 0%, כלומר ללא חמצן.

95. על מנת שמטמנה בארץ תקבל רשיון עסק, עליה לעמוד בין היתר בתנאים שמכתיב המשרד לאיכות הסביבה.

96. מצ"ב, נספח "19", מסגרת תנאי ראשון עסק למטמנות, כפי שהודפסה מאתר המשרד לאיכות הסביבה באינטרנט.

97.

סעיף 5 עוסק בהפעלת האתר ותחזוקה שוטפת. כפי שניתן לראות סעיף 5.1.1 ג' ו- ו', בכל יום עבודה מתבצעות הפעולות הבאות במטמנה:

97.1. ראשית – כל יום, לפחות 3 פעמים ביום, נדחסת הפסולת במטמנות על ידי ציוד מכני כבד המיועד במיוחד לצורך הידוק הפסולת:

"ג. פסולת הנטמנת באתר תיכבש ע"י ציוד מכני כבד שיעבור על הפסולת לפחות שלוש פעמים לפני כיסויה..."

97.2. שנית – בסוף כל יום, מכוסה הפסולת במטמנה בשכבה של "חומר כיסוי" כהגדרתו בתקנות למניעת מפגעים (מניעת זיהום אוויר וריח בלתי סבירים מאתרים לסילוק פסולת), התשי"ן - 1990 (להלן: "תקנות המטמנות").

"חומר כיסוי" מוגדר בתקנה 1 לתקנות המטמנות, כך:

"חומר כיסוי" - חומר המשמש או המיועד לשמש לכיסוי פסולת המסולקת באתר לסילוק פסולת; לענין זה, "חומר" - אדמה, חול, עפר, כורכר וכיוצא באלה, ובלבד שהם ניתנים להידוק ונקיים מפסולת;

תקנה 6(א) לתקנות המטמנות מחייבת שהשכבה היומית של חומר הכיסוי שיונח על הפסולת, תהיה לכל הפחות בעובי של 15 סנטימטר:

"6. (א) מפעיל ינקוט כל אמצעים הדרושים לכיסוי יומיומי מהודק של כל הפסולת באתר באמצעות חומר כיסוי בשכבה שעוביה לא יפחת מ-15 סנטימטרים."

98.

במטמנות, ובוודאי במטמנות בישראל שהן המטמנות הרלבנטיות לעניין בקשת האישור דנא, אין חמצן שיכול להביא לתהליך של התכלות. הדבר מתחייב לאור תנאי רשיון העסק, כאשר למטמנות יש גם אינטרס עצום משל עצמן, גם ללא קשר לחובה שלהן לעמוד בדרישות תנאי העסק, לדאוג לדחיסה מקסימלית של האשפה, שכן נפח האיחסון העומד לרשות המטמנה הינו מוגבל ולכן פועלות המטמנות למיקסום יכולת האיחסון שלהן על ידי דחיסה מקסימלית של האשפה.

99.

בנסיבות אלה, לא ייתכן שיהיה במטמנות "מספיק" חמצן לתהליך התכלות האוקסו. ושעה ש- 87% מהשקיות יגיעו למטמנות, אזי שיווקן של שקיות האוקסו כ"שקיות מתכלות", הינה הטעייה צרכנית מובהקת.

1.

המצגים המטעים שמציגה המשיבה לציבור הצרכנים

100.

המשיבה הנה הרשת הקמעונאית הראשונה והגדולה בישראל, שבבעלותה רשתות שיווק ומותג פרטי, במסגרתו היא משווקת מוצרים לבית לרבות מוצרי מזון, רחצה, נקיון ועוד.

101.

המשיבה משווקת שקיות פלסטיק (שקיות אשפה), אשר על גבי אריזתן מופיעים המצגים השיווקיים המטעים הבאים:

101.1. "שקיות אשפה מתכלות".

101.2. Degradable Garbage Bags

101.3. "ידידותיות לסביבה".

101.4. מתפרקות בטבע תוך שנה.

101.5. מאפשרות "סביבה ירוקה".

102.

בנוסף למצגים על גבי האריזה מופיעה הפסקה המטעה הבאה:

"כתוצאה משילוב של אור, לחות וחום, השקיות מתפרקות בסביבה באופן טבעי תוך פרק זמן של חצי שנה עד שנה, ובכך הן תורמות לשמירה על איכות הסביבה מיחזור הוא תהליך שבו ניתן לעשות שימוש חוזר בפסולת או במרכיבים ממנה ולהפכם לחומר גלם. כך מתאפשר חיכוך בחומרי גלם מצד אחד ובכמויות הפסולת והזיהום מצד שני"

103.

בנוסף מוצג על גבי האריזה כאילו השקיות מתאימות למיחזור פלסטיק, שעה שדה פקטו אין מיחזור של שקיות פלסטיק בישראל, ואילו היו במחזור, היו שקיות האוקסו גורמות נזק לקווי המיחזור מאחר שהפלסטיק המתפרק מכליל תוספים הגורמים להתפרקות של הפלסטיק ופוגעים בעמידותו. ר' למשל עמ' 4 לדו"ח DEFRA.

104. כמו כן, השקיות ארוזות באריזה ירוקה עם ציור של עץ בשדה ירוק, לכאורה לרמז על מוצר ידידותי לסביבה.

צילומים של אריזות מוצרי המשיבה, מצ"ב **כנספחים "4" ו-"50"**.

105. יצויין כי על גבי האריזה, מופיע סימן של "epi" ולידו פרח. בהקשר זה יצויין כי EPI הינה יצרן תוסף האוקסו, ממנו מיוצרות שקיות האוקסו שמוכרת חוגלה, אשר כאמור כבר הסכימה לתקן את המצגים אודות השקיות במסגרת הסדר הפשרה בת"צ 51891-05-10.

106. כאמור בהרחבה בבקשת האישור דנא לעיל, מצגים אלה שמוצגים על גבי השקיות, אינם נכונים, ואינם מבוססים.

107. את אותם מצגים ו/או מצגים דומים הציגה המשיבה לגבי שקיות אוכל ששיווקה באותה צורה כמפורט למשל בתדפיסים המצ"ב **כנספחים "48" – "51"**.

ז. המקרה הפרטי שלי

108. אני מייחסת חשיבות לשמירה על איכות הסביבה, בין היתר, באמצעות השימוש במוצרים ידידותיים לסביבה.

109. אני נהגתי לרכוש שקיות פלסטיק רגילות (הן שקיות אשפה והן שקיות קטנות למזון), ועם התחלת ה"טרנד" של שיווק שקיות שהוצגו לצרכנים כ"מתכלות" ו"ידידותיות לסביבה", התחלתי לרכוש שקיות אלה, של מגוון החברות ששיווקו שקיות אלה בשוק, לרבות של המשיבה כאן.

110. משהתברר לי, כי המצגים אודות השקיות, אינם נכונים ואינם מבוססים, ושהתברר לי כי לא רק שקיות האוקסו אינן תורמות לאיכות הסביבה, אלא אף עלולות להזיק לסביבה, הרגשתי מרומה ומנוצלת וחדלתי מרכישתן. אני, שכאמור, מקפידה על שמירה על איכות הסביבה חשה חוסר אונים ועגמת נפש רבה.

111. אציין כי משיחות שערכתי עם אנשים בסביבתה – הורים גננות ועוד, הסתבר לי כי השימוש בקרב אנשים אלו בשקיות המשווקות על ידי המשיבה הנו רב ביותר, באשר לתחושתם ברור שזה יותר "נכון" מבחינה סביבתית. לפיכך סברתי, כי גודלה של הקבוצה הנפגעת מהתנהלותן של המשיבות מצדיקה את בירור התובענה דן כתובענה ייצוגית.

112. אטען כי הפרסום המטעה בדבר תכונות המוצרים של המשיבה היה הגורם לרכישת מוצרי המשיבה על ידי.

113. מטבע הדברים, לא שמרתי את הקבלות בגין הרכישות שבוצעו על ידי של מוצרי המשיבה, אך כאמור, אני מצהירה על כך בתצהירי זה ואמסור פרטים על כך במהלך חקירתי הנגדית.

114. מצ"ב, **כנספחים "37" – "38"**, המצורפים לצורך ראיתי בלבד ולא לצורך ביסוס עילת התביעה, שתי קבלות בדבר רכישת שקיות אוקסו של המשיבה שביצעתי בנובמבר 2012 ובספטמבר 2013.

115. כמו כן מצ"ב **כנספחים "4" ו-"50"** לעיל צילום האריזות של שקיות האוקסו של המשיבה.

116. כאמור לעיל, אני מנהלת מזה מספר שנים, מאז שנת 2010, הליך של בקשה לאישור תובענה ייצוגית כנגד סנו וחוגלה. בימים אלה, לאחר הליך גישור שנוהל בפני מומחה מטעם בית המשפט בהליך הנ"ל, הסכימו סנו וחוגלה לתקן את המצגים אודות השקיות והושג הסדר פשרה שהוגש לבית המשפט הנכבד שם, ועם הגשת הבקשה לאישור הסדר הפשרה בתיק מול סנו וחוגלה, מוגשת בקשת האישור דנא גם כנגד המשיבה בתיק זה, אשר מזה מספר שנים משווקת (וממשיכה לשווק) את שקיותיה באמצעות אותם מצגים מטעים, תוך שכאמור, היא מטעה את ציבור הצרכנים, פוגעת בחופש הרצון וחופש הבחירה שלהם, ומתעשרת על חשבונם באופן פסול.

ח. הנזקים שנגרמו לי

117. כאמור, אני מייחסת חשיבות לשמירה על איכות הסביבה, ושיקול זה הנחה אותי לרכוש דווקא את השקיות של המשיבה שהוצגו כ"מתכלות", מתוך תבונה שבכך אני מסייעת לאיכות הסביבה.

118. בפועל, נאלצתי ללמוד בעצמי, ובדיעבד, כי הולכתי שולל על ידי המשיבה, וכי לא רק שהשקיות אינן תורמות לאיכות הסביבה, אלא אף עשויות להזיק לה.

119. המשיבה נטעה בליבי ובלב הציבור את התחושה שאנו חלק מהמאמץ הגלובאלי לשמירה על איכות הסביבה.

120. בכך סיכלה המשיבה, באמצעות המצגים המטעים, את חופש הרצון וחופש הבחירה שלי, באופן שגרם לי לפעול בניגוד לבחירותיי ולרצוני.

121. משנתגלה לי אודות תכונותיהן האמיתיות של השקיות, והעובדה שהולכתי שולל על ידי המשיבה לרכוש מוצר העומד בניגוד לרצוני לפעול לטובת איכות הסביבה, נגרמו לי תחושות קשות של כעס, ותסכול, תוך שחשתי מרומה, וכי המשיבה ניצלה את תמימותי וחוסר הידיעה שלי על מנת להוליך אותי שולל בניגוד לרצוני, וגרמה לי לרכוש מוצר שיש בו פוטנציאל לנזק סביבתי, ונגרמה לי עוגמת נפש רבה.
122. נזקים בלתי ממוניים אלה, הינם תוצאה ישירה וטבעית של מעשיה ומחדליה האסורים של המשיבה, ומשכך, על פי עצת באי כוחי, על פי דין, מקימים לי זכות פיצוי בגין הנזקים שנגרמו לי.
123. אני מעריכה את הנזק שנגרם לי בגין ראש נזק זה, באופן שמרני, בסכום של 100 ₪.
124. בנוסף, אטען, כי על המשיבה להשיב לי ולציבור את שווי ההתעשרות שצמחה לה שלא כדין ו/או שלא על פי זכות שבדין כתוצאה מהמצגים המטעים, תפסה לעצמה נתח שוק ו/או שמרה על נתח השוק שלה ו/או הגדילה את נתח השוק שלה כתוצאה מהשימוש במצגים המטעים ו/או הפיקה רווחים כתוצאה ממכירת השקיות על יסוד מצגים בלתי נכונים, כאשר גובה ההתעשרות העוללתית יתברר במסגרת בירור התובענה.
125. אני מעריכה כי רכשתי כ- 4 אריזות של שקיות אשפה של המשיבה ו- 4 אריזות של שקיות אוכל של המשיבה (כאשר מובהר שבגין 2 האריזות שנרכשו על ידי לצורך התייעוד הראיתי לקראת התביעה אינני תובעת השבת התעשרותה של המשיבה, אלא אך ורק בגין האריזות שנרכשו על ידי על יסוד המצגים המטעים). אני מעריכה כי עלות ממוצעת של אריזה של שקיות אשפה של המשיבה הינה כ- 20 ₪, ועל כן אני מעריכה ששילמתי כ- 80 ₪ בגין שקיות אשפה של המשיבה. אני מעריכה כי עלות ממוצעת של אריזה של שקיות אוכל של המשיבה הינה כ- 8 ₪, ועל כן מעריכה ששילמתי כ- 32 ₪ בגין שקיות אוכל של המשיבה. לאור הכשל היסודי בתמורת העסקה שנקשרה בין המשיבה לבני תוך שהמשיבה התחייבה לספק לי במסגרת עסקת רכישת השקיות, שקיות שהן "מתכלות" ו"ידידותיות לסביבה", ובפועל לא סיפקה שקיות כאלה, ומאחר ואני מעריכה כי רווחיה של המשיבה, שהינם כמפורט בהרחבה לעיל, רווחים עולתיים ואשר צמחו לה שלא כדין ו/או שלא על פי זכות שבדין, הינם כ- 30% מעלות האריזה לצרכן, אני מעריכה את שווי ההשבה לה אני זכאית מן המשיבה, בסך של כ- 24 ₪ בגין שקיות אשפה, וכ- 10 ₪ בגין שקיות אוכל, ובסך הכל 34 ש"ח.

ט. היקף הנזקים לחברי הקבוצה

126. מטבע הדברים, אין בידיי את הנתונים המדויקים ביחס להיקפי המכירות של המשיבה, ולפיכך הנזקים שנגרמו לציבור ושווי ההתעשרות שצמחה למשיבה כתוצאה מן המצגים המטעים, אך כפי שיפורט להלן, אני מסוגלת לאמוד ולהעריך נזקים אלה, על פי החישוב הבא:
- 126.1. על פי נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה⁶ בישראל ישנן כ- 1,730,700 משפחות. אני מניחה שלפחות 70% מהמשפחות הללו (קרי: 1,211,490 משפחות) רוכשות שקיות אוכל "מתכלות" ומעדיפות אותן על פני שקיות פלסטיק רגילות.
- 126.2. אני מעריכה כי נתח השוק הממוצע של המשיבה בשוק שקיות האשפה ושקיות האוכל על פני השנים הוא כ- 20%.
- 126.3. אני מעריכה כי כל צרכן שהיה יודע כי השקיות המתפרקות עלולות להזיק לסביבה, כאשר טרם נבדקו כדבעי ההשלכות הסביבתיות והבריאותיות של החלקיקים הקטנטנים שנוצרים בתהליך ההתפרקות ואינן מתכלים ונטמעים בסביבה באופן מלא (ר' מחקר DEFRA, נספח "3"), לא היה רוכש את השקיות.
- 126.4. לחילופין, אני מעריכה כי כ- 60% מציבור הצרכנים של שקיות המשיבה, רוכש אותן על יסוד המצגים בדבר היותן "ירוקות". לעניין הערכה זו מופנה בית המשפט הנכבד למחקר משרד התמ"ת, נספח "20", המבוסס על סקר שנערך בקרב משקי בית בישראל, וקובע כי כ- 70% מן הצרכנים בישראל רואים בפרמטר של השפעת המוצר על הסביבה כשיקול חשוב בהחלטת הקנייה שלהם, וכי כ- 40% ממשקי הבית מוכנים לשלם יותר עבור מוצרים "ידידותיים לסביבה", תוך שיש בנתון זה כדי לאפשר לבית המשפט הנכבד לקבוע, בוודאי בשלב הלכאורי של בקשת האישור, אודות קיומו של קשר סיבתי בין מצגים מטעים כאילו מוצר מסויים הינו "ידידותי לסביבה", לבין החלטת ציבור הצרכנים לרכוש מוצר כזה, והיקף הקבוצה.
- 126.5. על כן, להערכתי, הקבוצה מונה כ- 200,000 משקי בית.
127. בהתאם, אני מעריכה את גובה הפיצוי המצטבר לחברי הקבוצה בגין ראש הנזק הלא ממוני, בסכום של כ- 20,000,000 ₪ (200,000 יחידים קבוצה כפול 100 ₪ פיצוי לכל אחד מיחיד הקבוצה).

⁶ ר' נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה לשנת 2008.

לעניין הפיצוי ו/או ההשבה בגין שווי ההתעשרות העוללתית שצמחה למשיבה שלא כדין ו/או שלא על פי זכות שבדין כתוצאה מהמצגים המטעים -

128.1. המשיבה תפסה לעצמה נתח שוק ו/או שמרה על נתח השוק שלה ו/או הגדילה את נתח השוק שלה כתוצאה מהשימוש במצגים המטעים ו/או הפיקה רווחים כתוצאה ממכירת השקיות על יסוד מצגים בלתי נכונים, וזאת באמצעות הצגת מצגים מטעים לצרכנים, והפרת חובות הגילוי ואיסור ההטעיה והתחייבויותיה החוזיות כלפי הצרכנים.

128.2. נתח השוק שתפסה לעצמה המשיבה ו/או נתח השוק ששמרה עליו באמצעות המצגים המטעים, יצר למשיבה התעשרות עוללתית, שלא כדין ושלא על פי זכות שבדין.

128.3. אלמלא המצגים המטעים, לא הייתה המשיבה יכולה לזכות בנתח שוק מתוך שוק "השקיות המתכלות".

128.4. בגידרה של תביעה זו תידרש המשיבה להשיב לציבור את שווי ההתעשרות שצמחה לה, קרי מלוא הרווחים שצמחו לה מכוח נתח השוק שנוצר לה בשוק זה. כאשר גובה ההתעשרות העוללתית יתברר במסגרת בירור התובענה.

128.5. אני מעריכה כי שווי ממוצע של שקיות אשפה הינו כ- 20 ₪ לאריזה. ר' הקבלות המצ"ב **כנספחים "37" - "38"**. אני מעריכה כי שווי ממוצע של שקיות אוכל הינו כ- 8 ₪ לאריזה. ר' התדפיסים המצ"ב **כנספחים "48" - "49"**.

128.6. אני מניחה כי משפחה ממוצעת רוכשת 10 תבילות של שקיות בשנה. מאחר והמבקשת מעריכה כי נתח השוק הממוצע של המשיבה על פני השנים הינו כ- 20%, אני מניחה כי משק בית רכש בממוצע כ- 2 תבילות של שקיות של המשיבה בשנה מכל סוג (2 אשפה ו- 2 אוכל).

128.7. להערכתי, הרווחים שצומחים למשיבה מכל אריזה הינם בגובה 50% מן המחיר לצרכן.

128.8. השקיות נשוא התובענה משווקות על ידי המשיבה מאז שנת 2008 או מועד סמוך. בשלב מסוים, ככל הנראה, הופסק שיווק שקיות האוכל תחת המותג "שופרסל", תוך שכיום ככל הנראה נמכרות שקיות האוכל במתכונת שונה תחת המותג "בייסיקס" של המשיבה (ר' **נספח "50"**) (כאשר התביעה דגא עוסקת בכל המותגים של המשיבה במסגרתם שווקו שקיות "מתכלות" ו"ידידותיות לסביבה" וכיוצא באלה מצגים כמפורט בבקשה זו לעיל).

128.9. על יסוד הנחות והערכות אלה, אני מעריכה כי הרווחים העוללתיים שצמחו למשיבה, שלא כדין ו/או שלא על פי זכות שבדין, על פני השנים כתוצאה מכשל התמורה היסודי במסגרת מכירת השקיות נשוא התביעה, ונתח השוק שיצרה לה המשיבה בשוק המוצרים ה"מתכלים" על יסוד המצגים המטעים והאסורים והפרת התחייבויותיה באשר לתכונות המוצרים, הינו סך של כ- 16,800,000 ₪ על פני השנים, על פי הפירוט הבא:

128.9.1. בגין שקיות אשפה, סך של 12 מיליון ₪ על פני השנים - 200,000 משקי בית בקבוצה, כפול 2 אריזות בשנה, כפול כ- 5 שנים, כפול 20 ₪ מחיר ממוצע של אריזה, כפול 30% רווח של המשיבה מכל אריזה.

128.9.2. בגין שקיות אוכל, סך של 4.8 מיליון ₪ על פני השנים - 200,000 משקי בית בקבוצה, כפול 2 אריזות בשנה, כפול כ- 5 שנים, כפול 8 ₪ מחיר ממוצע של אריזה, כפול 30% רווח של המשיבה מכל אריזה.

י. העילות המשפטיות

1. הפרת חוזה

129. על פי עצת באי כוחי, בין חברי הקבוצה לבין המשיבה, נכרת חוזה, לפיו רכשו חברי הקבוצה מן המשיבה מוצר שהוצג כי על פי תכונותיו יש בו כדי לתרום לאיכות הסביבה, וכי הינו מתכלה.

130. על פי עצת באי כוחי, משמוכת כי מצגים חוזיים אלה, הינם בלתי נכונים, ואינם מתקיימים, הרי שיש בכך משום הפרת החוזה בין הצדדים, הן במישור הפרת חובות תוס' חלב בנוגע למצגים השיווקיים הטרומים חוזיים עובר להתקשרות, הן במישור הטעיה החוזית, והן במישור אי אספקת התמורה החוזית שהובטחה, קרי המשיבה הבטיחה לספק בעבור תשלום ששולם לה, שקיות "מתכלות" ו"ידידותיות לסביבה", ובפועל איננה מספקת את התמורה החוזית הנ"ל.

2.י. הטעיה צרכנית והפרת חובות גילוי

131. על פי עצת באי כוחי, אטען כי יש בהצגת המצגים המטעים על ידי המשיבה, הן במעשה והן במתדל, משום:
- 131.1. הטעיה שלי ושל ציבור הצרכנים, בהתאם להוראות סעיפים 2 (1) ו/או 2 (2) ו/או 2 (4) ו/או 2 (5) ו/או 2 (7) ו/או 2 (14) לחוק הגנת הצרכן, התשמ"א – 1981 (להלן: "חוק הגנת הצרכן").
- 131.2. הפרת חובת הגילוי המוטלת על המשיבה בהתאם להוראות סעיף 4 לחוק הגנת הצרכן.
- 131.3. הטעיה בפרסומת על פי הוראת סעיף 7 (ב) לחוק הגנת הצרכן.
132. בתוך כך, אטען, לחילופין, ולמען הזהירות בלבד, כי גם אם סברה המשיבה כי ישנם מחקרים שעשויים להצביע על היות המוצר המשווק על ידה מתכלה, הרי שבנסיבות הענין, בהן ידוע לה היטב כי לאור תקנים, מחקרים, ופרסומים בעולם לאורם אין לראות במוצר זה כמתכלה, אין המשיבה רשאית לקבוע כעניין של עובדה כי מוצרים שיוצרו בטכנולוגיה זו מתכלים ו/או עדיפים על פני שיטות התכלות אחרות, ולכל הפחות, היה עליה לפרסם על גבי המוצר כי המוצר מתפרק לחלקיקים קטנים שנשארים בסביבה וכי לא הוכח מדעית שאכן מתרחשת התכלות ביולוגית.
133. בנוסף, או לחילופין, על פי עצת באי כוחי, מטעה המשיבה את הציבור בכך שגורמת לו לסבור כאילו שהמוצרים עומדים בתקנים של איכות הסביבה לענין התכלות. ומיחזור, תוך הפרת הוראות 2 (11) לחוק הגנת הצרכן ו/או סעיף 13 לחוק התקנים, התשי"ג – 1953, אשר קובע כי:

"(א) אסור לאדם –

- (1) להשתמש במלים תקן, סטנדרד ונורמה, או במלים קרובות לאלה, על כל נטיותיהן (להלן – מלים מוגנות), לתיאור מיפרט, או כללים טכניים, שלא נקבעו בתקן או בתקן רשמי;
- (2) להשתמש במלה מהמלים המוגנות כשם לעסקו, או למעולות עסקו, ללא היתר מאת שר המסחר והתעשייה; הוראה זו לא תחול על אדם שהשתמש כאמור לפני תחילת תקפו של חוק זה;
- (3) לתאר מצרך, בכתב או בעל פה או בכל דרך אחרת שהיא, תיאור העלול לעורר את הרושם שניתן היתר לסמנו בתו תקן או בסימן השגחה, אלא אם נוכח שאמנם ניתן היתר כזה;
- (4) לסמן מצרך באופן העלול לעורר את הרושם, כי המצרך מותאים לתקן או לתקן רשמי פרט לסימון כחוק בתו תקן. (5) לתאר א1 לסמן מצרך באופן העלול לעורר את הרושם כי המכון משגיה על ייצורו, אם אין המכון משגיה על ייצורו. (ב) בסעיף זה, "מצרך" לרבות האריזה, העטיפה, הסליל או כל דבר אחר, שבהם נמכר המצרך, וכן כל פתק המחובר להם או למצרך."

בענין זה, מופנה בית המשפט הנכבד אל אשר נפסק בת.א 1065/05 (בש"א 1895/05) אמיר שחי שאול נ' תדיראן מוצרי צריכה בע"מ [פורסם בגב' שם נקבע כי:

"זאת ועוד, על פי סעיף 2 לחוק הגנת הצרכן די בהטעיה על דרך של מתדל, ובענייננו מדובר, לכאורה, בהעדר גילוי נאות לצרכן בנוגע להעדרו של תו-תקן למזגן המשווק, דבר שהוא מהותי מבחינת הצרכן. לענין זה אין צורך לדעת מה ידע כל צרכן, שהרי הטענה היא שהוא לא יכול היה לדעת על העדר תקן למזגנים נשוא הבקשה, הואיל ותדיראן נמנעה מלהודיע לצרכנים על כך שהמזגנים אינם נושאים תו-תקן. החזקה היא כי הצרכן נותן אמון בעוסק, ולכן לא ניתן להטיל על הצרכן את הנטל לבדור האם המוצר שרכש עונה על דרישות החוק או התקן..."

ויובהר, בענייננו לא מדובר רק בהטעיה "על דרך של מתדל" אלא בהטעיה אקטיבית ממש, וביצירה מכוונת של חזות של מוצר העומד בתקן.

134. על פי עצת באי כוחי, באשר לקשר הסיבתי (ככל שיש צורך בהוכחתו אך ורק לגבי העילה הנוזיקית) - יש לקבוע כי במקרה דנא חלה "חזקת ההסתמכות". משעה שהוכחתי כי הסתמכותי על המצגים המטעים שהובילו אותי לרכישת השקיות המתכלות, וכי אילו הייתי יודעת את התכונות האמיתיות של השקיות לא הייתי רוכשת אותן, יש לקבוע כי קיימת קבוצה גדולה של צרכנים שהיו נוהגים באותו אופן, לפחות בשלב הלכאורי של בקשת האישור.

135. בנוסף ו/או לחילופין, מופנה בית המשפט הנכבד למחקר משרד התמ"ת, נספח "20", המבוסס על סקר בנערך בקרב משקי בית בישראל, וקובע כי כ- 70% מן הצרכנים בישראל רואים בפרמטר של השפעת המוצר על הסביבה כשיקול בהחלטת הקנייה שלהם, וכי כ- 40% ממשקי הבית מוכנים לשלם יותר עבור מוצרים "ידידותיים לסביבה". תוך שיש בנתון זה כדי לאפשר לבית המשפט הנכבד לקבוע, בוודאי בשלב הלכאורי של בקשת האישור, אודות קיומו של קשר סיבתי בין מצגים מטעים כאילו מוצר מסוים הינו "ידידותי לסביבה", לבין החלטת ציבור הצרכנים לרכוש מוצר כזה, והיקף הקבוצה.

י.3. הפרת חובה חקוקה

136. על פי עצת באי כוחי, אוסיף ואטען כי יש בכל אחת מן הפעולות והמחדלים שבוצעו על ידי המשיבה המתוארים בפרק א/6 לעיל, וקו"ח שעל רקע הצטברותם יחד, משום הפרת חובה חקוקה של הוראות סעיפים 2 ו/או 4 ו/או 7 לחוק הגנת הצרכן ו/או סעיף 13 לחוק התקנים.

י.4. עשיית עושר; השבה הרתעתית

137. כן אטען, על פי עצת באי כוחי, כי יש בהתנהלות המשיבה המתוארת בתביעה זו משום עשיית עושר ולא במשפט על חשבון רצונו של הציבור להשתתף במאמץ הגלובאלי לשמירה על איכות הסביבה.

138. על פי עצת באי כוחי, לעקרון המחייב השבה, ואף השבה הרתעתית, במקרה של עשיית עושר ולא במשפט, יסודות עמוקים בשיטתנו, המעוגנים בחוק ובהלכה.

139. על פי עצת באי כוחי, להבדיל מהצגת מצג מטעה כעוולה נזיקית, שם קיומם של נזק וקשר סיבתי מהווים יסודות של העוולה, אזי בכל הנוגע להטעיה צרכנית מכוח חוק הגנת הצרכן, קבע המחוקק כי עצם הצגת מצג שעלול להטעות מהווה כשלעצמה פעולה שלא כדין, תוך הפרת האיסור הקבוע בסעיף 2 לחוק הגנת הצרכן (וכן בסעיפים 3, 4, 6 ו-7 לחוק הגנת הצרכן), וזאת ללא תלות בשאלת קיומו של נזק או קשר סיבתי.

140. לכן, שעה שעצם הצגת המצגים המטעים (וכן עלולים להטעות), מהווה הפרה של הוראות חוק הגנת הצרכן ובפרט של האיסור הקבוע בסעיף 2(א) לחוק הגנת הצרכן, הדבר מחייב, מניה וביה, שכל התעשרות שבאה למשיבה מהמצגים המטעים (או העלולים להטעות) מהווה התעשרות שלא כדין ושלא על פי זכות שבדין, ולצורך עילה זו אין צורך בהוכחת קשר סיבתי ו/או נזק. אין חולק כי המשיבה התעשרה ומתעשרת כתוצאה ממכירת השקיות המתכלות, תוך שבין היתר תפסה לעצמה נתח שוק ו/או שמרה על נתח השוק שלה ו/או הגדילה את נתח השוק שלה כתוצאה מהשימוש במצגים המטעים ו/או הפיקה רווחים כתוצאה ממכירת השקיות על יסוד מצגים בלתי נכונים, כאשר גובה ההתעשרות העוללתית יתברר במסגרת בירור התובענה.

י.5. פגיעה באוטונומיה של הפרט, בחופש הרצון ובחופש הבחירה; הנזקים הבלתי ממוניים

141. בנוסף, או לחילופין, אטען כי ההטעיה בדבר תכונותיהם של מוצרי המשיבה עולה לכדי פגיעה באוטונומיה של הפרט. אני כשאר הצרכנים רכשתי את מוצרי המשיבה תוך העדפתם על פני מוצרים אחרים בשל השקפת עולמי כי יש לשמור על איכות הסביבה, בין היתר, באמצעות השימוש במוצרים ידידותיים לסביבה.

הפגיעה בצרכנים-מתאפשרת הודות לפערי המידע בין המשווקת לבין הצרכן, כאשר-המשווקת מנצלת לרעה את עמדת הנחיתות האינפורמטיבית בה מצוי הצרכן ומפרסמת על גבי אריזות מוצריהן נתונים ומאפיינים של המוצרים שאינם אמת.

142. הפרסום המטעה של המשיבה היווה מרכיב עיקרי בהליך קבלת ההחלטה באם לרכוש את מוצרי המשיבה אם לאו, כאשר הפגיעה בתהליך קבלת ההחלטות גורמת באופן ישיר לאובדן נוחות, ושלילת חופש הרצון וחופש הבחירה. מעשי המשיבה ומחדליה מהווים פגיעה ברגשות אותם צרכנים ורווחתם, באשר זכותם לעצב את חייהם כרצונם, ובכלל זה הרצון לבחור בצורה מושכלת את המוצרים שהם רוכשים, וכן הרצון לשמור על איכות הסביבה, תבא לידי ביטוי ברכישת מוצרים ידידותיים לסביבה.

143. ר' בעניין זה גם בטיטת ה"מדריך להצהרות סביבתיות מהימנות" של המשרד להגנת הסביבה (נספח "1"), ע' (4):

"צריכה של מוצרים המתיימרים להיות "ירוקים" פוגעת בסביבה ושוללת מן הציבור את המנדט שלו כסוכן שינוי".

144. על פי עצת באי כוחי, הנזקים הלא ממוניים שנגרמו לתברי הקבוצות, שהם תוצאה ישירה וטבעית וברורה של ההטעיה, בהחלט מתאימים להתברר במסגרת תובענה ייצוגית.

145. בנוסף מופנה בית המשפט הנכבד אל סעיף 2 לפקודת הנזיקין, הקובע מהו "נזק", לרבות אובדן או חסר לא ממוני.

י.6. עקרון "הזהירות המונעת"

146. על פי עצת באי כוחי, כאשר הנזק שעלול להיגרם הוא נזק סביבתי ובריאותי, שהיקפו בלתי ידוע ועלול להיות עצום, העיקרון השולט הינו עקרון הזהירות המונעת.

147. השקיות המתכלות של המשיבה, מתפוררות לחלקיקים קטנים, שמסתובבים בסביבה (environment), ועלולים לספוח אליהם רעלים מן הסביבה (ר' חוות הדעת **נספח "13"** ונייר העמדה **נספח "28"**) - מה יקרה אם אנשים ינשמו את החלקיקים או יבואו איתם במגע בדרך אחרת, אם החלקיקים יגיעו למצבורי מים וייהמו אותם, אם החלקיקים יאכלו על ידי בעלי חיים ודגה ויגרמו להם נזקים בריאותיים, ואולי יגיעו דרך כך גם לשרשרת המזון של בני האדם - בהיעדר מחקרים מדעיים המפריכים חששות אלה, עליהם עומדים מחקרים מדעיים, אין שום מקום להתעלם מנזקים כל כך חמורים, ולאפשר למשיבה לשווק את שקיות האוקסו כשקיות "ידידותיות לסביבה".

י.א. באשר לרף ההוכחה הנדרש לשם הכרעה במחלוקת מדעית

148. על פי עצת באי כוחי, על מנת להציג מצג מסוים כמו פרסום אודות פעילות של המוצר, או במקרה דנא התכלות של המוצר, לא ניתן להסתמך על כך שקיימת אסכולה מסוימת שתומכת בכך שאותו מצג הינו מבוסס מבחינה מדעית, שכן אנו מצויים בעידן של הצפת מידע בו ניתן למצוא מומחה שיתמוך בכל מצג שהוא, אלא שמן ההכרח להסתמך על עמדה מדעית מבוססת שאומצה על ידי הקהילה המדעית (Substantial body of science), למשל אומצה על ידי ארגון רשמי, או שהיא מבוססת במחקרים שהניבו תוצאות מובהקות.

149. במקרה דנא, לא רק שהטענה כאילו שקיות האוקסו הינן "מתכלות" ו"ידידותיות לסביבה" לא אומצה על ידי גוף רשמי ולא רק שאין תוצאות מובהקות התומכות בה, אלא שהיא עומדת בסתירה למחקרים בלתי תלויים כמפורט לעיל.

י.ב. הסעדים המבוקשים

150. הסעדים המבוקשים על ידי הינם כדלקמן:

150.1. לחייב את המשיבה לפצות את כל אחד מחברי הקבוצה בפיצוי בגובה של 100 ש"ח בגין הנזקים הבלתי ממוניים שגרמה להם.

150.2. לחייב את המשיבה להשיב את שווי ההתעשרות שצמחה לה שלא כדן ו/או שלא על פי זכות שבדין כתוצאה מהמצגים המטעים, תפסה לעצמה נתח שוק ו/או שמרה על נתח השוק שלה ו/או הגדילה את נתח השוק שלה כתוצאה מהשימוש במצגים המטעים ו/או הפיקה רווחים כתוצאה ממכירת השקיות על יסוד מצגים בלתי נכונים, כאשר גובה ההתעשרות העולתית יתברר במסגרת בירור התובענה.

150.3. אם ימצא בית המשפט כי פיצוי כספי לחברי הקבוצה, כולם או חלקם, אינו מעשי בנסיבות הענין, בין משום שלא ניתן לזהותם ולבצע את התשלום בעלות סבירה ובין מסיבה אחרת, לעשות שימוש בסמכותו על פי סעיף 20 (ג) לחוק תובענות ייצוגיות ובתוך כך להורות על מתן כל סעד אחר לטובת הקבוצה, כולה או חלקה, או לטובת הציבור, כפי שימצא לנכון בנסיבות הענין.

150.4. לחזול מן הפרסום המטעה אודות היותן של השקיות המשוקות על ידן "שקיות מתכלות" ו/או "ידידותיות לסביבה".

150.5. לפרסם הודעה לציבור בה יוסברו לציבור תכונות מוצריה, ובכלל זה, שהמוצר אינו מתכלה, אלא מתפרק ואינו נטמע בסביבה.

150.6. כמו כן, לפרסם ולידע את הציבור כיצד יש לנהוג במסגרת השימוש במוצריהן כדי לגרום לתהליך ההתפרקות להתרחש.

י.ג. ההצדקה לאישור התובענה כייצוגית

1. י.ג. ההצדקה לאישור התובענה כייצוגית על פי חוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006

151. על פי עצת באי כוחי, בהתאם לסעיף 3(א) לחוק תובענות ייצוגיות:

"לא תוגש תובענה ייצוגית אלא בתביעה כמפורט בתוספת השניה או בענין שנקבע בהוראת חוק מפורשת כי ניתן להגיש בו תובענה ייצוגית";

152. על פי עצת באי כוחי, ס"ק 1 לתוספת השנייה לחוק תובענות ייצוגיות קובע מגדיר את העילות בגינן ניתן להגיש תביעה ייצוגית, וביניהן מונה את אלה:

"תביעה נגד עוסק, כהגדרתו בחוק הגנת הצרכן, בקשר לענין שבינו לבין לקוח, בין אם התקשרו בעסקה ובין אם לאו."

153. על פי עצת באי כוחי, סעיף 4 לחוק תובענות ייצוגיות קובע כדלקמן:

"(א) אלה רשאים להגיש לבית המשפט בקשה לאישור תובענה ייצוגית כמפורט להלן:

(1) אדם שיש לו עילה בתביעה או בענין כאמור בסעיף 3(א), המעוררת שאלות מהותיות של עובדה או משפט המשותפות לכלל החברים הנמנים עם קבוצת בני אדם – בשם אותה קבוצה";

...

(ב) בבקשה לאישור שהוגשה בידי אדם כאמור בסעיף קטן (א)(1) - די בכך שהמבקש יראה כי לכאורה נגרם לו נזק".

154. על פי עצת באי כוחי, סעיף 8(א) לחוק תובענות ייצוגיות קובע כדלקמן:

"בית המשפט רשאי לאשר תובענה ייצוגית, אם מצא שהתקיימו כל אלה:

(1) התובענה מעוררת שאלות מהותיות של עובדה או משפט המשותפות לכלל חברי הקבוצה, ויש אפשרות סבירה שהן יוכרעו בתובענה לטובת הקבוצה;

(2) תובענה ייצוגית היא הדרך היעילה וההוגנת להכרעה במחלוקת בנסיבות הענין;

(3) קיים יסוד סביר להניח כי ענינם של כלל חברי הקבוצה ייוצג וינוהל בדרך הולמת; הנתבע לא רשאי לערער או לבקש לערער על החלטה בענין זה;

(4) קיים יסוד סביר להניח כי ענינם של כלל חברי הקבוצה ייוצג וינוהל בתום לב;"

יג.2. התובענה מעוררת שאלות של עובדה ומשפט המשותפות לי ולחברי הקבוצות

155. על פי עצת באי כוחי, אני וחברי הקבוצות היננו "צרכנים" והמשיבה היא "עוסק", כמשמעות מונחים אלה בפרט 2 לתוספת השנייה לחוק התובענות הייצוגיות.

156. על פי עצת באי כוחי, התובענה מעוררת שאלות חשובות של עובדה ומשפט המשותפות לקבוצה גדולה של מאות אלפי צרכני מוצרי המשיבות.

157. בנסיבות אלה, נכון יהיה לברר טענות אלה במשותף, במקום לנהלן בנפרד בתביעות נפרדות.

158. התובענה מעוררת בין היתר את השאלות העובדתיות והמשפטיות המשותפות כדלקמן:

158.1. האם הכיתובים המופיעים על אריזות ופרסומי מוצרי המשיבה לענין היות המוצרים "מתכלים" ו/או "ידידותיים לסביבה" ו/או "מתפרקים בסביבה באופן טבעי", הינם מטעים, ובפרט האם טענת המשיבה לפיה מתקיים בשקיות ה"מתכלות" שהיא משווקת תהליך של התכלות מלאה בתוך חצי שנה עד שנה, הינה טענה נכונה ומבוססת במישור המדעי-כימי.

את ההתכלות יש לבחון בהתאם לסביבה (disposal environment) אליה עתידה השקית להגיע בסוף חייה - במטמנות, בשטחים פתוחים, ובקומפוסט.

158.2. האם פרק הזמן שאורכת ההתכלות של השקיות המתכלות של המשיבה (ככל שמתקיימת התכלות מלאה במובן הכימי, דבר המוכחש) הינו פרק זמן סביר ומקובל במושגים של איכות הסביבה, ומנקודת המבט של הצרכן הסביר החפץ בטובת איכות הסביבה.

158.3. האם המשיבה הטעתה את ציבור לקוחותיה במחדל בכך שלא מסרה לה מידע על תהליך ההתפרקות ועל תוצאותיו כמו גם על הפעולות הנדרשות לשם ביצוע ההתפרקות.

158.4. האם בהתנהלותה זו הפרה המשיבה את הוראות החוק המפורטות לעיל.

יג.3. קיימת אפשרות סבירה שהשאלות שבמחלוקת תוכרענה לטובת חברי הקבוצות שייצוגן מבוקש

159. על פי עצת באי כוחי, לאור הראיות והאסמכתאות שהוצגו ליעל, כמו גם הוראות החוק המפורשות עליהן נסמכת בקשת האישור, עמדתי להערכתי בנטל הלכאורי להראות אפשרות סבירה כי התביעה תוכרע לטובת הקבוצה.

160. כאמור, התביעה נסמכת על תקנים בארץ ובעולם, על מחקרים ופרסומים של גורמים רשמיים בעלי מוניטין רב בעולם. כאמור, באיטליה, כבר התקבלה תביעה בגין הטעיה זהה.

יג.4. הגשת תובענה ייצוגית, מוצדקת והוגנת להכרעה במחלוקת

161. קיים חשש כי חלק גדול מחברי הקבוצות שייצוגן מבוקש (אם לא כולם) כלל אינם מודעים לזכויותיהם או שהינם חסרים את האמצעים הדרושים לשם ניהול הליך משפטי ולפיכך, בהיעדר תובענה ייצוגית, הם לא יזכו בקבלת הסעדים המבוקשים, ועולם כמנהגו ימשיך לנהוג.

162. מדובר בסוגיה חשובה הנוגעת לצרכנים לא מעטים ולמוצר נפוץ מאוד המצוי כמעט בכל בית בישראל.

163. העובדה שלכל חבר קבוצה נגרם נזק כלכלי נמוך, יחסית, מקטין את הכדאיות לחברי הקבוצה לתבוע באופן אינדיבידואלי ועל כן רק תביעת הנזק המצרפי תהווה תמריץ ראוי לניהול הליך משפטי.

164. יש לגרום למשיבה לתדול מהתנהגות ונראה כי רק באמצעות תובענה ייצוגית הדבר יתאפשר.

יג.5. קיים יסוד סביר להניח כי אני מייצגת בדרך הולמת את עניינם של חברי הקבוצות

165. אני נמנית על נפגעי פעולותיה של המשיבה וענייני בתובענה זו זהה לחלוטין לעניינם של כל שאר חברי הקבוצה.

166. נקטתי יוזמה והגשתי תביעה בשם כלל ציבור הצרכנים אשר נפגעו עקב פעולות המשיבה.

167. באי כוחי הינם עו"ד המנוסים והמתמחים בניהול של תובענות ייצוגיות.

168. בהתאם לכך, קיים יסוד סביר להניח כי אני מייצגת בדרך הולמת את עניינם של חברי הקבוצות.

יג.6. התובענה הוגשה בתום לב

169. נושאי איכות הסביבה, פסולת ומיחזור קרובים לליבי, ואני משתדלת לקיים אורח חיים בריא תוך צריכה ובחירות אחראיות מבניה סביבתית-חברתית.

170. משגילתי את הפער בין הכיתוב והמצג שיצרה המשיבה לעניין מוצריה, ובין תכונותיהם לאשורו של דבר, חדלתי מהשימוש, ואולם אני חשה מתוסכלת ומרומה עקב השימוש שנעשה בשל הטעיה.

171. משכך, רצוני, קודם לכל, הוא כי תחילה תחדל המשיבה ממעשיה ומחדליה הנוגדים את הדין.

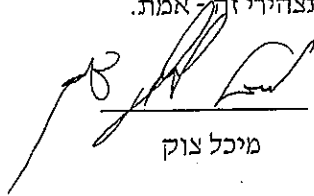
172. אני גם מעוניינת כי המשיבה תפצה את ציבור הצרכנים הנמנים על חברי הקבוצות, אשר אינם מודעים לזכויותיהם, אינם מודעים להשלכות הנלוות לבחירתם הצרכנית, ואינם יכולים לעמוד על מימושן.

יג.7. גודלו של הקבוצות מצדיק הגשת תובענה ייצוגית

173. התובענה מוגשת בשם של צרכנים רבים, אשר להם אינטרס משותף וישיר בבירור התובענה בדרך של תובענה ייצוגית. באם לא יתאפשר בירור התובענה בדרך זו, תמנע מרובם המכריע (אם לא מכולם), האפשרות לקבל סעד כלשהו בגין המעשים נשוא התובענה, שכן חלק גדול מהם כלל אינו מודע לזכויותיו, וחסר את האמצעים והכישורים המתאימים לניהול הליך משפטי שיביא למימושן.

174. יתירה מזו, מאחר ולגבי כל לקוח מדובר בסכום קטן יחסית, לא תהיה הצדקה כלכלית לניהול הליך ארוך ויקר לכל אחד מן הצרכנים בעניין זה. על כן, באם לא תאושר התביעה ייצוגית, קיים חשש כי חלק ניכר מחברי הקבוצה, אם לא כולם, לא יוכל לעמוד על זכויותיהם והמשיבה תצא נשכרת מכך, שלא כדין, ואף תמשיך במדיניותה זו.

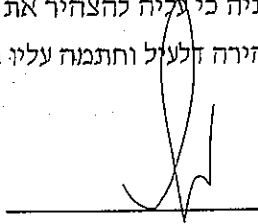
הנני מצהירה כי שמי הוא מיכל צוק, החתימה להלן חתימתי היא וכל האמור בתצהירי זה אמת.

מיכל צוק

אישור

אני מאשר כי ביום 29 בספטמבר 2013 חופיעה בפני, מיכאל בד, עו"ד, מרחוב ויצמן 2, תל אביב, גבי מיכל צוק, אשר הציגה את עצמה בפני באמצעות ת.ז. מספר 028013027, ולאחר שהזהרתיה כי עליה להצהיר את האמת וכי תהיה צפויה לעונשים הקבועים בחוק אם לא תעשה כן, אישרה את נכונות תצהירה ולעיל וחתמה עליו בפני.

מיכאל בד, עו"ד